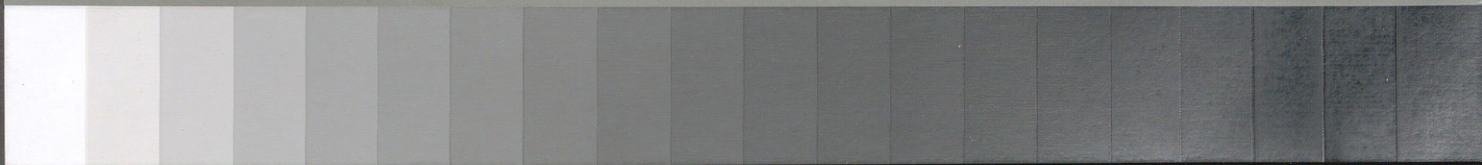

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

ŻOŁNIERSKA
POWINNOŚĆ

ŻOŁNIERSKA POWINNOŚĆ

ZARZĄD PROPAGANDY I AGITACJI
GŁÓWNEGO ZARZĄDU POLITYCZNEGO WP

ŻOŁNIERSKA POWINNOŚĆ

Materiały
do szkolenia politycznego
szeregowców i podoficerów

WARSZAWA — PAŹDZIERNIK — 1973

355.208 1355.554

Opracowanie autorskie

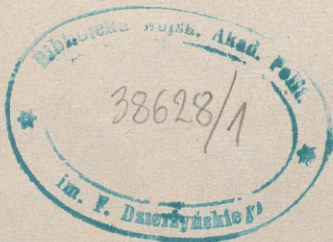
Temat 1	— ROMUALD SAWICKI
Temat 2	— STEFAN HOŁUBICKI
Temat 4	— JERZY NAZAREWICZ
Tematy 5, 7 i 9	— STANISŁAW MACIUK
Temat 6	— IRENEUSZ RUSZKIEWICZ

Uwaga kierownicy grup:

Zajęcia z tematów 3 i 8 przeprowadzić na podstawie tekstów zawartych w tematach 11 i 2 cyklu I — W służbie socjalistycznej Ojczyzny.

Redaktor

KATARZYNA ZBOROWSKA-FALCMAN

**POLSKA LUDOWA
PAŃSTWEM LUDU PRACUJĄCEGO.
ISTOTA DEMOKRACJI SOCJALISTYCZNEJ**

Długoletnią, ofiarną walkę rewolucyjną, toczoną przez masy pracujące naszego kraju pod hegemonią klasy robotniczej, uwieńczyło powstanie Polski Ludowej. Ten historyczny zwrot sankcjonował Manifest PKWN wydany 22 lipca 1944 roku. W dokumencie tym sformułowano w myśl programu PPR podstawy przeobrażeń ekonomicznych i społecznych, odpowiadających dążeniom ludzi pracy. Punktem wyjścia dla tych przemian była reforma rolna oraz nacjonalizacja podstawowych gałęzi gospodarki narodowej. Natomiast oparciem dla władzy politycznej stał się sojusz robotniczo-chłopski. Rolę hegemoną w tym sojuszu odgrywa klasa robotnicza, która z klasy ciemnionej i wyzyskiwanej stała się klasą panującą i sprawującą władzę w państwie. Władza ta służy nie tylko interesom klasy robotniczej, lecz wszystkim ludziom pracy, a więc tym, którzy uprzednio byli obiektem ucisku i wyzysku.

1. POLSKA RZECZPOSPOLITA LUDOWA — PAŃSTWEM LUDZI PRACY

Reformy społeczne zapoczątkowały proces socjalistycznego budownictwa w naszym kraju. Położyło ono raz na zawsze kres praktyce, w której na jednym — stosunkowo wąskim biegunie — gromadziły się wszelkie dobra materialne, a na drugim zaś — skupiającym najszerze masy — skrajna ich nędza i upośledzenie ludności. Przejęcie przez państwo środków produkcji stworzyło punkt wyjścia dla sprawiedliwego podziału dochodu narodowego, odpowiadającego socjalistycznej zasadzie: *„od każdego według jego zdolności — każdemu według jego pracy”*.

Dokonane, z inicjatywy partii i pod jej kierownictwem, przeobrażenia zapewniły intensywną odbudowę gospodarki narodowej i jej wszechstronny rozwój. Dało to podstawę dla pełnego zatrudnienia ludności. Dla wielu młodych ludzi, urodzonych i wychowanych w Polsce Ludowej stwierdzenie to może wydawać się dziwnym, ponieważ obecnie spotykamy się częstokroć ze zjawiskiem braku rąk do pracy. Jednak w pamięci starszych pokoleń wciąż żywa jest wizja rzeczywistości charakteryzującej okres międzywojenny w Polsce. Najbardziej zmiennym jej wyrazem było narastające bożrobocie, które najboleśniej dotykało młode pokolenie. Towarzyszył mu srożący się ucisk burżuazyjnego aparatu przemocy, tłumiący z całą bezwzględnością jakiegokolwiek przejawy protestu przeciwko ówczesnej rzeczywistości.

Nie lepsza sytuacja była na wsi, gdzie panoszyło

Manifest Lipcowy — program przeobrażeń społeczno-
-ekonomicznych Polski Ludowej

się wszechwładnie obszarnictwo. Natomiast chłopów pracujących gnębił wzmagający się z każdym rokiem „głód ziemi”. Przeciętnie na wsi istniało wtedy od 6 do 8 milionów tzw. „zbędnych” rąk do pracy, których przemysł w miastach, nękanych bezrobociem, nie był w stanie zatrudnić. Kraj trwał wówczas w zacofaniu, niski był poziom jego gospodarki. Zwiększała się więc stagnacja, przechodząca częstokroć w głęboki regres we wszystkich dziedzinach życia narodu. W tej sytuacji wielu spośród bezrobotnych, bezrolnych i małorolnych opuszczało ziemię ojczystą, udając się na tułaczę drogi, by poza granicami kraju szukać chleba i pracy. Tam stawali się oni z kolei przedmiotem bezwzględego wyzysku.

Podobna zresztą sytuacja istnieje obecnie w krajach objętych orbitą systemu kapitalistycznego. Ciężkie położenie gnębi masy pracujące w Hiszpanii, we Włoszech, w Turcji, Grecji, Portugalii i innych. Każdego roku z krajów tych odbywa wędrówki dziesiątki tysięcy chłopów i robotników do państw wysoko rozwiniętych, w poszukiwaniu pracy, o którą trudno w kraju rodzinnym. Ale nawet w tych państwach, które zaliczane są do czołówki pod względem rozwoju gospodarczego, jak USA, Wielka Brytania, Japonia, Francja, NRF występują jaskrawe nierówności społeczne, uzewnętrzniające się zwłaszcza w nieproporcjonalnym podziale dóbr materialnych.

W krajach tych, które burżuazyjna propaganda usiłuje przedstawić jako państwa „powszechnego dobrobytu”, każde większe skupisko miejskie okalają zazwyczaj dzielnice „slumsów” — prawdziwe siedliska nędzy i upośledzenia. Mimo trwającej od lat „prosperity”, na której zbijają fortuny grupy przemysłowców, w państwach tych masy ludowe gnębi plaga bezrobocia. O ile np. we Francji w roku 1960 zarejestrowanych było 130 tys. bezrobotnych, to w roku 1971 cyfra ta wzrosła do 377 tys. W analogicznych latach ilość bezrobotnych w Wielkiej Brytanii zwiększyła się z 393 do 849 tys., zaś w USA z 3852 tys. do 4993 tys. Nawet w takich państwach jak Holandia lub Szwecja również trwa zjawisko stopniowego narastania bezrobocia. O ile w Holandii zarejestrowano w 1960 r. 30 100 bezrobotnych, to w roku 1971 zarejestrowano 62 100 bezrobotnych. W analogicznych latach

bezrobocie w Szwecji zwiększyło się z około 19 tys. do blisko 44 tys.

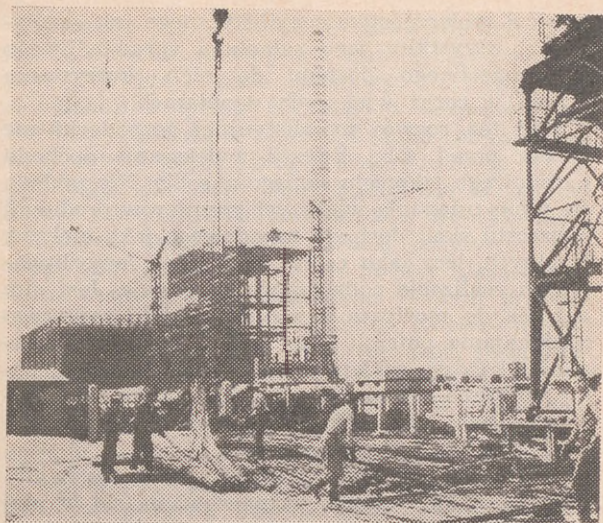
Dane te nie są pełne, ponieważ w wielu państwach kapitalistycznych statystyki nie ujmują bezrobotnych zatrudnianych dorywczo. W państwach pozostających w orbicie systemu kapitalistycznego bezrobocie występuje z różnym nasileniem. Mimo licznych zabiegów podejmowanych w ramach tzw. interwencjonizmu państwa, trwa ono permanentnie jako zjawisko nieuchronne, stale towarzyszące systemom opartym na prywatnej własności środków produkcji. Daje się ono szczególnie we znaki masom pracującym, ludziom ubogim, nie dysponującym własnymi warsztatami pracy.

Nic przeto dziwnego, że raz po raz wybuchają tam manifestacje bezrobotnych oraz strajki robotników domagających się podwyżki płac i poprawy warunków pracy. Np. w roku 1965 w najbardziej rozwiniętych państwach kapitalistycznych liczba uczestników ruchu strajkowego wynosiła 20 milionów, zaś w roku 1968 zwiększyła się do 43 milionów, by w roku 1971 osiągnąć cyfrę około 48 milionów. Tendencja do wzrostu ruchu strajkowego trwa nadal. Rządy burżuazyjne coraz częściej stosują wobec strajkujących nadzwyczajne środki represji, uciekając się nieraz do wprowadzania stanu wyjątkowego.

Fakty te obalają rozpowszechniane przez imperialistyczną propagandę mity o rzekomym powszechnym dobrobycie w państwach świata kapitalistycznego. Aczkolwiek na tle rewolucji naukowo-technicznej nastąpił w nich ogólny postęp w

produkcji i konsumpcji dóbr materialnych, to jednak oddziałuje on na dalsze rozwarstwienie społeczne i potęguje dysproporcje w podziale dóbr materialnych. W praktyce dzieje się tam tak, że im wyższy następuje postęp techniczno-produkcyjny, im większy jest zasięg produkcji, im szerszy jej asortyment, tym większa odbywa się koncentracja środków produkcji i zysków w rękach prywatnych, tym większe zubożenie mas pracujących. Taka jest bowiem prawidłowość charakteryzująca system oparty na prywatnej własności środków produkcji. Np. wg oświadczenia jednego z kandydatów na fotel prezydencki, senatora George'a McGoverna, w USA — najbogatszym kraju świata kapitalistycznego — 39 mln. ludzi żyje w głodzie lub na granicy głodu.

Zupełnie inaczej kształtuje się konkretna rzeczywistość w państwach socjalistycznych, w których nędza, upośledzenie mas pracujących i skrajne nierówności społeczne są zjawiskiem nieznanym. Klasa robotnicza, ujmując w Polsce ster władzy w swoje ręce, podjęła pod kierownictwem partii i z jej twórczej inicjatywy program socjalistycznego rozwoju zapewniającego stałą poprawę warunków ludzi pracy. Z każdym rokiem — dzięki słusznej polityce partii, realizowanej w pierwszych latach powojennych przez PPR, a następnie po zjednoczeniu polskiego ruchu robotniczego przez PZPR — naród polski dokonywał coraz większych osiągnięć we wszystkich dziedzinach gospodarki narodowej. Stały się one podstawą wzrostu stopy życiowej ludzi pracy, ich ogólnego awansu materialnego i kulturalnego.

Dokonane pod przewodem PZPR uprzemysłowienie kraju wyeliminowało bezrobocie, zapewniło zatrudnienie wszystkim ludziom pracy

Przez pojęcie — rozwój społeczeństwa rozumiemy wzrost stopy życiowej wszystkich jego członków. Wzrost ten uwarunkowany jest dochodami indywidualnymi oraz zasięgiem korzystania ze świadczeń usług publicznych. Należą do nich: oświata, kultura, wypoczynek, ochrona zdrowia, rekreacja, ubezpieczenie starości itp. Poziom dobrobytu zależy właśnie w coraz większym stopniu od możliwości korzystania z tego typu usług. Jednym

z celów społeczeństwa socjalistycznego jest zapewnienie **wszystkim** jego członkom sprawiedliwego i powszechnego dostępu do nich, korzystania z nich w coraz większych wymiarach.

Stąd też rozwój socjalistycznej gospodarki nie stawia przed sobą kwestii zwiększania dochodu narodowego jako celu samego w sobie. Nie zakłada się u nas osiągania większych rozmiarów produkcji i wzrostu skali dochodu narodowego jako efektów finalnych, lecz jako celów pośrednich, umożliwiających realizację podstawowego zadania. Jest nim dążenie do możliwie wysokiego i stale rosnącego zaspokajania potrzeb ludzi pracy. Te cele są osiągane z każdym rokiem coraz pełniej. Nie ma obecnie w Polsce takiego zakątka, w którym nie funkcjonowałyby te podstawowe zasady, wynikające z socjalistycznych stosunków.

Nowe, socjalistyczne stosunki pracy zapewniły wszystkim obywatelom zaangażowanie się w niej oraz korzystanie z tego tytułu z uprawnień konstytucyjnych, stanowiących doniosłą zdobycz socjalną. Ludzie pracy korzystają w Polsce Ludowej ze społecznej służby zdrowia, ubezpieczeń, szkół, są głównym przedmiotem głębokiej troski władzy ludowej, dla której człowiek pracy stanowi wartość najwyższą.

Dzięki reformom społecznym oraz narastającemu z każdym rokiem postępowi technicznemu, upowszechnieniu oświaty, następuje w Polsce Ludowej ciągła poprawa warunków pracy, polepszanie kwalifikacji zawodowych jako trwała i najpewniejsza podstawa dla wzrostu stopy życiowej szerokich mas. Socjalistyczny rozwój kraju zapew-

nił rzeczywistą równość i sprawiedliwość społeczną, równość warunków i szans życiowych ludzi pracy. Stworzył także podstawy dla zawodowej satysfakcji z tytułu czynnego i bezpośredniego współuczestnictwa w realizacji zadań rozwojowych wytyczanych przez partię i władzę ludową. Wyrazem tego jest stałe zmniejszanie się w ogólnej liczbie zatrudnionych pracowników niewykwalifikowanych. Dzięki temu narasta pozytywne zjawisko zmniejszania się różnic między klasą robotniczą a inteligencją pracującą. W tym procesie tym wydatniej współuczestniczy ludowe Wojsko Polskie. Na przestrzeni trzydziestolecia swego istnienia przysposobiło ono wiele dziesiątek tysięcy fachowców wysokiej klasy, głównie w specjalnościach technicznych, tak przydatnych w dynamicznym procesie rozwoju gospodarczego.

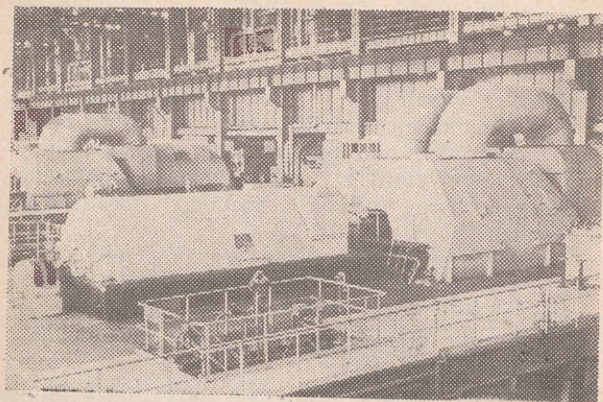
Ogólny postęp w naszym kraju wpłynął na rozwój wsi polskiej. Jeszcze przed kilkudziesięciami laty była ona zbiorowiskiem rażąco dysproporcji ekonomiczno-społecznych, zacofania i skrajnej nędzy. Dziś we wszystkich regionach warunki życia chłopów zbliżyły się do standardu miejskiego. Uspołecznione typy gospodarstw rolnych — głównie zaś reprezentujące państwowy sektor — przeobrażają się na ośrodki wysoko zorganizowanej, nowoczesnej i wydajnej produkcji rolnej. Pracujący chłopci stali się pełnoprawnymi współgospodarzami kraju, uczestniczą oni aktywnie w życiu politycznym, gospodarczym i państwowym.

Wszechstronny rozwój naszego kraju, w którym rola decydująca przypada partii, stał się wspólnym, ogólnonarodowym osiągnięciem. Na prze-

strzeni trzydziestoletniego okresu władzy ludowej dokonano odbudowy kraju ze zniszczeń wojennych, wypełniając zarazem dotkliwe luki powstałe w związku z ogólnym zacofaniem Polski we wszystkich dziedzinach życia narodu. W ramach odbudowy, rekonstrukcji i rozwoju gospodarki narodowej wzniesiono wiele nowych obiektów przemysłowych, a wśród nich Nową Hutę, kombinat chemiczny w Kędzierzynie, energetyczny w Turossowie, Koninie, płocką „Petrochemię”, puławskie „Azoty” i wiele innych gigantycznych zakładów produkcyjnych. Są one przedmiotem naszej narodowej dumy, w coraz większym stopniu służą rozwojowi gospodarki narodowej, jako zasadniczej podstawy dla ciągłej poprawy warunków materialnych i kulturalnych ludzi pracy. Wytyczne sformułowane na VI Zjeździe PZPR założyły jeszcze większą dynamikę rozwoju społeczno-gospodarczego. Najpełniejszym tego wyrazem będzie zbudowanie do roku 1990 „drugiej Polski”. Realizacja perspektywicznego programu postawi Polskę w rzędzie najbardziej rozwiniętych państw, o jednym z najwyższych wskaźników stopy życiowej. Jednocześnie kraj nasz, dzięki socjalistycznym przeobrażeniom, stał się prawdziwą ojczyzną dla ludzi pracy, którzy są jej pełnoprawnymi gospodarzami.

2. ISTOTA DEMOKRACJI SOCJALISTYCZNEJ I JEJ FUNKCJE

Uzyskane przez ludzi pracy w Polsce zdobycze i osiągnięcia byłyby nie do pomyślenia w warun-

Zbudowane w Polsce Ludowej nowe zakłady przemysłowe są przedmiotem naszej dumy narodowej

kach panowania klas posiadających i prywatnej własności środków produkcji. Stały się one możliwe dzięki uruchomieniu — po przejęciu władzy przez klasę robotniczą — kompleksu mechanizmów działania społeczno-politycznego i ekonomicznego. Określamy je ogólnym mianem **demokracji socjalistycznej**.

Demokracja socjalistyczna — to najwyższy, historycznie ukształtowany typ stosunków w państwie. Jej istotą jest uspołecznienie środków produkcji, rzeczywista równość obywateli i pełne ludowładztwo. Stanowi ona podstawową zasadę organizacji współczesnego społeczeństwa polskiego. Demokracja socjalistyczna konkretyzuje się w for-

mach działania partii politycznych, organizacji społecznych, w systemie kierowania zakładami pracy oraz w instytucjach ustroju państwowego, zarówno ogólnokrajowych jak i terenowych. Podstawową cechą demokracji socjalistycznej jest pełne zespolenie demokratyzmu politycznego (prawa konstytucyjne obywateli) z demokratyzmem społeczno-ekonomicznym (podział dochodu narodowego, obowiązki obywatelskie itp.).

Demokracja socjalistyczna jest pojęciem jednoznacznym z dyktaturą proletariatu oznaczającym wprowadzenie, po obaleniu klas posiadających, nowego typu władzy opartej na przymusie wobec nich. Dyktatura proletariatu — to taka forma organizacji państwa, w którym nowa klasa panująca, czyli klasa robotnicza, stosuje wobec klas obalonych przemoc, dyktuje im swą wolę i zmusza do podporządkowania się nowo ukonstytuowanej władzy oraz kształtowanym przez nią stosunkom społeczno-politycznym.

Dyktatura proletariatu jako forma władzy ludu pracującego funkcjonuje najpełniej zazwyczaj w pierwszym etapie jej istnienia. Podyktowane jest to przede wszystkim żywotnymi interesami mas pracujących, ponieważ zarówno klasy posiadające jak i środowiska uprzednio spełniające wobec nich funkcje służebne, tworzą jeszcze znaczną siłę, która przeciwstawia się nowej władzy i stosuje wobec niej określone formy przeciwdziałania. Siła ta dąży w pierwszym rzędzie do wytrącenia z rąk klasy robotniczej władzy i przywrócenia uprzednio istniejącej rzeczywistości. Żadna bowiem klasa społeczna nie rezygnuje dobrowolnie ze swego stanu

posiadania i wynikających zeń przywilejów. Ich utrata pobudza do podejmowania oporu, który w zależności od istniejących warunków i układu sił społecznych przybiera różne formy. Mogą to być akcje propagandowe, dywersja, szkodnictwo gospodarcze itp., a nawet walka orężna.

Taka właśnie sytuacja ukształtowała się w okresie porewolucyjnym na terenie Związku Radzieckiego. Po zwycięstwie Rewolucji Październikowej niedobitki obalonych klas, wspierane przez siły imperialistyczne z zewnątrz, podjęły przeciwko władzy radzieckiej walkę zbrojną, toczoną z wielką zaciekłością i bezwzględnością. Podobna sytuacja, chociaż w mniejszych rozmiarach miała miejsce w Polsce w latach 1946—1948. Wtedy to — w najtrudniejszym etapie kształtowania się naszej ludowej państwowości — reakcyjne ugrupowania usiłowały obalić nową władzę drogą walki orężnej. Najświeższym przykładem przeciwdziałania sił reakcyjnych była rewolta junty wojskowej w Chile, która obaliła demokratyczny, legalny rząd Frontu Jedności Ludowej, mordując jego przywódcę — prezydenta Salvadore Allende. Aby nie dopuścić do takiej właśnie sytuacji, która zaistniała w Chile, a zarazem złamać stawiany opór i usuwać rozliczne przeszkody, nowa władza, jako reprezentant interesów i wyraziciel woli mas pracujących, stosować musi wobec sił antagonistycznych przemoc.

Równocześnie dyktatura proletariatu jest okresem dokonujących się przeobrażeń społeczno-ustrojowych. Prowadzą one do stopniowego rozwoju i umacniania się stosunków socjalistycznych we wszystkich dziedzinach życia społecznego, poli-

tycznego i gospodarczego. W tym czasie kształtują się i narastają procesy budownictwa socjalistycznego. W ich toku stopniowo słabną i zanikają klasowe antagonizmy. Powstają nowe jakości w sferze ekonomiki, kultury, nauki, obyczajowości, w całości kształcie stosunków społeczno-politycznych przenikniętych treściami socjalistycznymi. Stosowanie przemocy wobec stale zmniejszających się resztek klas posiadających nie stanowi już na tym etapie głównej funkcji organów władzy ludowej. Zasadniczą rolę odgrywa wtedy rozszerzanie i umacnianie elementów socjalistycznego ustroju. Z biegiem czasu słabną więc i w miarę narastania dynamiki socjalistycznego rozwoju zanikają funkcje oparte na przemocy, natomiast stopniowo wzrastają i rozszerzają się funkcje organizatorskie, ideowe, społeczno-ekonomiczne i wychowawcze. Funkcja przymusu — chociaż nadal bardzo istotna i ważna, stanowi tylko część zadań, aczkolwiek występuje nadal dopóty, dopóki istnieją przeciwieństwa klasowe i jak długo w skali światowej toczyć się będzie walka socjalizmu z kapitalizmem. A więc dyktatura proletariatu w odniesieniu do mas pracujących jest ich orężem, wykorzystywanym w coraz większym stopniu przy realizacji zadań gospodarczo-organizatorskich i ideowo-wychowawczych. W stosunku do ludzi pracy nie jest ona narzędziem przymusu i przemocy, lecz stanowi ich własny instrument, który utożsamia się z demokracją socjalistyczną.

W warunkach naszego państwa podstawę dla demokracji socjalistycznej stanowi system poli-

tyczny oparty na sojuszu Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej ze Zjednoczonym Stronnictwem Ludowym i Stronnictwem Demokratycznym. W sojuszu tym skupiającym główne siły społeczne, funkcję kierowniczą spełnia PZPR. Polega ona na każdorazowym określaniu potrzeb i możliwości, które służą najpełniej interesom mas pracujących. Przy określaniu kierunków i form rozwoju demokracji socjalistycznej PZPR uwzględnia konkretne i najważniejsze w danym momencie uwarunkowania ekonomiczne i polityczne. Rozwój ten nie może wybiegać naprzód, poza granice obiektywnych możliwości i potrzeb życia społecznego. Nieuwzględnianie ich prowadziłoby do żywiołowości, groziłoby utratą kontroli nad życiem publicznym, powodowałoby zakłócenia i dysonanse w planowym procesie realizacji programu socjalistycznego budownictwa. Ale z drugiej strony nienadążanie za biegiem wydarzeń, wyczekiwanie na najbardziej sprzyjające okoliczności może prowadzić do zaprzepaszczenia realnych możliwości, ograniczać bodźce typu ideowo-moralnego.

Aby uniknąć takich ewentualności, partia wypracowuje strategię i taktykę działania, które w aktualnych warunkach ująć można w następujących zadaniach:

- łamanie oporu obalonych klas wyzyskujących i wypieranie ich z tych pozycji, na których mogą one zagrażać władzy ludowej;

- rozbudowywanie potencjału techniczno-produkcyjnego kraju zapewniającego pełne zatrudnienie, stałe podnoszenie stopy życiowej mas, stanu

obronności państwa, zabezpieczenie materialnej bazy dla przyspieszenia planowego rozwoju procesu socjalistycznego budownictwa;

— pogłębianie socjalistycznej rewolucji kulturalnej;

— umacnianie sojuszu i jedności krajów socjalistycznych na gruncie celów proletariackiego internacjonalizmu;

— rozwijanie socjalistycznej integracji gospodarczej Polski w ramach RWPG;

— realizacja zasady pokojowego współistnienia, współpracy gospodarczej, naukowo-technicznej i kulturalnej ze wszystkimi państwami.

Demokracja socjalistyczna jest więc całokształtem stosunków w państwie ludowym, a zarazem formą jego organizacji w socjalistycznej fazie rozwojowej. Jej funkcja wyraża się w rozszerzaniu zasięgu władzy klasy robotniczej i jej sojuszników, realizowanej na zasadach marksistowsko-leninowskiej ideologii. Celom charakteryzującym etap demokracji socjalistycznej służy szereg mechanizmów. Najważniejszym z nich jest system partyjny i wynikająca zeń funkcja partii jako czołowej siły narodu. Właśnie partia kształtuje myśl polityczną, wytycza program rozwoju kraju oraz naksześla kierunki jego urzeczywistniania. Partia — to główny ośrodek zespalaający i aktywizujący wszystkie siły narodu do osiągnięcia wyznaczonych celów.

Żaden z realizowanych celów zarówno związanych z zadaniami dyktatury proletariatu zapoczątkowujących etap przemian socjalistycznych, jak i obejmujących proces rozwiniętego budownictwa

socjalistycznego nie może być osiągnięty bez kierowniczej i organizatorskiej siły, którą jest partia klasy robotniczej. W naszym kraju tą siłą jest Polska Zjednoczona Partia Robotnicza. PZPR — jako kontynuatorka rewolucyjnego ruchu robotniczego, wyrazicielka żywotnych interesów mas pracujących, kierująca się w swej codziennej działalności zasadami marksizmu-leninizmu, wypracowuje strategię i taktykę walki o realizację programu socjalistycznego budownictwa.

PZPR zapewnia sprawne działanie złożonego mechanizmu, wiążącego społeczeństwo z państwem ludowym, integruje wokół niego wszystkich obywateli. Ona organizuje działanie społeczne, określa kierunki rozwoju i środki ich realizacji. Żaden z celów socjalistycznego budownictwa nie mógłby być osiągnięty żywiołowo, spontanicznie. Jedynie pod kierownictwem PZPR, uzbrojonej w przodującą ideologię i program trafiający do mas, aprobowany przez ludzi pracy, mogą być pomyślnie osiągnane zadania wynikające z funkcji i istoty demokracji socjalistycznej.

Na obecnym etapie demokracja socjalistyczna w Polsce służy osiąganiu następujących głównych celów:

- umacnianie przodującej roli klasy robotniczej i zacieśnianie więzów sojuszu robotniczo-chłopskiego na gruncie spójni ekonomicznej i współpracy polityczno-społecznej;

- integrowanie całego społeczeństwa wokół zadań jakościowo nowego etapu budownictwa socjalistycznego, charakteryzującego się ścisłą jednością między dynamicznym rozwojem społeczno-gospo-

darczym i pogłębianiem socjalistycznej świadomości narodu;

— rozwijanie i umacnianie społecznej kontroli nad podziałem dochodu narodowego w trybie odpowiadającym interesom całej ludności oraz zapobieganie powstawaniu nadmiernych i nieuzasadnionych dysproporcji w konsumpcji dóbr materialnych;

— rozszerzanie i umacnianie kompetencji instytucji demokratycznych we wszystkich dziedzinach życia społecznego.

Cele te znalazły najpełniejsze odbicie w uchwale VI Zjazdu PZPR oraz w kolejno odbywających się plenarnych posiedzeniach Komitetu Centralnego PZPR. Dają one wyraz wzrastającej funkcji demokracji socjalistycznej, która odzwierciedla głębokie klasowe treści mające punkt wyjścia w żywotnych interesach mas pracujących.

3. DEMOKRACJA SOCJALISTYCZNA A DEMOKRACJA BURŻUAZYJNA

Zakres i poziom demokracji socjalistycznej nie stanowią kategorii stałej, niezmiennej. W trakcie jej funkcjonowania zachodzą obiektywne i subiektywne procesy oddziałujące na zakres, funkcje i formy demokracji socjalistycznej. Procesy te nie przebiegają w sposób gładki i bezkonfliktowy. Oddziałują na nie różnorakie czynniki: aktualna sytuacja międzynarodowa, stopień napięcia walki klasowej tak w kraju jak i na płaszczyźnie międzynarodowej, charakter metod stosowanych przez wrogów socjalizmu, a także poziom świadomości

i kultury społeczeństwa, stan dyscypliny społecznej.

Demokracja socjalistyczna nie jest równoznaczna ze stanem bezwładu organów władzy i bezkarności wobec naruszcycieli norm prawno-obyczajowych. Nie jest także demokracja socjalistyczna kategorią bierności wobec występujących zjawisk w kraju lub na arenie międzynarodowej. Nie może też być płaszczyzną dla godzenia się z istnieniem i działaniem opozycyjnych ugrupowań lub „wolnej gry” sił politycznych. Demokracja socjalistyczna to narzędzie mas pracujących, im służy bezpośrednio, toteż swe funkcje dostosowuje do skutecznej i niezawodnej ochrony ich klasowych interesów, utrwalania i pogłębiania zdobyczy ludzi pracy. Jakikolwiek tendencje lub zjawiska sprzeczne z interesami ludzi pracy napotykają na zdecydowane przeciwdziałanie, w którym demokracja socjalistyczna uruchamia wszystkie instrumenty dysponowane przez nią. „*Nasza demokracja — mówi I Sekretarz KC PZPR Edward Gierek — nie ma i nie może mieć nic wspólnego z burżuazyjno-liberalnym systemem wolnej gry sił politycznych. Nawiązując do najlepszych postępowych i demokratycznych tradycji narodu polskiego, nasz ustrój rozwija właściwe sobie formy życia demokratycznego, których najgłębsza treść wyraża się w leninowskiej idei współuczestnictwa mas w rządzeniu krajem. Idzie przede wszystkim o to, aby formy te w praktyce rozwijać i wzbogacać. Partia nasza jest zdecydowana iść tą drogą — zepewnić warunki dla funkcjonowania zasad demokracji socjalistycznej we wszystkich dziedzinach życia.*”

Nie może więc demokracja socjalistyczna tolerować tych zjawisk, które hamują marsz społeczeństwa do socjalizmu i pośrednio lub bezpośrednio ułatwiają walkę siłom wrogim. Gdy zachodzi tego konieczność, organa władzy ludowej wkraczają w te dziedziny, które wymagają uporządkowania, a w stosunku do jednostek opornych stosują przemoc w granicach ustawodawstwa ludowego państwa.

Te zasady funkcjonowania demokracji socjalistycznej, charakteryzujące się nadrzędnością interesów ludzi pracy, dają częstokroć burżuazyjnym ideologom punkt wyjścia dla krytyki demokracji socjalistycznej. Pod jej adresem wrogowie i przeciwnicy socjalizmu wysuwają najczęściej zarzuty o rzekomym sprzeniewierzeniu się zasadom demokratycznym. Przytaczają oni najczęściej argumenty, którymi usiłują udowodnić sprzeczność między głoszonymi hasłami, mobilizującymi masy ludowe do walki rewolucyjnej, a rzeczywistą praktyką w socjalizmie. Np. jednym z wysuwanych przez przeciwników demokracji socjalistycznej zarzutów jest „sprzeniewierzenie się” ideom demokratyzmu polegające jakoby na tym, że walczące z systemem burżuazyjnym siły rewolucyjne domagają się równych praw dla wszystkich. Gdy jednak dochodzą one do władzy, wówczas praw tych, o jakie uprzednio toczyli walkę, pozbawiają swych politycznych przeciwników. Z tego więc względu — apologetci burżuazji twierdzą, że demokracja socjalistyczna rzekomo jest zaprzeczeniem idei demokratyzmu i wobec tego jedynie demokracja burżuazyjna, oparta na „wolnej grze” sił społeczno-politycznych, może być prawdziwą demokracją.

tycznych, zapewnia rzeczywiste prawa wynikające z istoty demokracji.

Rzecz oczywista, że ta argumentacja nie ma niczego wspólnego z obiektywną rzeczywistością. Zarzuty wysuwane przeciwko demokracji socjalistycznej nie są niczym innym jak próbą omamienia mas pracujących oraz narzędziem toczącej się obecnie ostrej walki ideologicznej między dwoma przeciwstawnymi systemami. W tej walce wrogowie socjalizmu nie szczędzą zabiegów służących zohydowaniu w odczuciach szerokich mas idei demokracji socjalistycznej, a zarazem gloryfikowaniu demokracji burżuazyjnej. Przypisują więc jej te wartości, których jest ona zaprzeczeniem. Zabiegi te zmierzają ku temu, aby do świadomości mas pracujących wносить zamęt oraz zamazywać tę rzeczywistość, która uzewnętrznia stosunki w obrębie demokracji burżuazyjnej.

Bez względu na warunki i okoliczności demokracja socjalistyczna pozostaje zawsze instrumentem realizacji interesów klasy robotniczej oraz wszystkich ludzi pracy. Dla klasy robotniczej nie mogą być obojętne warunki, w jakich organizuje się ona do walki z kapitalizmem. W walce klasowej siły społeczne, uosabiające interesy mas pracujących, zawsze dążą do zapewnienia przesłanek ułatwiających zwycięstwo. Dlatego klasa robotnicza konsekwentnie staje w obronie swobód demokratycznych, gdy tylko klasy posiadające usiłują je ograniczać lub likwidować. Powodzeniu w walce klasowej służą wszystkie chociażby najmniejsze zdobycze, wywalczone w zmaganiach z klasami posiadającymi, z aparatem ich władzy. Jakikolwiek sukces

Pelnia swobód obywatelskich — to jedna z cech demokracji socjalistycznej

ekonomiczny lub polityczny odgrywa w tej walce istotną rolę. Np. wolność słowa wywalczona w systemie opartym na klasowym ucisku staje się narzędziem walki klas uciskanych, pozwala bowiem docierać z rewolucyjnymi hasłami do szerokich mas, uświadamiać je, mobilizować do walki z wyzyskiem i uciskiem. Ale to nie oznacza bynajmniej, że po zwycięstwie i uchwyceniu władzy siły rewolucyjne w imię tzw. „czystej demokracji” powinny wrogim klasom przyznawać te prerogatywy, których w epoce swego panowania pozbawiały one klasy ciemnione i wyzyskiwane. Przecież

tym samym klasa robotnicza działałaby na własną szkodę, świadomie zaprzepaszczałaby zdobycze osiągnięte w ostrej walce, drogą rozlicznych ofiar.

Pozostawienie obalonym klasom lub środowiskom spełniającym wobec nich rolę służebną tych praw i przywilejów, z których korzystały uprzednio, nie miałoby niczego wspólnego ani z dyktaturą proletariatu, ani z zadaniami socjalistycznego budownictwa. Wytrącałoby bowiem z rąk klasy robotniczej jej oręż, czyniąc z niego prezent siłom wrogim. Nie omieszczałaby go one wykorzystywać w walce przeciwko rewolucyjnej władzy. Żadna więc siła prawdziwie rewolucyjna, żadna partia wyrażająca żywotne interesy mas pracujących i reprezentująca ideologię socjalistyczną nie pójdzie na taką koncepcję, ponieważ prowadziłaby ona nieuchronnie do powstania legalnej opozycji, stworzyłaby platformę skupiającą wszystkie reakcyjne siły antysocjalistyczne.

Zresztą demokracja burżuazyjna — wbrew obłudnym zapewnieniom jej chwalców — pozostaje w jaskrawym przeciwieństwie z pojęciem absolutnej wolności, jest zaprzeczeniem elementarnych swobód demokratycznych. W praktyce jest ona bowiem wolnością dla burżuazji, dla aparatu jej władzy. Demokracja burżuazyjna, jak każda demokracja, charakteryzuje się treścią klasową i jest instrumentem klas posiadających. Każde ustępstwo kapitalistów na rzecz mas pracujących zostało uzyskane nie drogą dobrowolnej rezygnacji, w imię humanistycznych ideałów, lecz pod naciskiem mas pracujących, w drodze ich nieustępliwej walki. Ale nawet te ograniczone, fragmentaryczne

uprawnienia, z jakich korzystają w kapitalizmie masy pracujące, wypływają z klasowych interesów burżuazji. Bowiem w warunkach narastania ruchu rewolucyjnego, wzrostu zasięgu wpływów ideologii socjalistycznej, w obliczu stale zwiększających się osiągnięć państw socjalistycznych, dla burżuazji korzystniejsze jest pójście na pewne ustępstwa, niż ryzyko rewolucji, w której mogą bezpowrotnie postradać cały swój stan posiadania. Ponadto klasy posiadające pojmują, że przyznanie ludziom pracy pewnych uprawnień, nie godzących wszakże w podstawy kapitalistycznego ustroju, jest dla nich samych nader korzystne. Bo przecież przyznanie robotnikom ustawowego wypoczynku, urlopu, opieki lekarskiej, nauczania itp. wpływa w konsekwencji na zwiększenie wydajności pracy, a tym samym staje się środkiem podnoszenia zysków. Wszelkie jednak postulaty mas pracujących, które w najmniejszym chociażby stopniu prowadzą do podważenia panowania burżuazji są przez nią odrzucane i zwalczane. W kwestiach, których rozwiązanie nie ma wpływu na system burżuazyjny jego rzecznicy idą „wielkodusznie” na „ustępstwa”, aby z jednej strony oddziaływać na rozładowanie rewolucyjnych nastrojów, a z drugiej stwarzać w odczuciach mas pozory „rzeczywistej” wolności. Gdy jednak burżuazja czuje się zagrożona, wówczas z całą brutalnością i bezwzględnością narusza i gwałci instytucje demokratyczne, dla których w innych sytuacjach deklaruje demagogicznie swoje poparcie.

Fikcyjność swobód obywatelskich w warunkach burżuazyjnej demokracji jest determinowana ca-

łokształtem stosunków opartych na prywatnej własności środków produkcji. Aczkolwiek formalnie wszystkie klasy i ugrupowania społeczne mają jednakowe szanse korzystania z obowiązujących praw, układ stosunków uwarunkowanych stanem posiadania uniemożliwia praktyczną ich realizację. Cóż z tego, że np. w USA każdy obywatel może być wybrany do Kongresu (parlamentu), skoro kampania wyborcza i związana z nią procedura prawna wymaga dla uzyskania głosów wyborców uruchomienia olbrzymich środków finansowych? W takim stanie rzeczy największe szanse mają ci, którzy dysponują środkami zapewniającymi realizację wydatków finansowych, korzystają z rozległych stosunków, koneksji itp. A więc mimo pozornie jednakich uprawnień, mandaty do parlamentu USA uzyskują wyłącznie ludzie najbogatsi, reprezentujący elitę władzy. Poniesione nakłady zrekompensują oni z nadwyżką, dzięki specyficznemu funkcjonującemu systemowi demokracji burżuazyjnej określającej nadrzędności interesów posiadaczy. Czy mogą oni być rzecznikami interesów mas pracujących, ludzi upośledzonych, których praca jest źródłem gromadzenia bogactw przez środowiska elitarne?

Co po czczej i formalnej wolności słowa, zagwarantowanej konstytucyjnie w Wielkiej Brytanii, skoro „wolna gra” sił prowadzi do koncentracji środków masowej informacji w rękach potentatów finansowych. Praktycznie robotnicy nie mają możliwości korzystania z prasy, radia, telewizji itp. Klasa robotnicza, stanowiąca w tym kraju przytłaczającą większość, nie dysponuje ani jedną gazetą

o charakterze ogólnokrajowym. Czy można oczekiwać, by podporządkowana monopolom prasa brytyjska stanowiła w imię wolności słowa instrument mas pracujących? W tych warunkach, w odniesieniu do ludzi pracy wolność słowa jest pustym dźwiękiem.

W państwach kapitalistycznych istnieje wolność zrzeszania się, lecz korzystają z niej najpełniej warstwy uprzywilejowane. Silne kontrasty społeczne prowadzą nieuchronnie do wynaturzenia się instytucji demokratycznych, które stają się ich przeciwieństwem, do umacniania władzy oligarchii, maskowanej zazwyczaj szyldem urządzeń demokratycznych. Każdej bowiem dominacji ekonomicznej towarzyszy nieodmiennie dominacja polityczna i ideologiczna. W tych warunkach jakiegokolwiek teorie o demokratyzmie w kapitalistycznym systemie nie mają praktycznego odbicia, stają się zwykłym frazesem.

Jedynie demokracja socjalistyczna zapewnia rzeczywiste swobody ludziom pracy, staje się instrumentem pełnego wyzwolenia człowieka, służy rozwijaniu jego osobowości.

**SPOŁECZEŃSTWO SOCJALISTYCZNE
I JEGO CECHY.
PRAWA I OBOWIĄZKI OBYWATELI PRL**

Pojęcie „społeczeństwo” używane jest w różnych znaczeniach. W języku potocznym przez słowo „społeczeństwo” rozumie się ogół ludzi pozostających we wzajemnych stosunkach wynikających z ich udziału w procesach produkcyjnych; ogół obywateli danego kraju, okręgu, miasta itp. W Małej Encyklopedii Powszechnej termin „społeczeństwo” użyto m.in. w znaczeniu: zbiorowość terytorialna złożona z wielu grup, klas, warstw społecznych, pozostających ze sobą w zależności kształtującej się w procesie historycznym (np. społeczeństwo polskie)¹. Prof. Jan Szczepański jest skłonny używać nazwy „społeczeństwo” w jego empirycznej koncepcji, a mianowicie: „...społeczeństwami można nazwać wszystkie formy życia zbiorowego współwystępujące, krzyżujące się (tzn. mające część wspólnych członków), uzupełniające, w ramach jednego narodu, państwa, konfiguracji kulturowej, mające określoną zasadę odrębności, utrzymujące swój byt przez dłuższy okres... mające swoje odrębności kulturowe, strukturalne, swoje

¹) Mała Encyklopedia Powszechna, Warszawa 1971, s. 992.

osobliwości rozwoju i dziejów”². W niniejszym temacie będziemy mówić o społeczeństwie socjalistycznym występującym w nowej, postępowej formacji społeczno-ekonomicznej i stanowiącym określony typ zbiorowości społecznej opartej na socjalistycznych stosunkach produkcji.

1. NASZE SPOŁECZEŃSTWO NOWYM SPOŁECZEŃSTWEM. CHARAKTERYSTYKA KLAS I WARSTW SPOŁECZNYCH W POLSCE

Wiele czynników stanowi o wszechstronnym awansie naszego społeczeństwa. Ekonomiczny i społeczny rozwój PRL decyduje o tym, iż pod każdym względem jesteśmy dziś innym organizmem społecznym. Rozwój ten jest wynikiem realizacji założeń programu budownictwa socjalistycznego.

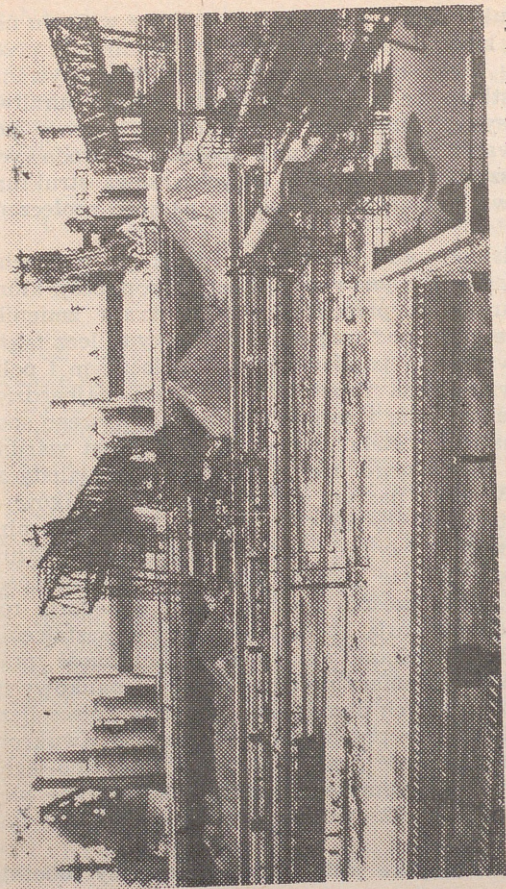
Podstawą ewolucji stosunków społecznych, która nastąpiła w okresie władzy ludowej, a także nowej jakościowo struktury społecznej, są głębokie przemiany ustrojowe, które przełamały bariery kastowe, mocno utrzymujące się w warunkach życia Polski międzywojennej i stworzyły masom pracującym nie znane dotąd możliwości awansu społecznego. Nastąpiło to dzięki stworzeniu i uruchomieniu szerokich możliwości zatrudnienia w dynamicznie rozwijającym się kraju oraz dzięki zrewolucjonizowaniu dziedziny uprzemysłowienia, oświaty i kultury.

²) J. Szczepański, *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa 1970, s. 455.

Strukturalne i społeczne przemiany w życiu naszego kraju — reforma rolna, nacjonalizacja przemysłu i jego szybki rozwój, zagospodarowywanie wszystkich regionów i dziedzin życia, burzliwe procesy urbanizacyjne i migracyjne, procesy powstawania nowych skupisk społeczno-zawodowych — wszystko to zmieniło dotychczasową strukturę klasową i społeczno-zawodową naszego społeczeństwa.

Podstawowym miernikiem głębi i rozmachu tych przemian jest rozwój klasy robotniczej, która w warunkach przeobrażeń życia kraju zmieniła się nie tylko pod względem ilościowym, lecz także pod względem jakościowym — społecznym i politycznym. Klasa robotnicza pozostaje najbardziej skoncentrowaną i zorganizowaną siłą naszego społeczeństwa, a stała się partią z nią jest warunkiem pomyślnego rozwoju ustroju socjalistycznego. W kraju naszym wzrasta liczba robotników — w 1960 roku było ich 4,7 mln., a w 1970 r. 6,8 mln. Pracownicy fizyczni (wraz z członkami rodzin) stanowią prawie połowę ogólnej liczby ludności Polski. Jednocześnie coraz to nowe kategorie robotników uzyskują i będą uzyskiwały wykształcenie średnie. Zwiększa się również liczebność pracowników inżynieryjno-technicznych i naukowych. Jeśli w ostatnich dwudziestu latach w Polsce liczba robotników przemysłowych wzrosła dwukrotnie, to liczebność pracowników inżynieryjno-technicznych w przemyśle zwiększyła się prawie pięciokrotnie (z 92 tys. w 1950 roku do 450 tys. w 1971 r.).

Klasa chłopska jest drugą, obok klasy robotni-

Powstawanie nowych regionów przemysłowych — to jeden z czynników kształtujących współczesną strukturę klasową i społeczno-zawodową naszego społeczeństwa

czej, podstawową klasą naszego narodu. Składa się ona w ogromnej ilości z rolników prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne. Reforma rolna i rozwój przemysłu wpłynęły radykalnie na zmianę struktury obszarowej i ludnościowej wsi polskiej. Ludność wiejska stanowiła w 1938 r. 70% ogółu ludności, w 1970 r. — 47,8%. W procesie uprzemysłowienia kraju powstała grupa pośrednia, grupa o dwoistym charakterze klasowym tzw. chłopo-robotnicy. Klasa chłopska w dalszym ciągu stanowi klasę wewnątrznie rozwarstwowaną na skutek różnic majątkowych i sposobu gospodarowania. Wyróżnia się cztery podstawowe odłamy klasy chłopskiej (chłopi średniorolni, chłopi małorolni, chłopi — właściciele dużych gospodarstw oraz chłopi-spółdzielcy). W warunkach naszego kraju zmniejszają się stopniowo różnice między robotnikami i chłopami. Wpływa na to mechanizacja pracy w rolnictwie, urbanizacja wsi, rozwój elektryfikacji i komunikacji. Wiejski styl życia zmienia się i nabiera wielu cech podobnych do stylu miejskiego. Zgodność długofalowych, zasadniczych interesów klasy robotniczej i chłopskiej jest podstawą sojuszu robotniczo-chłopskiego.

Trzecim trzonem struktury klasowo-warstwowej naszego społeczeństwa jest inteligencja. W Polsce Ludowej ukształtowała się nowa, socjalistyczna inteligencja, związana z masami ludowymi, która odrzuca postawę izolacji wobec klasy robotniczej i chłopstwa. Inteligencja jest zróżnicowana wewnętrznie. Mamy inteligencję techniczną i humanistyczną. Stosunkowo najszybciej przebiega proces organicznego zespolenia inteligencji technicznej

z klasą robotniczą. Zanikają różnice między ludźmi pracy fizycznej a ludźmi pracy umysłowej. Następuje też zrastanie się inteligencji wiejskiej z chłopstwem. Proces integracji klasy robotniczej z inteligencją, zwłaszcza techniczną, jest procesem dwustronnym, w wyniku którego kształtują się zespoły i grupy społeczne przejmujące najlepsze wartości, tradycje i cechy klasy robotniczej oraz inteligencji. Ponadto występuje u nas drobnomieszczaństwo miejskie (prywatni rzemieślnicy i nieliczni właściciele małych sklepów lub zakładów gastronomicznych). Występowanie innych elementów nie ma specjalnego znaczenia.

Jest faktem, że wraz z postępowaniem budownictwa socjalistycznego i postępu naukowo-technicznego struktura klasowa społeczeństwa podlega szybkim i dynamicznym zmianom. Analiza tej struktury wskazuje na wzrost roli klasy robotniczej. Wiodąca rola klasy robotniczej nie wyklucza bowiem, lecz przeciwnie, zakłada aktywną współpracę innych sił i grup społecznych w naszym socjalistycznym państwie.

a) Cechy społeczeństwa socjalistycznego

Do charakterystycznych cech społeczeństwa socjalistycznego zaliczamy:

Po pierwsze — musi to być społeczeństwo, w którym nie ma klas antagonistycznych.

Po drugie — społeczeństwo, w którym ogół środków produkcji stanowi własność społeczną.

Trzecią cechą charakterystyczną jest to, że ideologią panującą, podstawą do ocen postępowania

ludzi i funkcjonowania całej organizacji społecznej jest ideologia marksistowsko-leninowska, jako wyłączna ideologia, którą społeczeństwo kieruje się i uznaje.

Po czwarte — siłą kierującą takiego społeczeństwa jest klasa robotnicza działająca za pośrednictwem partii marksistowsko-leninowskiej.

Następną cechą charakterystyczną jest zorganizowanie społeczeństwa w państwo budujące socjalizm i broniące jego zdobyczy, czy też państwo, które buduje podstawy ustroju komunistycznego.

Wreszcie niewątpliwą cechą społeczeństwa socjalistycznego jest określony poziom dobrobytu społecznego.

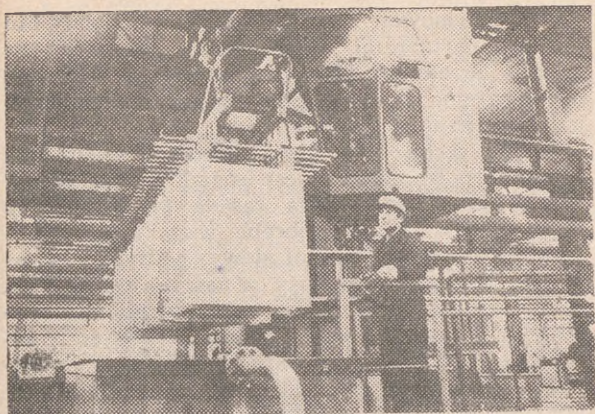
Jeżeli weźmiemy pod uwagę wymienione cechy, to bez trudu stwierdzimy, że proces rozwoju naszego społeczeństwa jest daleko zaawansowany, jesteśmy nowym społeczeństwem. Polskie społeczeństwo socjalistyczne znajduje się w okresie intensywnego rozwoju. Wykształcają się w toku tego rozwoju nowe instytucje prawno-ustrojowe, umacnia się socjalistyczna świadomość społeczna.

„*Spółeczeństwo polskie* — mówił na VII Plenum KC PZPR tow. Edward Gierek — *znajduje się w okresie szybkich przeobrażeń. 28 lat temu zaczęliśmy przechodzić od kapitalizmu do socjalizmu. W naszych warunkach oznaczało to całkowitą przebudowę stosunków społeczno-ekonomicznych, odbudowę, rekonstrukcję i unowocześnianie gospodarki oraz przekształcenie świadomości społecznej. Proces ten jeszcze trwa. W życiu naszego państwa i narodu dominuje już socjalizm, ale ciągle mamy jeszcze do przewyciężenia — i w gospodarce*

! w świadomości społecznej — pozostałości po dawnym ustroju i zacofaniu, dawne kompleksy, stare struktury myślowe i nawyki”.

Jest faktem, że w naszym kraju nie do końca jeszcze został rozstrzygnięty problem środków produkcji w rolnictwie, duża część tych środków znajduje się we władaniu indywidualnym. W niektórych kręgach społecznych działają jeszcze w świadomości społecznej nie wykorzenione przeżytki opinii sprzecznych z materialistycznym poglądem na świat. Jednym z wymogów jest również dalszy dynamiczny wzrost gospodarki narodowej i jeszcze wyższy poziom dobrobytu społecznego.

Zatrzymajmy się pokrótce nad innymi cechami naszego społeczeństwa na obecnym etapie, w którym obserwujemy świadome panowanie ludzi nad procesami społecznymi, podnoszące dzięki temu rangę ludzkiego działania. W dobie obecnej zachodzą zmiany w osobowości człowieka, który przez to bardziej rozumie swą rolę i miejsce w społeczeństwie. Zjawiska zachodzące między jednostkami i grupami społecznymi charakteryzują się większą przyjaźnią i lepszą współpracą. Postawy i nowe wzory zachowań ludzi służą dalszemu usprawnieniu organizacji życia społecznego, co ma z kolei dodatni wpływ na wydajność pracy. Świadome panowanie nad zjawiskami społecznymi ułatwia przystosowanie jednostki lub grupy do nowej sytuacji środowiskowej. Przystosowanie się prowadzi z kolei do lepszego współdziałania, rozwoju przodownictwa i współzawodnictwa. Rozwijający się ruch nowatorstwa i proces współzawodnictwa powstaje na gruncie zbieżności inte-

Od sumiennej pracy każdego obywatela zależy szczęście i dobrobyt naszego społeczeństwa

resów. Współzawodnictwo w lepszym wykonywaniu pracy, w osiąganiu doskonalszych wyników i nowych rozwiązań w produkcji występuje w różnych dziedzinach życia społecznego. Na apel naszej partii i kierownictwa państwowego szerokie kręgi społeczeństwa aktywnie i twórczo realizują zadania w zakresie ponadplanowej produkcji. Ta istotna cecha społeczeństwa nie pozwala rozwijać się destrukcyjnym elementom życia społecznego (wszelkiego rodzaju antagonizmom, konfliktom czy też procesom dezorganizacji).

Społeczeństwo nasze charakteryzuje się nowym typem stosunków społecznych. A więc układ i sy-

stem unormowanych wzajemnych oddziaływań między partnerami (jednostkami, grupami) na gruncie określonej platformy zapewnia korzystne przeobrażenia w sferze bazy społeczno-ekonomicznej i rozwoju sił wytwórczych.

Ważną cechą i treścią politycznej organizacji naszego społeczeństwa jest socjalistyczna demokracja, jako podstawowa zasada tej organizacji w jej całokształcie i w obrębie wszystkich jej elementów z osobna. Innymi słowy, polityczna organizacja społeczeństwa służy, w naszych warunkach, ustanowieniu, umocnieniu, zabezpieczeniu i rozwijaniu demokracji socjalistycznej, nadając odpowiednie kształty tej demokracji, która jest i pozostaje demokracją socjalistyczną, zakładającą rozstrzygający udział najszerszych mas w kierowaniu przeobrażeniami i procesami społecznymi socjalistycznego typu. W mechanizmie demokracji socjalistycznej ważną pozycję zajmują przedstawicielskie organy władzy państwowej.

System przedstawicielskich organów władzy państwowej, już przez to tylko, że obejmuje prócz ogniw centralnego — Sejmu PRL, gęstą sieć terenowych rad narodowych, stwarza znacznie większe możliwości włączenia obywateli do udziału w decydowaniu o sprawach publicznych w interesie całego społeczeństwa niż najbardziej nawet demokratyczny reżim parlamentarny którejs z republik burżuazyjnych.

Warto również wspomnieć, iż społeczeństwo polskie wyróżnia się wśród innych krajów Europy wysokim procentem ludzi młodych; 60% ogółu ludności Polski — to młodzież i dzieci urodzone

już w Polsce Ludowej, ludzie poniżej 30 roku życia. Jest to ogromna szansa dla naszego kraju.

Naszym celem nadrzędnym jest socjalistyczna Polska. Polska silna, nowoczesna i wysoko rozwinięta gospodarczo, ojczyzna ludzi szczęśliwych i twórczych. Koncepcja zbudowania „drugiej Polski” jest właśnie próbą wypełnienia konkretną treścią wizji rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego. W budowę takiej Polski musimy włączyć naszą energię i kwalifikacje, wolę wydajnej pracy i społecznego działania, pełne zaangażowanie po stronie naszego ustroju oraz krytycyzm wobec wszystkiego, co utrudnia i hamuje jego rozwój. Stoimy w obliczu wielkich i porywających zadań, które określają perspektywę i szanse młodego pokolenia i całego społeczeństwa. Zadania te wyznaczył ambitny program VI Zjazdu PZPR. Jest to program dynamicznego i wszechstronnego rozwoju kraju — sprzęgnięcia rewolucyjnych zdobyczy naszego ustroju z dorobkiem współczesnego postępu nauki i techniki, cywilizacji i kultury, zwycięstwa idei i zasad socjalizmu w świadomości społeczeństwa.

Dlatego tak ważną sprawą jest kształtowanie świadomości i postaw wszystkich obywateli kraju na miarę potrzeb teraźniejszości i przyszłości. Ludzie decydują o wszystkim — o lepszym wykorzystaniu maszyn i surowców, czasu pracy i energii ludzkiej. Od ich zatem kwalifikacji, świadomości społecznej i politycznej, postawy ideowej, od powszechnego myślenia kategoriami swego zakładu pracy, danego środowiska i państwa — zależy coraz bardziej, jak szybko będziemy się rozwijać

jako społeczeństwo, naród, czy nadażymy za czołówką wysoko rozwiniętych krajów, czy mądrze i szczęśliwie ułożymy sobie życie społeczne.

b) Organizacja naszego społeczeństwa

Treść i cechy społeczeństwa socjalistycznego nie są bez znaczenia dla jego form organizacyjnych i zadań, jakie ono sobie stawia na obecnym etapie. Postawmy zatem pytanie, jaka jest organizacja naszego społeczeństwa? Otóż społeczeństwo nasze, tak jak i inne społeczeństwa w krajach socjalistycznych, zorganizowane jest w państwo ludowe i w organizacje społeczne.

Główną i centralną organizacją całego naszego społeczeństwa jest nasze socjalistyczne państwo. Spełnia ono w systemie organizacji rolę szczególną i najważniejszą. W odróżnieniu od innych organizacji społecznych, państwo jest organizacją obejmującą całe społeczeństwo, czyli wszystkich mieszkańców kraju. Państwo jest właścicielem podstawowych środków produkcji. Państwo jako najważniejsza organizacja ekonomiczna i jako władza polityczna kieruje całokształtem gospodarki kraju. Ono też dysponuje wszystkimi ważniejszymi środkami oddziaływania na postawy obywateli kraju i jest głównym wychowawcą społeczeństwa (poprzez szkoły, prasę i wydawnictwa, radio i telewizję). Państwo dysponuje środkami przymusu w stosunkach wewnętrznych w wypadkach, kiedy jest to potrzebne, jak również zapewnia bezpieczeństwo społeczeństwa i narodu na zewnątrz. Państwo wydaje normy prawne i obejmuje wszyst-

kie strony życia społecznego. Państwo jest także najbardziej wyspecjalizowanym i skutecznie działającym aparatem społecznym. Na nim spoczywa odpowiedzialność za rozwój kraju i poszczególnych obywateli.

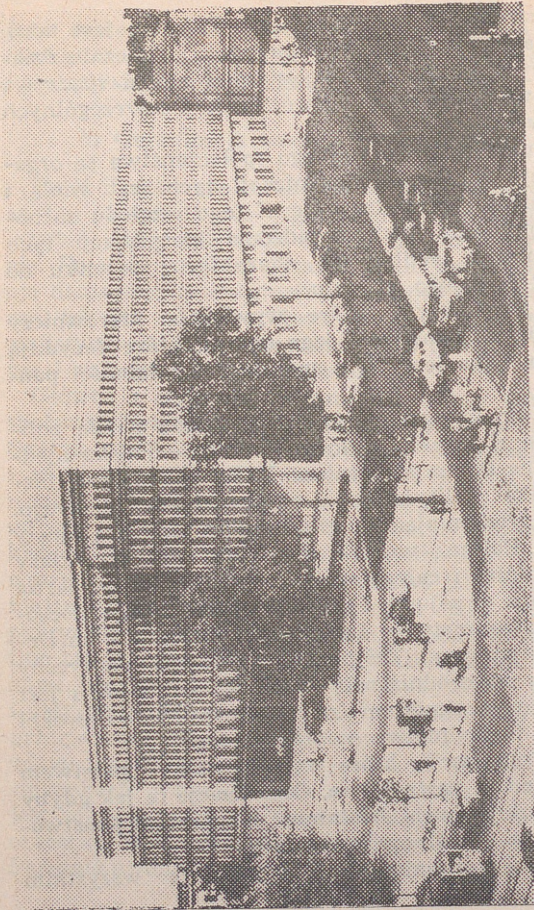
Drugim członem naszego społeczeństwa są organizacje społeczne. Organizacji tych jest wiele i spełniają różnorodną rolę. Z tego względu zachodzi potrzeba przeprowadzenia klasyfikacji tych organizacji według ich charakteru, stosunku do państwa i jego aparatu.

1. Organizacje, które wywierają kierowniczy wpływ na państwo i jego aparat, które decydują o tym jaka jest treść społeczna działalności państwa.

Do tej kategorii organizacji należą partie polityczne, a zwłaszcza główna z nich — Polska Zjednoczona Partia Robotnicza. PZPR spełnia rolę kierownika politycznego i przewodnika ideowego. Urzeczywistniając określone przez leninizm ideały służy Polsce, wyraża najgłębiej interesy klasy robotniczej i całego narodu. Zadania swoje partia realizuje w sojuszu i współdziałaniu ze Zjednoczonym Stronnictwem Ludowym i Stronnictwem Demokratycznym. Trójpartyjny system polityczny PRL z przewodnią rolą PZPR w tym sojuszu jest ważnym czynnikiem zspalającym naród wokół zadań budownictwa socjalistycznego.

2. Organizacje, które współdziałają z państwem na zasadzie partnerstwa. Organizacje te jak gdyby koordynują swoją działalność z aparatem państwowym na określonych zasadach.

Takimi organizacjami są przede wszystkim

Gmach KC PZPR — siedziba naczelnych władz Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej — kierowniczej siły narodu polskiego

związki zawodowe, jako niemal powszechna organizacja klasy robotniczej i ogółu ludzi pracy. Takimi organizacjami są również ideowo-wychowawcze organizacje młodzieżowe.

3. Do trzeciej grupy należą organizacje społeczne, których działalność jest w zasadniczym zakresie kierowana przez państwo (korzystają one z opieki, a jednocześnie są nadzorowane przez państwo).

W tej kategorii mieszczą się przede wszystkim organizacje spółdzielcze, odgrywające poważną rolę w naszym życiu ekonomicznym. Około 8% dochodu narodowego jest wytwarzane przez własność spółdzielczą. Poza tym zaliczamy tu również wszelkiego rodzaju stowarzyszenia, czyli organizacje zrzeszające ludzi dla zaspokojenia pewnych, szczególnych potrzeb tych ludzi. W Polsce mamy około 70 tys. rozmaitych stowarzyszeń. Wreszcie należą tutaj różnego rodzaju organizacje lokalnej inicjatywy społecznej (komitety blokowe, komitety rodzicielskie, samorządy mieszkańców, komitety czynów społecznych itp.).

4. Organizacje, które można w skrócie określić jako tolerowane przez państwo, ponieważ nie stawiają sobie celu uczestnictwa w budowie ustroju socjalistycznego.

W naszym ustroju do tej kategorii organizacji zaliczamy głównie organizacje wyznaniowe, które legalnie istnieją, gdyż istnieją określone potrzeby społeczne. Organizacje te zostały powołane do obsługi wyznaniowych potrzeb części obywateli. Państwo nasze stara się, aby nie były one szkodliwe dla budowy socjalizmu, a nawet w pewnym

zakresie wykorzystuje niektóre ich możliwości pozytywne w interesie polityki państwa.

Spśród wszystkich organizacji, które tworzą system organizacyjny naszego społeczeństwa, należy jednak wyodrębnić te organizacje, które służą interesom ludu pracującego i które aktywnie uczestniczą w budownictwie socjalistycznym.

2. PRAWA I OBOWIĄZKI OBYWATELI PRL

Prawa i obowiązki obywateli, uzależnione od aktualnych stosunków społeczno-ekonomicznych, wykazują swój dynamiczny charakter przez to, że treść tych praw i obowiązków oraz stopień i zakres ich realizacji zmieniają się w zależności od warunków i zmian zachodzących w ustroju gospodarczo-politycznym państwa. Prawa i swobody obywatelskie umacniają się i rozszerzają w miarę, im szersze i trwalsze są zdobycze ludu pracującego na drodze budowy ustroju sprawiedliwości społecznej i ukształtowania nowego typu stosunków między ludźmi.

Konstytucja PRL nie zawiera pełnego rejestru praw i obowiązków obywatelskich, a wymienia tylko te, które mają podstawowe znaczenie w stosunkach między obywatelem a państwem, które z punktu widzenia interesów i dobra obywateli oraz z punktu widzenia zasad ustroju państwa są najważniejsze. Prawa te i obowiązki mają charakter socjalistyczny.

A. Podstawowe prawa obywatelskie

Podstawowe prawa obywateli PRL można usystematyzować w oparciu o kryterium ich treści w cztery zasadnicze grupy praw w następujących dziedzinach:

- 1) socjalno-ekonomicznej,
- 2) politycznej,
- 3) oświatowo-kulturalnej,
- 4) wolności osobistej.

Przejdźmy obecnie do klasyfikacji i omówienia podstawowych praw obywateli.

1) Prawa w dziedzinie socjalno-ekonomicznej obejmują:

- prawo do pracy; — prawo do ochrony zdrowia oraz pomocy w razie choroby lub niezdolności do pracy; — prawo do wypoczynku; — prawo do ochrony własności indywidualnej i osobistej.

Prawo do pracy (art. 14 i 58 Konstytucji) stawiamy na czele w grupie uprawnień socjalno-ekonomicznych, bowiem praca w ustroju socjalistycznym jest jedną z głównych zasad kształtujących stosunki społeczne. Prawo to zapewnia obywatelom zarówno prawo do otrzymania pracy, jak i prawo do otrzymania wynagrodzenia za świadczoną pracę. Pracą — jak to formułuje art. 14 Konstytucji — lud pracujący miast i wsi wzmacnia siłę i potęgę ojczyzny oraz przyspiesza całkowite urzeczywistnienie ustroju socjalistycznego. Realizację tego prawa zapewniają: społeczna własność podstawowych środków produkcji, rozwój

Każdy obywatel PRL ma zapewnione prawo do pracy
i wynagrodzenia za wykonywaną pracę

na wsi wolnego od wyzysku ustroju społeczno-
-spółdzielczego, planowy wzrost sił wytwórczych,
usunięcie kryzysów ekonomicznych, likwidacja
bezrobocia. Konstytucja słusznie wiąże to prawo
z obowiązkiem pracy.

Praca jest zarówno podstawowym prawem i obo-
wiązkiem społecznym, jak i drogą rozwoju osobo-
wości ludzkiej, jest ona źródłem rozwoju kraju
i dobrobytu ludności. Pracy, a tym bardziej sto-

sunku każdego człowieka do pracy nie można rozpatrywać w oderwaniu od współczesnych problemów i naszych zadań, które w sposób syntetyczny określone zostały w Uchwale VI Zjazdu PZPR, a następnie skonkretyzowane w tezach programowych KC PZPR przyjętych przez VII Plenum. „*W całym życiu ekonomicznym i społecznym naszego kraju — mówił I Sekretarz KC PZPR tow. Edward Gierek na II Kongresie Nauki Polskiej — coraz bardziej upowszechnia się, wynikająca z istoty moralności socjalistycznej zasada, iż jedynym kryterium wartości człowieka są wyniki jego pracy, konkretne, poddające się społecznej ocenie*”.

Prawo do ochrony zdrowia oraz pomocy w razie choroby lub niezdolności do pracy (art. 60 Konstytucji). Stała troska o zdrowie obywateli znalazła najwyższy wyraz w Konstytucji PRL. Doniosłe znaczenie tego prawa można uzmysłować sobie w pełni tylko wówczas, gdy weźmie się pod uwagę sytuację panującą pod tym względem w państwach kapitalistycznych. W żadnym ze współczesnych państw kapitalistycznych nie zapewniono troski i pomocy ludziom w tak szerokim zakresie jak w naszym kraju. Realizacja tego prawa w Polsce Ludowej stanowi szczytny przejaw humanizmu socjalistycznego. Prawo to zostało u nas zabezpieczone w sposób realny dzięki szerokiemu rozwinięciu społecznej służby zdrowia, zwiększeniu liczby szpitali, sanatoriów, przychodni lekarskich, stacji pogotowia ratunkowego i aptek, przez wzrost kadry lekarzy, farmaceutów i pielęgniarek, rozwój ubezpieczeń społecznych na wypadek choroby, starości i niezdolności do pracy, stałe polepszenie

warunków bezpieczeństwa i higieny pracy, rozbudowę różnych form pomocy społecznej itp.

Niezwyczajnie korzystne zmiany w zakresie ochrony zdrowia nastąpiły u nas po VI Zjeździe PZPR. „Ochrona zdrowia — czytamy w Uchwale VI Zjazdu — powinna mieć zapewniony wysoki priorytet. Zasadniczym kierunkiem działania musi być dążenie do poprawy materialnej bazy szpitali ogólnych i klinicznych, lecznictwa psychiatrycznego, zakładów pomocy społecznej oraz wiejskich ośrodków zdrowia”. W ostatnich dwóch latach podjęto szereg kroków mających na celu poprawę opieki zdrowotnej i społecznej nad ludnością. M.in. w latach 1971—1975 planuje się zbudowanie dużej ilości szpitali i obiektów pomocy społecznej, które pozwolą zwiększyć liczbę łóżek szpitalnych i klinicznych o ponad 16 tys., łóżek w zakładach lecznictwa psychiatrycznego o 3,5 tys., zbudowanie około 500 wiejskich ośrodków zdrowia itd. Wielkim dorobkiem lat 1971—72 są decyzje podjęte z myślą o poprawie warunków życia rencistów i emerytów, a także tysięcy kombatanatów szczególnie zasłużonych w walkach o wyzwolenie narodowe i społeczne. Prawo do bezpłatnej ochrony zdrowia stało się dobrem powszechnym rolników indywidualnych i ich rodzin. Skutki finansowe ubezpieczenia zdrowotnego rolników poniesione przez państwo wyniosły w 1972 r. 1,3 mld. zł. Wprowadzono nowe programy opieki nad młodzieżą szkolną i akademicką, opracowano długofalowe programy oświaty zdrowotnej i szereg innych planów. Dużą szansę dalszego rozwoju ochrony

zdrowia stwarza utworzenie Narodowego Funduszu Ochrony Zdrowia.

Prawo do wypoczynku. Prawo to jest ustalone w art. 59 Konstytucji i rozwinięte w wielu przepisach prawa pracy. Wynika z niego jedno z podstawowych uprawnień kształtujących sytuację prawną pracowników. Ustala ono bowiem ilościowe granice świadczenia pracy, chroniąc pracowników przed nadmiernym wysiłkiem i zapewniając im niezbędny czas wypoczynku dziennego, tygodniowego i rocznego. Prawo do wypoczynku jest powszechnym ustawowym uprawnieniem wszystkich pracowników, przysługującym — niezależnie od miejsca i charakteru zatrudnienia. Na jego treść składają się: ustawowe skrócenie czasu pracy do ośmiogodzinnego dnia pracy oraz ustanowienie krótszego czasu pracy w przypadkach przewidzianych ustawami, ustawowo określone dni wolne od pracy oraz roczne płatne urlopy wypoczynkowe.

Organizacja wczasów, rozwój turystyki, uzdrowisk, domów kultury, urządzeń sportowych, klubów, świetlic, parków i innych urządzeń wypoczynkowych stwarzają możliwości zdrowego i kulturalnego wypoczynku dla coraz szerszych rzesz ludności.

Znaczny rozwój bazy wypoczynkowej i turystycznej, w ostatnim okresie czasu, wynika z szybkiego wzrostu potrzeb w tym zakresie, zwiększenia się dochodów ludności po 1970 roku, rozwoju motoryzacji i wydłużenia czasu wolnego od pracy.

Prawo do ochrony własności indywidualnej i osobistej jest podkreślone w art. 12 Konstytucji.

Treścią tego prawa jest uznanie i ochrona ze strony państwa, na podstawie obowiązujących ustaw, indywidualnej własności i prawa dziedziczenia ziemi, budynków i innych środków produkcji. Prawo własności osobistej obywateli (art. 13) oznacza prawo do swobodnego dysponowania przedmiotami osobistego użytku.

2) Do praw w dziedzinie politycznej zaliczamy:

- prawo wyborcze; — prawo zrzeszania się;
- prawo do udziału w zgromadzeniach; — prawo do składania skarg i zażaleń.

Prawa te związane są lub służą obywatelom z uwagi na pozycję ludu pracującego miast i wsi jako gospodarza kraju.

Prawo wyborcze (art. 80) znajduje swoje rozwinięcie w ordynacjach wyborczych. Oznacza prawo decydowania o losach swego kraju w drodze powoływania przedstawicieli do organów władzy państwowej. Podczas gdy w państwach kapitalistycznych widać wyraźnie dążność do uniezależnienia aparatu burżuazyjnego od mas pracujących, w państwie ludowym naturalną jest tendencja do aktywizacji politycznej szerokich kręgów społeczeństwa i coraz większego udziału ludzi pracy we współrzędzeniu krajem. Wybory do Sejmu PRL i rad narodowych odznaczają się czterema cechami: powszechne, równe, bezpośrednie i odbywają się w tajnym głosowaniu (art. 81—88).

Prawo do zrzeszania się (art. 72) polega na możliwości tworzenia organizacji o charakterze politycznym, gospodarczym i kulturalnym. Służy ono zaspokojeniu zainteresowań obywateli i uaktywnia ich działalność w różnych dziedzinach życia spo-

Szeroko rozbudowana społeczna służba zdrowia zapewnia pomoc całemu społeczeństwu

łecznego. W art. 72 ust. 3 Konstytucji wymienia się przykładowo: organizacje polityczne, zawodowe, spółdzielcze, młodzieżowe, obronne, kobiece, sportowe, stowarzyszenia kulturalne, techniczne i naukowe. Zakazane jest jedynie tworzenie zrzeszeń, których cel lub działalność godzą w ustrój

polityczny i społeczny albo w porządek prawny PRL.

Prawo do udziału w zgromadzeniach (art. 71 ust. 1). Za zgromadzenie uważa się wszelkie zgrupowanie osób w celu wspólnych obrad lub wspólnego zmanifestowania swego stanowiska na temat wspólnych zagadnień lub zjawisk (zjazdu, wiece, manifestacje, pochody, prelekcje, odczyty itp.). W pojęciu tym należy wymienić trzy konieczne elementy zgromadzeń: organizatorów, cel oraz fakt, że zmierza ono do wspólnego uzewnętrznienia stanowiska osób biorących w nim udział. Dlatego też nie każde zgrupowanie ludzi uważane być może za zgromadzenie. Nie będzie nim np. przypadkowe zbiegowisko uliczne, albo tłum obserwujący skutki wypadku drogowego, czy wreszcie zebranie towarzyskie, rodzinne i inne. Zwolywanie zgromadzeń przysługuje organizacjom społecznym oraz pełnoletnim obywatelom polskim, posiadającym zdolność do czynności prawnych i nie pozbawionym praw publicznych. Zgromadzenia organizacji społecznych w ramach ich założeń statutowych, związków zawodowych i instytucji państwowych nie wymagają odrębnych zezwoleń władz administracyjnych, a zgromadzenia organizowane na terenie szkół i uczelni odbywają się za zgodą kierownictwa szkoły (rektora). W stosunku do zgromadzeń odbywanych za zezwoleniem władz (i w miejscach na to przeznaczonych) jak i tych zgromadzeń, co do których zezwolenie nie jest konieczne, obowiązuje jeden wymóg — wymóg poszanowania zasad porządku publicznego. Odpowiednie organa państwa posiadają pełne upraw-

nienia do decydowania o tym, czy dane zgromadzenie mieści się w ramach systemu prawa w państwie i czy jego zorganizowanie nie naruszy założeń politycznych państwa polskiego.

Prawo do składania skarg i zażaleń (art. 73). W Konstytucji wyraźnie stwierdzono, iż do obowiązków organów władzy i administracji należy szybkie i sprawiedliwe rozpatrywanie skarg i zażaleń. Winni przewlekania spraw lub przejawiający bezduszny i biurokratyczny stosunek do skarg i zażaleń obywateli, pociągani są do odpowiedzialności. Przy czym istotne jest to, że skargi i zażalenia może składać każdy obywatel i mogą one dotyczyć wszystkich organów władzy (administracji) oraz przedsiębiorstw i organizacji społecznych. Forma skargi lub zażalenia nie ma znaczenia, gdyż istotna jest treść (pisemna lub ustna).

3) Prawa w dziedzinie oświaty i kultury obejmują:
— prawo do nauki, — prawo do korzystania ze zdobyczy kultury i do twórczego udziału w rozwoju kultury narodowej.

Prawo do nauki (art. 61 i 63) jest realizowane zarówno w interesie obywateli jak i państwa, gdyż wraz z rozwojem nowoczesnego przemysłu i nowej techniki niezbędne jest przygotowanie odpowiednio wykształconych pracowników. Prawo do nauki wynika z samej istoty ustroju sprawiedliwości społecznej, gdyż tylko człowiek światły odczuwa potrzebę swego udziału w życiu społecznym i zdolny jest korzystać z dobrodziejstw tego życia. Polityka oświatowa opiera się u nas na określonych zasadach (m.in. powszechności, obowiązkowości, dostępności nauki, wszechstronnej

pomocy uczącej się młodzieży, nauczania w oparciu o najnowsze osiągnięcia i zdobycze nauki).

Polska Ludowa posiada ogromne osiągnięcia w dziedzinie rozwoju szkolnictwa. Np. w wyższych szkołach cywilnych kształciło się w 1972/73 r. 346 900 studentów, w tym na studiach dziennych przeszło 221 000 studentów. Wyższe szkoły opuściło w 1971/72 około 46 tys. absolwentów, inżynierów, lekarzy, agronomów, nauczycieli, tj. prawie 8 razy więcej w jednym roku niż przed wojną. Około 1800 osób uzyskuje co roku doktorat.

Potencjał naukowy Polski zgrupowany jest w 85 wyższych uczelniach (w latach 1938—39 działały w Polsce 32 wyższe uczelnie), w 60 placówkach naukowych PAN, 103 resortowych instytutach naukowo-badawczych i około 200 placówkach zaplecza naukowo-badawczego i rozwojowego, laboratoriach, zakładach doświadczalnych, biurach projektowych i konstrukcyjnych. Jest w nich zatrudnionych ponad 260 tysięcy osób. Wszystko to stanowi ogromny sukces uznawany w skali międzynarodowej.

Kierownictwo partii i rządu przykładą wielką wagę do problemu oświaty. Oświata stanowi potężny czynnik dynamizujący postęp społeczno-gospodarczy kraju, jego rozkwit ekonomiczny i kulturalny. Oświata umożliwia też pełniejsze zaspokojenie potrzeb poznawczych, intelektualnych, kulturalnych, zawodowych i estetycznych ludzi pracy. Te doniosłe funkcje systemu oświaty narodowej zaakcentowane zostały dobitnie w „**Raporcie o stanie oświaty w PRL**”. Jego myślą przewodnią jest poszukiwanie optymalnych rozwiązań w procesie

Tylko ustrój socjalistyczny jest w stanie zapewnić wszystkim obywatelom prawo do nauki i zdobywania wiedzy zgodnie ze swymi zdolnościami

realizacji idei powszechnego średniego wykształcenia, zapowiedzianego przez VI Zjazd PZPR. Postulaty i propozycje w tym zakresie wychodzą naprzeciw dążeniom całego społeczeństwa. VII Plenum KC PZPR postawiło szereg zadań przed państwem między innymi w zakresie dalszego rozwoju oświaty, przebudowy szkolnictwa i unowocześnienia systemu kształcenia na wszystkich szczeblach oraz ściślejszego zespolenia szkół z potrzebami życia społecznego i gospodarczego.

Prawo do korzystania ze zdobyczy kultury i do twórczego udziału w rozwoju kultury narodowej (art. 62, 64 i 65) zapewnia w naszym kraju materialna baza: ponad 100 wydawnictw i instytucji zajmujących się publikowaniem dorobku kultury, rozbudowana sieć muzeów i bibliotek — ponad 50 tysięcy placówek, ponad 50 teatrów, około 3800 kin, domy kultury, świetlice i kluby — ponad 26 tysięcy, radio, telewizja oraz finansowanie przez państwo inwestycji na cele kulturalne. Wiele osób rozwija swoje zamiłowania i talenty artystyczne poprzez udział w różnego rodzaju zespołach oświatowych, muzycznych, taneczno-wokalnych, teatralnych itd.

4) Do praw w dziedzinie wolności osobistej zaliczamy:

- nietykalność osobistą; — nienaruszalność mieszkania; — tajemnicę korespondencji;
- wolność słowa i druku; — wolność sumienia i wyznania.

Uprawnienia te zapewniają obywatelom pewną sferę życia prywatnego jako nienaruszalną domenę ich osobistej wolności.

Nietykalność osobista (art. 74 ust. 1) polega na tym, że nikt nie może zagrażać życiu ludzkiemu ani naruszać zdrowia i wolności. Pozbawienie obywatela wolności może nastąpić tylko w przypadkach określonych ustawą oraz zatrzymany musi być zwolniony, jeżeli w ciągu 48 godzin od chwili zatrzymania nie doręczono mu postanowienia sądu lub prokuratora o aresztowaniu. Kodeks karny określa warunki legalnego pozbawienia obywatela wolności.

Nienaruszalność mieszkania (art. 74 ust. 2). Stosownie do tej zasady rewizji domowej można dokonać tylko na polecenie sądu lub prokuratora, zaś w wypadkach niecierpiących zwłoki odnośne postanowienie prokuratora musi być doręczone osobie, u której przeprowadzono rewizję, w ciągu siedmiu dni od zgłoszenia żądania.

Tajemnica korespondencji (art. 74 ust. 2) doznać może ograniczeń tylko na podstawie odnośnej ustawy.

Wolność słowa i druku (art. 71 ust. 1 i 2) znajduje odbicie w prawie swobodnego wyrażania swoich poglądów i myśli, jeżeli rzecz jasna — nie godzą one w żywotne interesy naszego państwa socjalistycznego lub jego obywateli. Według Konstytucji: *„Urzeczywistnieniu tej wolności służy oddanie do użytku ludu pracującego i jego organizacji drukarni, zasobów papieru, gmachów publicznych i sal, środków łączności oraz innych niezbędnych środków materialnych”*.

Zrozumiałe jest, że w państwie socjalistycznym wolność słowa i druku zgodnie z interesami klasowymi winna służyć ludziom pracy. Wolność słowa nie oznacza oczywiście możliwości nadużywania tej swobody.

Wolność sumienia i wyznania (art. 70). Wolność ta oznacza swobodę przyjęcia takiej postawy światopoglądowej, która odpowiada indywidualnym przekonaniom, a więc zarówno niewyznawania żadnej religii jak i wyrażania określonych przekonań religijnych. Konstytucja stwierdza, że nie wolno zmuszać obywateli do niebrania udziału w ezynnościach (obrzędach) religijnych, jak też

nie wolno nikogo zmuszać do udziału w czynnościach lub obrzędach religijnych.

B. Podstawowe obowiązki obywatelskie

Podstawowe obowiązki obywatelskie mają charakter nakazów prawnych i moralnych. Służą one umacnianiu i poszanowaniu zasad współżycia społecznego, przestrzeganiu socjalistycznej dyscypliny pracy, strzeżeniu własności społecznej i umacnianiu ludowego państwa. Sumienne wypełnianie obowiązków jest czynnikiem rozwoju ogólnego dobrobytu naszego społeczeństwa.

Wyodrębniamy cztery grupy podstawowych obowiązków obywatelskich:

- 1) przestrzeganie przepisów prawa obowiązujących w PRL;
- 2) strzeżenie i umacnianie podstaw ustroju społeczno-gospodarczego;
- 3) strzeżenie interesów państwowych;
- 4) obrona ojczyzny.

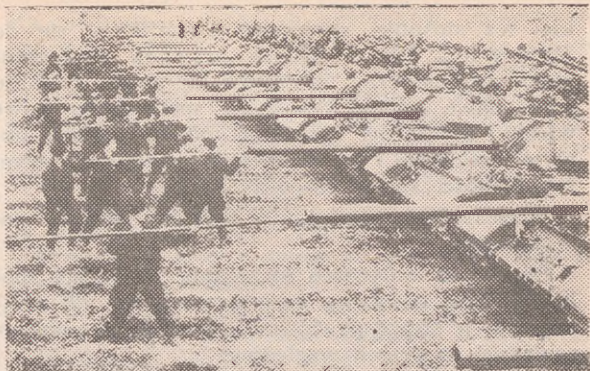
W obrębie tych grup obowiązków mieszczą się bardziej szczegółowe i skonkretyzowane powinności obywateli naszego kraju.

1) Przestrzeganie przepisów prawa

Powinności przestrzegania prawa dotyczą:

- Konstytucji; — dyscypliny pracy; — ustaw;
- zasad współżycia społecznego.

Te powinności zostały wymienione w art. 76 Konstytucji; z wyraźnym zaznaczeniem, że obowiązki wobec państwa powinny być wypełniane sumiennie i rzetelnie. Świadomość faktu, że Konstytucja i ustawy stanowią wolę ludu pracującego

Na obywatelach PRL spoczywa szereg obowiązków, jednym z nich jest troska o powierzone mienie i sprzęt wojskowy

oraz wyrażają jego interesy, umacnia pozytywny stosunek ludzi pracy do nakazów prawa. Zaznaczyć należy, że art. 76 Konstytucji wskazuje przykładowo, jakiego domaga się zachowania pozytywnego od obywatela, a patrząc na ten problem od strony zakazów, należałoby przepis rozumieć w ten sposób, że żadnemu obywatelowi nie wolno nie przestrzegać ustaw.

Charakterystyczne dla państwa socjalistycznego jest to, że posiada tu duże znaczenie nie tylko przestrzeganie przepisów prawnych, lecz w ogóle zasad współżycia społecznego. Najbardziej dokładne ustawodawstwo nie jest w stanie objąć wszystkich stosunków między ludźmi i nie wszyst-

kie też stosunki społeczne kwalifikują się do regulowania ich w drodze prawnej. Społeczeństwo socjalistyczne kształtuje w swym rozwoju coraz nowe zasady współżycia społecznego, nowe więzy i styczności społeczne, odpowiadające nowym stosunkom i procesom społecznym oraz nowej świadomości społeczno-politycznej.

2) Strzeżenie i umacnianie podstaw ustroju społecznego

Obowiązki dotyczące strzeżenia własności społecznej jako podstawy gospodarczej (art. 77) znajdują się w sferze powinności wyraźnie skonkretyzowanych z dwóch względów:

- ukazania własności społecznej jako podstawy rozwoju państwa, źródła bogactwa i siły Ojczyzny;
- odpowiedzialności i konsekwencji grożących za czyny, stanowiące zamachy na własność społeczną.

Wiadomo bowiem, że od stałego wzrostu i umacniania własności społecznej, jako podstawy naszego ustroju, zależy wszechstronny i harmonijny rozwój gospodarki narodowej, ulepszanie stosunków społecznych i wzrost dobrobytu obywateli. Ten obowiązek ustanowiony w zasadniczej ustawie wypływa z żywotnych interesów obywateli. Możemy też określić, że jest to obowiązek prawny i moralny. Toteż strzeżenie własności społecznej wiąże się z walką z marnotrawstwem i niedbałym stosunkiem do wspólnego mienia. Aktualnym zadaniem całego społeczeństwa jest walka z kradzieżami i nadużyciami, nieróbstwem, lenistwem

itp. Jednym z ważnych czynników polepszenia ochrony własności społecznej winna być dobra organizacja pracy wszystkich jednostek gospodarczych oraz usprawnienie kontroli. Dodać należy, że szczegółowo zagadnienia odpowiedzialności karnej za czyny naruszające własność społeczną i zarządzanie tym mieniem reguluje aktualnie obowiązujący kodeks karny.

3) Strzeżenie interesów państwowych

Przepis w tym zakresie określa dwa rodzaje powinności, a mianowicie:

- obowiązek czujności wobec wrogów;
- obowiązek strzeżenia tajemnicy państwowej.

Obowiązek czujności wobec wrogów wiąże się ze stwierdzeniem konstytucyjnym, że „Zdrada Ojczyzny i szpiegostwo, osłabianie sił zbrojnych, przejście na stronę wroga — karana jest z całą surowością prawa jako najcięższa zbrodnia” (art. 79 ust. 2). Rozwinięcie tych postanowień znajdujemy w kodeksie karnym. Nadmienmy jeszcze, że w przypadku posiadania wiadomości o tych najcięższych przestępstwach, każdy z obywateli obowiązany jest zawiadomić niezwłocznie organa powołane do ścigania.

Obowiązek strzeżenia tajemnicy państwowej oznacza konieczność przestrzegania przez obywateli w codziennej działalności, kontaktach i rozmowach rozwagi, wiele powściągliwości, by nie dopuścić do ujawnienia tajemnicy państwowej (żołnierze również tajemnicy wojskowej) lub utraty dokumentu mogącego ujawnić tę tajemnicę. Pilne strzeżenie tajemnicy państwowej jest obowiązkiem każdego obywatela PRL.

4) Obrona Ojczyzny

Tę grupę obowiązków, które w sposób ogólny określa art. 78 Konstytucji, konkretyzuje ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. *O powszechnym obowiązku obrony PRL*. Zgodnie z tą ustawą na pojęcie obowiązków w zakresie powszechnej obrony składają się:

- obowiązek pełnienia służby wojskowej;
- obowiązek służby w formacjach samoobrony;
- obowiązek służby w dziedzinach zmilitaryzowanych;
- obowiązek udziału w powszechnej samoobronie ludności;
- obowiązek wykonywania świadczeń osobistych i rzeczowych na rzecz obrony.

Artykuł 78 Konstytucji stwierdza, że obrona Ojczyzny jest najświętszym obowiązkiem każdego obywatela, a służba wojskowa jest zaszczytnym obowiązkiem patriotycznym obywateli.

Z tytułu pełnienia służby wojskowej ciążą na żołnierzach ludowego Wojska Polskiego rozliczne obowiązki oraz prawa. Są one uregulowane w różnych aktach prawnych, wśród których największe znaczenie posiada ustawa o dyscyplinie wojskowej oraz o odpowiedzialności wojskowej żołnierzy za przewinienia dyscyplinarne, za naruszenie honoru i godności żołnierskiej, a także regulamin służby wewnętrznej i regulamin dyscyplinarny Sił Zbrojnych PRL.

OGÓLNE WIADOMOŚCI O PRZESTĘPSTWIE I KARZE

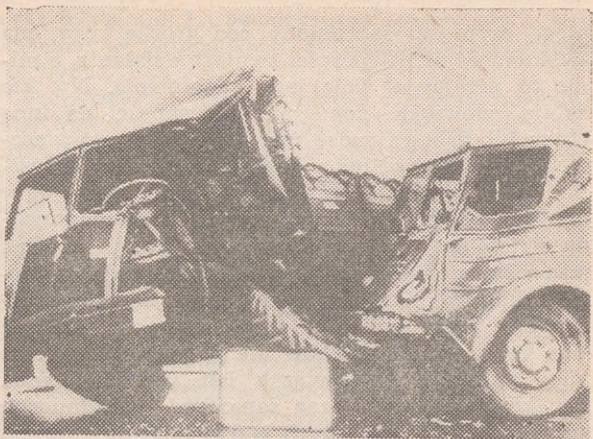
Postępowanie każdego człowieka od lat najmłodszych aż po wiek dojrzały opiera się na pewnych ogólnie przyjętych zasadach i normach, które wynikają z określonych zwyczajów lub nakazów i zakazów ustalonych przez społeczeństwo. Społeczeństwo broniąc się bowiem przed niewłaściwym postępowaniem godzącym w przyjęty porządek wydaje normy i zasady stosownego postępowania. Naruszenie norm postępowania pociąga za sobą w jednym przypadku dezaprobatę i potępienie przez ogół, w drugim konsekwencje natury służbowej czy dyscyplinarnej, a w innym odpowiedzialność cywilną lub karną.

Jeżeli ktoś przejdzie ulicę w niedozwolonym miejscu, to poniesie za to odpowiedzialność w postaci zapłacenia mandatu. Zakłócający spokój publiczny będzie odpowiadał na podstawie przepisów kodeksu wykroczeń. Żołnierz, który nie odda honoru starszemu stopniem, poniesie za to odpowiedzialność na podstawie przepisów Regulaminu Dyscyplinarnego Sił Zbrojnych PRL. Jeżeli natomiast ktoś (osoba cywilna, żołnierz) dopuści się czynu zakazanego przez prawo karne, np. kra-

dzieży cudzego mienia, to wówczas będzie odpowiadał za to na podstawie stosownych przepisów tego prawa.

Prawo karne obowiązujące w naszym kraju jest bowiem środkiem ochrony ustroju politycznego PRL i interesów jej obywateli oraz stoi na straży nienaruszalności mienia społecznego i innych ogólnonarodowych dóbr. Ochrona ta przejawia się w zwalczaniu i zapobieganiu przestępczości oraz w wychowawczym oddziaływaniu na przestępców, a pośrednio również na całe społeczeństwo, przez zagrożenie czynów społecznie niebezpiecznych karami przewidzianymi przez ustawę karną. Zasadniczym aktem prawnym przewidującym odpowiedzialność za czyny zabronione jest kodeks karny, który reguluje ponoszenie odpowiedzialności za popełnione przestępstwa jako zjawiska znamionujące się społecznym niebezpieczeństwem czynu. Społecznie niebezpieczne są zatem takie czyny, które godzą w porządek prawny, ustalone normy społecznego postępowania i inne przejawy życia całego społeczeństwa. Jeżeli czyn nie zawiera w sobie ujemnych wartości społecznych, to nie jest przestępstwem w rozumieniu prawa karnego. Nie podlega więc karze z przepisów kodeksu karnego sprawca, który dopuścił się czynu o znikomym społecznym niebezpieczeństwie dla ustalonego porządku prawnego. Czyn taki może być potraktowany jako wykroczenie lub przewinienie służbowe.

Zgodnie z przepisami zawartymi w kodeksie karnym, odpowiedzialności karnej podlega tylko ten, kto dopuszcza się czynu społecznie niebez-

Wina nieumyślna — to m. in. prowadzenie samochodu z nadmierną szybkością, które często kończy się w podobny sposób

piecznego, zabronionego pod groźbą kary w chwili jego popełnienia. Podstawowym warunkiem tej odpowiedzialności jest popełnienie owego czynu z winy własnej. Wina bowiem wyraża psychiczny stosunek sprawcy do popełnionego przezeń czynu, zaangażowania jego woli i świadomości. Nie stwierdziwszy tego zaangażowania co do przestępczości działania nie można nikomu przypisać winy za popełniony czyn.

W obowiązujących przepisach karnych wina występuje w dwóch rodzajach — jako wina umyślna i wina nieumyślna. **Wina umyślna** zachodzi wtedy, kiedy sprawca wie o tym, że popełniony przez

niego czyn jest zabroniony pod groźbą kary, ma świadomość przestępczości swojego działania, a mimo to przejawia wolę jego popełnienia. Np. kto zabija człowieka, dopuszcza się napaści na inną osobę lub zabiera cudze mienie w celu przywłaszczenia — ten popełnia przestępstwo z winy umyślnej, gdyż w sposób świadomy i zamierzony dąży do określonego celu lub zdarzenia. **Wina nieumyślna** natomiast występuje wówczas, kiedy sprawca mimo świadomości, że jego działanie może wywołać szkodliwe następstwa zagrożone karą, bezpodstawnie przypuszcza, że tych następstw uniknie albo konkretnych skutków nie przewiduje, chociaż miał możliwość i obowiązek ich przewidywania. Np. kierowca prowadząc samochód z nadmierną szybkością w konkretnych warunkach drogowych, narusza nieumyślnie zasady bezpieczeństwa jazdy i powoduje wypadek z ludźmi lub szkody w mieniu. Sprawca ten nie chciał spowodować wypadku, a tym bardziej wystąpienia szkodliwych skutków, chociaż na podstawie przeciętnego doświadczenia i znajomości swojego zawodu mógł i powinien przewidzieć możliwość ich zaistnienia.

Niektóre przestępstwa mogą być dokonane **przez działanie** (sprawca kradnie z magazynu jednostki przedmioty umundurowania) lub **przez zaniechanie**. Np. żołnierz w czasie ćwiczeń dopuszcza do utraty przydzielonego mu wyposażenia lub sprzętu w wyniku niewłaściwego ich zabezpieczenia. W określonych przypadkach karane jest także **usiłowanie**, np. sprawca nie zdołał dokonać kradzieży w kantynie, do której się włamał, gdyż został spłoszony przez wartownika. Podobnie i na-

kłanianie innej osoby do przestępstwa (podżeganie) oraz **udzielenie jej pomocy** przy przestępstwie jest karalne w przypadkach określonych w kodeksie karnym.

Socjalistyczna praworządność wymaga bowiem, aby każdy czyn zabroniony pod groźbą kary nie uszedł bezkarnie, aby każdy sprawca przestępstwa (osoba cywilna, żołnierz) poniósł karę odpowiadającą stopniowi przewinienia. Z tego względu kodeks karny określa rodzaje i wysokości kar za poszczególne przestępstwa. O sposobie rozstrzygnięcia wymiaru kary oraz o jej rodzaju decyduje w każdym przypadku **stopień szkodliwości społecznej** czynu, zakres zawinienia i inne okoliczności związane z konkretnym przestępstwem.

Niektóre kategorie czynów przestępczych charakteryzujące się nieznacznym stopniem społecznego niebezpieczeństwa i nikłymi skutkami najczęściej podlegają warunkowemu umorzeniu. **Warunkowe umorzenie** może nastąpić tylko wówczas, gdy okaże się, iż postawa sprawcy nie karanego dotąd za przestępstwa oraz dotychczasowy tryb jego życia uzasadniają przypuszczenie, że nie popełni on ponownie przestępstwa i będzie przestrzegał porządku prawnego. W warunkach służby wojskowej warunkowe umorzenie może być uzależnione od złożenia poręczenia przez kolektyw żołnierski, który tym samym zobowiązuje się do wychowawczego oddziaływania na sprawcę czynu przestępczego.

Przestępstwa charakteryzujące się znacznym stopniem społecznego niebezpieczeństwa zagrożone są **karą pozbawienia wolności**, którą sąd wymierza

w granicach od 3 miesięcy do 15 lat w zależności od wagi czynu. Obok tej kary zasadniczej występuje ponadto kara ograniczenia wolności i kara grzywny oraz kary o charakterze wyjątkowym tj. kara śmierci i kara 25 lat pozbawienia wolności. W pewnych określonych przypadkach zamiast kary pozbawienia wolności, sąd może w stosunku do żołnierza zastosować areszt wojskowy, na okres od 3 miesięcy do 2 lat, w czasie którego sprawca przechodzi szkolenie wojskowe. Kara ograniczenia wolności ma zastosowanie tylko względem osób cywilnych i żołnierzy zawodowych. Ponadto kodeks pozwala na odroczenie żołnierzowi kary zasadniczej nie przekraczającej 6 miesięcy pozbawienia wolności lub aresztu wojskowego do czasu zakończenia służby wojskowej. Jeżeli żołnierz w okresie odroczenia kary szczególnie wyróżnia się w służbie, sąd może na wniosek przełożonego i kolektywu żołnierskiego zwolnić go od odbycia tej kary. Natomiast sąd zarządza wykonanie tej kary, gdy sprawca w okresie odroczenia narusza porządek prawny lub zasady dyscypliny wojskowej. Przy zaistnieniu niektórych przestępstw pospolitych lub wojskowych sąd orzeka karę grzywny jako karę samoistną lub wymierza ją obok kary pozbawienia wolności.

Obok przytoczonych wyżej kar zasadniczych kodeks przewiduje kary dodatkowe w postaci pozbawienia praw publicznych, praw rodzicielskich i opiekuńczych, zakazu wykonywania określonego zawodu, zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych, konfiskaty mienia, przepadku rzeczy i podania wyroku do publicznej wiadomości. Prócz

Na straży socjalistycznej praworządności stoją m. in.
sądy niezależne PRL

tych kar dodatkowych, względem żołnierzy może być orzeczona **kara degradacji lub obniżenia stopnia wojskowego**. Kary zasadnicze i dodatkowe przewidziane za poszczególne przestępstwa pospolite lub wojskowe mają na celu wychowawcze oddziaływanie na sprawcę, a jednocześnie stanowią przestrożę dla tych, którzy chcieliby naruszać porządek prawny i zasady dyscypliny wojskowej.

CHARAKTERYSTYKA WAŻNIEJSZYCH PRZESTĘPSTW WOJSKOWYCH

Żołnierz podobnie jak każdy obywatel może dopuścić się przestępstwa pospolitego np. kra-

dzieży cudzego mienia, pobicia kolegi, spowodowania wypadku drogowego, może też popełnić czyn przestępczy występujący jedynie w warunkach służby wojskowej. Specyficzne warunki służby wojskowej, struktura organizacyjna sił zbrojnych, hierarchiczne podporządkowanie, szczególne zadania wojska powodują, że każde przestępstwo, a w szczególności przestępstwo wojskowe wywiera ujemny wpływ na dyscyplinę, karność i porządek wojskowy albo proces szkolenia. Czyny zawierające duży ładunek społecznego niebezpieczeństwa dla dyscypliny i porządku wojskowego podlegają ściganiu karnemu z urzędu, inne o mniejszej szkodliwości karane są na wniosek dowódcy jednostki. Dowódca jednostki wojskowej mając na uwadze osobę sprawcy, jego dotychczasowe postępowanie oraz stopień nieznacznej szkodliwości dla dyscypliny, może poprzestać na dyscyplinarnym ukaraniu żołnierza, który dopuścił się określonego w kodeksie karnym przestępstwa.

Siły zbrojne muszą być zawsze gotowe do wykonania stawianych przed nimi zadań, a warunkiem zapewnienia tej gotowości jest odpowiednie przygotowanie żołnierza do ich spełnienia, regulaminowe pełnienie służby w każdych okolicznościach oraz jego obecność w określonym miejscu i czasie. Z tego względu kodeks karny m.in. przewiduje odpowiedzialność karną żołnierza za przestępstwa: przeciwko obowiązkowi pełnienia służby wojskowej, przeciwko zasadom dyscypliny, przeciwko zasadom obchodzenia się z uzbrojeniem i sprzętem wojskowym, przeciwko zasadom pełnienia służby i przeciwko mieniu wojskowemu.

Samowolne oddalenie się żołnierza z jednostki lub miejsca służby i przebywanie poza nimi przez określony czas jest przestępstwem zagrożonym karą pozbawienia wolności w różnej wysokości, w zależności od okresu pobytu poza wyznaczonym miejscem przebywania. Nieobecność żołnierza w jednostce w warunkach intensywnego szkolenia może rzutować na właściwe wykonanie zadań przez dany pododdział, samowolne oddalenie się nawet na krótki okres czasu jakiegoś specjalisty (kierowcy samochodu, czołgu, operatora sprzętu itp.) może spowodować unieruchomienie danego pojazdu lub urządzenia. Samowolne oddalenie żołnierza na okres dłuższy stanowi poważne zagrożenie dla dyscypliny i gotowości bojowej pododdziału. Wyposażenie jednostek wojskowych w dużą ilość skomplikowanego sprzętu, powoduje, że nawet żołnierz posiadający odpowiednie przygotowanie techniczne ma trudności w jego opanowaniu. Z tego względu dłuższa nieobecność żołnierza w jednostce wpłynie na jego niedoszkolenie i może być przyczyną tragicznego wypadku lub uszkodzenia, a nawet zniszczenia kosztownego sprzętu. Z tego względu dłuższe samowolne oddalenie, podobnie jak i samowolne opuszczenie jednostki z bronią służbową, jest przestępstwem zagrożonym surowymi karami pozbawienia wolności.

Jednym z najpoważniejszych naruszeń obowiązku pełnienia służby wojskowej pociągającym za sobą surową odpowiedzialność karną, jest **dezercja** polegająca na opuszczeniu jednostki lub miejsca służby z zamiarem trwałego uchylenia się od niej. Przestępstwo dezercji jest czynem o wysoce nega-

tywnym zabarwieniu moralnym, gdyż sprawca sprzeniewierza się przysiędze wojskowej oraz występuje przeciwko powszechnie uznanym zasadom współdziału w umocnieniu obronności kraju. Dezercja z bronią lub z zamiarem ucieczki za granicę jest przestępstwem szczególnie niebezpiecznym i z tego względu jest zagrożona sankcją od 3 do 15 lat pozbawienia wolności.

Obowiązek właściwego pełnienia służby wojskowej polega na aktywnym udziale żołnierza w szkoleniu i codziennym wykonywaniu zadań służbowych. Kodeks przewiduje odpowiedzialność żołnierza, który mimo obecności w jednostce **odmawia pełnienia służby wojskowej** lub wykonywania obowiązków wynikających z tej służby. Przejawiać się to może w demonstrowaniu niechęci lub w odmowie, pod różnymi pozorami, wykonywania obowiązków i czynności służbowych np. udziału w szkoleniu, pełnienia służby wartowniczej lub wewnętrznej, uzasadniając to rzekomymi ułomnościami fizycznymi, chorobą lub przekonaniami religijnymi.

Zbliżony charakter do odmowy pełnienia służby wojskowej, chociaż bardziej zamaskowany — ale mający ten sam cel — posiada działanie sprawcy polegające na zamiarze częściowego lub zupełnego uchylenia się od służby wojskowej. W tym celu żołnierz powoduje sam lub dopuszcza, by kto inny spowodował u niego **uszkodzenie ciała** lub **rozstrój zdrowia** takiego rodzaju, by to uniemożliwiło mu dalsze pełnienie służby wojskowej na czas dłuższy lub trwały.

Zasadniczą cechą dyscypliny wojskowej jest

karność i posłuszeństwo żołnierza w zakresie obowiązków wynikających ze służby wojskowej. Posłuszeństwo wobec rozkazów, poleceń i zarządzeń przełożonych albo uprawnionych do tego starszych stopniem — ściśle podporządkowanie się ich woli — stanowi o istocie dyscypliny, zwartości i spoistości sił zbrojnych. Szczególnym instrumentem w działalności wojska, atrybutem porządku i siły armii jest **rozkaz**. Szczególna rola rozkazu znajduje odzwierciedlenie w regulaminach wojskowych, które stwierdzają, że żołnierz ma obowiązek bezwzględnie, dokładnie i terminowo wykonywać rozkazy przełożonych i starszych. Każdy przejaw nieposłuszeństwa ma ujemny wpływ na sprężystość organizacji wojska i z tego względu **odmowa wykonania rozkazu** powoduje odpowiedzialność karną żołnierza. Odmowa taka może przejawiać się w różnych formach zachowania się wskazujących na lekceważenie poleceń przełożonego, na zaniechaniu czynności związanych z wykonaniem rozkazu itp. i w zależności od konkretnej sytuacji sprawca niewykonania rozkazu w sprawach służbowych poniesie stosowną odpowiedzialność dyscyplinarną lub karną.

Obowiązek poszanowania przełożonych i starszych stopniem jest jednym z elementów prawidłowego realizowania zasad dyscypliny oraz porządku wojskowego. Każdy żołnierz winien okazywać przełożonym szacunek i posłuszeństwo, a w czasie walki bronić ich z całym poświęceniem. Osoba przełożonego lub starszego stopniem — ich nietykalność, jest przedmiotem specjalnej ochrony karnej. Działalność żołnierza mająca na celu pod-

Mundur wojskowy nakłada na żołnierza obowiązek właściwego zachowania się we wszystkich okolicznościach

ważenie szacunku dla przełożonego, a w szczególności **czynna napaść** na niego w warunkach wojska jest przestępstwem szczególnym, gdyż jest przejawem najwyższej niesubordynacji. Naruszenie nieetykalności przełożonego (starszego stopniem), czynna napaść dokonana przez sprawcę w związku z pełnieniem przez wymienionego obowiązków służbowych, albo taka napaść dokonana przy użyciu broni lub innego niebezpiecznego przedmiotu powoduje stosowną odpowiedzialność karną.

Inną formą naruszenia karności jest **przemoc**

lub **groźba bezprawna**, mająca na celu przeszkodzenie przełożonemu w spełnianiu czynności służbowych lub zmuszenie przełożonego do zaniechania wypełnienia określonych czynności służbowych. Tego rodzaju niezdyscyplinowanie sprawcy, który przy użyciu siły chce zmusić przełożonego do zmiany decyzji lub grozi mu zemstą za to, że przełożony żąda od niego regulaminowego postępowania, jest szczególnie niebezpieczne dla porządku prawnego i powoduje stosowną odpowiedzialność karną. Z ochrony prawnej korzysta także żołnierz wysłany na pomoc przełożonemu, lub który z własnej inicjatywy w interesie właściwie pojętej powinności wojskowej udzieli pomocy napadniętemu. Zagrożenie dla dyscypliny zwiększa się w przypadku dokonania czynnej napaści na przełożonego w formie zbiorowej — wspólnie z innymi żołnierzami, albo w obecności zebranych żołnierzy (na zbiórce, sali, zajęciach) i z tego względu taki czyn pociąga za sobą wyższą karalność. Karane jest także porozumienie żołnierzy w celu niewykonania rozkazu w sprawach służbowych i wspólnej napaści na przełożonego.

Niekiedy niezdyscyplinowanie żołnierza lub jego niezadowolenie ze służby albo przełożonych wyraża się w formie zniewagi lub lekceważenia okazywanego przy pomocy różnych niecenzuralnych i obraźliwych słów, znaków lub gestów i ma na celu obrażę lub poniżenie ich godności osobistej. Zniewaga przełożonego może nastąpić w ich obecności lub pod ich nieobecność, co zdarza się najczęściej, gdyż w ten sposób sprawca stara się poderwać do nich zaufanie, co w konsekwencji pro-

wadzi do rozluźnienia dyscypliny. Kodeks karny zapewnia także ochronę prawną żołnierzowi równemu stopniem w związku z pełnieniem przez niego obowiązków służbowych oraz żołnierzowi państwa sprzymierzonego.

Mundur wojskowy nie tylko odróżnia żołnierza od ogółu obywateli, lecz także nakłada na niego obowiązek właściwego zachowania się w różnych okolicznościach, szczególnie w miejscach publicznych. Wygląd żołnierza, schludność oraz zachowanie się są zewnętrznym przejawem dyscypliny i poziomu wyszkolenia, gdyż na tej podstawie społeczeństwo ocenia zdyscyplinowanie, wyszkolenie i morale wojska. Czyn żołnierza np. udzielenie pomocy jej potrzebującemu, uratowanie tonącego, ugaszenie pożaru jest pozytywnie komentowany przez społeczeństwo. Natomiast zachowanie się żołnierza niezgodne z zasadami współżycia społecznego (chuligaństwo, bójki, awantury itp.) posiada ujemny oddźwięk i uwłacza honorowi wojska lub godności munduru. Żołnierz, który nie bacząc na zasady postępowania dopuszcza się ekscesów lub innych wybryków w miejscach publicznych, narażając na szwank **honor i godność munduru** ponosi za to odpowiedzialność.

Szczególną rolę w życiu wojska spełniają różnego rodzaju służby wynikające z regulaminów i zarządzeń przełożonych, do których należą: służba wewnętrzna, garnizonowa, wartownicza, wachtowa, patrolowa, konwojowa i różne służby bojowe. Wszystkie te służby zabezpieczają działalność wojska i realizację stawianych przed nim zadań, zabezpieczają porządek, dyscyplinę, bezpieczeństwo,

ochronę mienia, właściwe funkcjonowanie wojska. Każda z tych służb jest jednakowo ważna, chociaż niektóre z nich wiążą się bezpośrednio z bezpieczeństwem naszego kraju.

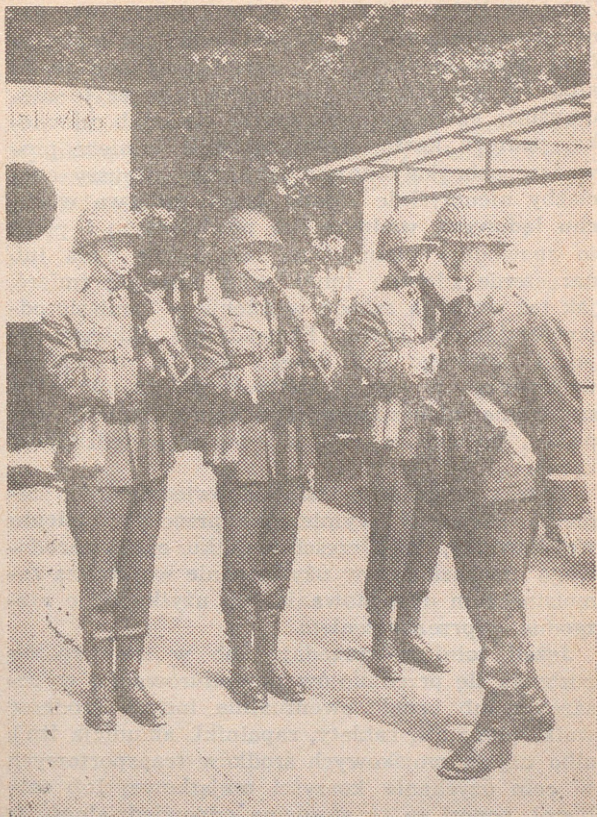
Do takich służb należy **służba wartownicza**, występująca w różnych sytuacjach (w koszarach, na poligonach, w transporcie itp.), służba ta jest wykonywaniem zadania bojowego oraz praktycznym sprawdzianem obowiązkowości, wytrwałości i karności żołnierskiej. Służy także ochronie mienia wojskowego, sprzętu bojowego i zabezpiecza jednostkę przed penetracją osób do tego nie powołanych. Szczególne znaczenie służby wartowniczej powoduje, że wartownik korzysta z poważnych uprawnień, podlega tylko określonym przełożonym i ma prawo użycia broni w określonych przypadkach. Jakiegokolwiek odstępstwa lub naruszenie służby wartowniczej może być przyczyną poważnych skutków i z tego względu kodeks przewiduje odpowiedzialność żołnierza, który będąc wyznaczony do służby, narusza obowiązek wynikający z przepisów lub zarządzeń regulujących tok tej służby.

Prawdopodobność w ogóle, a w szczególności w sprawach służbowych winna cechować każdego żołnierza. Rzetelna i dokładna informacja w warunkach służby wojskowej stanowi podstawę do podejmowania niekiedy ważnych decyzji, zaś nieprawdziwe lub zmyślane informacje w sprawach służbowych mogą mieć wysoce szkodliwe następstwa. Z tego względu kodeks karny przewiduje odpowiedzialność żołnierza za podanie w raporcie, meldunku lub sprawozdaniu służbowym niepraw-

dy co do okoliczności mających znaczenie dla służby.

Powszechnie wiadomo, że stan nietrzeźwości jest przyczyną wielu tragicznych w skutkach następstw, a w warunkach służby wojskowej nawet spożycie niewielkiej ilości alkoholu jest szczególnie szkodliwe. Wprowadzenie się przez żołnierza w stan nietrzeźwości w służbie lub po wyznaczeniu do niej powoduje jego niezdolność do wypełnienia określonych zadań. Spożycie przez żołnierza alkoholu (wódki, wina, piwa), szczególnie gdy ma on do czynienia z bronią lub skomplikowanym sprzętem, jest przejawem szczególnie jaskrawego lekceważenia obowiązków służbowych i w każdym przypadku winno pociągnąć za sobą surowe konsekwencje służbowe lub karne.

Nasza armia posiada na swoim wyposażeniu nowoczesny i skomplikowany sprzęt bojowy i szkoleniowy, powierzony jej przez społeczeństwo, w celu przygotowania się do obrony naszej niezawisłości. Żołnierz w procesie szkolenia winien posługiwać się nim zgodnie z instrukcjami i przeznaczeniem, w celu mistrzowskiego jego opanowania. Gotowość bojowa każdej jednostki zależy przecież nie tylko od zdyscyplinowania, właściwego opanowania danej specjalności, ale także od dbałości o pełną sprawność wyposażenia i kosztownego sprzętu. Jakiegokolwiek odstępstwa od instrukcji dotyczących użytkowania sprzętu mogą doprowadzić do tragicznych następstw i olbrzymich strat materialnych. Żołnierz w każdej sytuacji powinien postępować tak z uzbrojeniem i innym sprzętem, aby nie zagrażać komukolwiek.

Służba wartownicza to praktyczny sprawdzian obo-
wiązkowości i karności żołnierskiej

Żołnierz który wbrew przepisom instrukcji, **nieostrożnie obchodzi się z bronią, amunicją, materiałami wybuchowymi lub innymi środkami walki** albo też nieostrożnie ich używa i przez to nieumyślnie powoduje uszkodzenie ciała lub człowieka, podlega karze. Podobnie, jeśli żołnierz prowadząc uzbrojony pojazd wojskowy naruszy chociażby nieumyślnie **zasady bezpieczeństwa w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym** i przez to spowoduje nieumyślne uszkodzenie ciała lub naruszenie zdrowia innej osoby albo jej śmierć, jak też poważną szkodę w mieniu — poniesie odpowiedzialność karną. Prowadzenie takiego pojazdu bojowego lub innego środka transportu wojskowego w **stanie nietrzeźwości**, z uwagi na szczególne niebezpieczeństwo spowodowania wypadku, pociąga za sobą surową odpowiedzialność karną.

Kodeks przewiduje także odpowiedzialności żołnierza za czyny wymierzone przeciwko **mieniu wojskowemu**, jako części majątku ogólnonarodowego przekazanego w użytkowanie wojska, za samowolne nim dysponowanie lub użytkowanie niezgodne z przeznaczeniem.

Jeżeli żołnierz sprzedaje lub w inny sposób pozbywa się przedmiotów umundurowania, wyposażenia lub broni, ewentualnie innych środków walki (dynamit, rakiety, zapalniki, amunicja itp.), albo używa wojskowych środków transportowych w celu uzyskania korzyści majątkowej lub osobistej, ponosi za to stosowną odpowiedzialność w zależności od następstw i skutków swego działania.

Przytoczone wyżej zasadnicze rodzaje przestępstw wojskowych zawierają określone zakazy i nakazy postępowania każdego żołnierza. Lekceważenie regulaminowych zasad postępowania, poleceń przełożonych i niedopełnianie obowiązków wynikających ze służby wojskowej w konsekwencji prowadziły do ujemnych następstw, a często i odpowiedzialności karnej.

**SŁUŻBA SOCJALISTYCZNEJ OJCZYŹNIE
PATRIOTYCZNYM UMACNIANIEM JEJ SIŁY
I BEZPIECZEŃSTWA.
ŻOŁNIERSKA POWINNOŚĆ WOBEC OJCZYZNY,
PARTII I SPOŁECZEŃSTWA**

**1. UMACNIANIE SIŁY I BEZPIECZEŃSTWA
LUDOWEJ OJCZYZNY PATRIOTYCZNYM
OBOWIĄZKIEM KAŻDEGO OBYWATELA**

Dziejowy los naszego narodu niejednokrotnie stwarzał konieczność obrony niepodległego bytu państwowego. Przez długie wieki odpieraliśmy napór feudałów niemieckich i ich krzyżackich następców, broniąc ziem i polskości nad Odrą, Nysą i Bałtykiem. Broniliśmy swej niepodległości w starciach z najazdami hord tatarskich i potopem szwedzkim. Wielokrotnie zrywaliśmy się do walki o zrzućcenie jarzma niewoli w XVIII i XIX w. Nie załamała nas również klęska w 1939 r. Naród polski wyciągnął właściwe i daleko idące wnioski z wrześniowej tragedii. Wrzesień zapoczątkował głęboki przełom w państwie i świadomości narodu, zrodził klimat tworzenia nowej drogi do Polski, nowych warunków i form jej niepodległego bytu. Zwycięstwo w wojnie wyzwolenczej, a potem wszechstronny rozwój zapewniła Polsce polityka sił lewicy, które od początku oparły walkę o narodowe i społeczne wyzwolenie kraju na

przyjaźni i braterstwie broni ze Związkiem Radzieckim.

Polska Partia Robotnicza i związane z nią siły lewicy poprowadziły naród polski w przełomowym okresie jego historii po jedynie słusznej drodze, odpowiadającej interesom kraju i narodu. Realizacja programu nakreślonego wówczas przez PPR przyniosła zasadniczą zmianę wewnętrzną i zewnętrzną sytuacji Polski, stworzyła podwaliny pozycji, którą obecnie zajmuje.

Dziś nie jesteśmy osamotnieni jak w 1939 r. Nie na papierowych gwarancjach i traktatach, lecz na sojuszu zrodzonym ze wspólnie przelanej krwi, sojuszu politycznym, wojskowym i ideowym ze wspólnotą państw socjalistycznych oparte jest nasze bezpieczeństwo. Ukształtowanie się nowego układu sił między socjalizmem a imperializmem, w szczególności zaś obronna potęga ZSRR i państw Układu Warszawskiego, stanowią najlepszą gwarancję tego bezpieczeństwa.

Dziś nie jesteśmy słabi. Mamy silną, nowoczesną armię. Współczesne Wojsko Polskie dysponuje techniką wojenną, która nie tylko dorównuje wysoko uprzemysłowionym krajom kapitalistycznym, ale w niektórych dziedzinach i parametrach przewyższa je.

Jesteśmy państwem tysiącletnim. Ale jesteśmy zarazem państwem nowym, zbudowanym i dojrzałym w okresie jednego pokolenia. Jesteśmy starym narodem, którego korzenie sięgają średniowiecza. I jesteśmy narodem młodym przeobrażonym głęboko i wciąż się przeobrażającym.

Oznacza to nie tylko przebudowę ustroju ekono-

„...Służba wojskowa jest zaszczytnym obowiązkiem patriotycznym obywateli PRL...”

micznego i społeczno-politycznego Polski. Oznacza to także przebudowę samego narodu, zmianę jego struktury wewnętrznej i świadomości. Żyjemy w latach, w których nasz naród wkroczył w nową, jakościowo inną epokę swego istnienia — w socjalizm.

Obrona Ojczyzny przed zbrojną agresją z zewnątrz była i jest zawsze najwyższym obowiązkiem broniącego się narodu, wynika z głębokich nakazów moralnych, jest jedyną drogą dla zachowania niepodległości i suwerenności. Każda wojna w obronie napadniętej ojczyzny ma charakter sprawiedliwy, a udział w niej jest świętym obo-

wiązkiem każdego zdolnego do walki i pracy Obywatela.

W Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej obrona Ojczyzny znalazła najwyższe uogólnienia.

Konstytucja PRL i ustawa O powszechnym obowiązku obrony PRL zobowiązują każdego obywatela, w tym również całą młodzież, do wysiłku na rzecz umacniania obronności naszej socjalistycznej Ojczyzny. Artykuł 78 Konstytucji stwierdza: „Służba wojskowa jest zaszczytnym obowiązkiem patriotycznym obywateli Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej”, a artykuł 1 Ustawy o Powszechnym Obowiązku Obrony PRL głosi, że: „Obrona Ojczyzny i socjalistycznych zdobyczy Narodu Polskiego jest sprawą i obowiązkiem wszystkich obywateli Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.”

Podkreślenie doniosłości obowiązku obrony Ojczyzny przez wszystkich obywateli PRL, jak również zaszczytnego obowiązku służby wojskowej, w dokumentach państwowych najwyższej rangi dobitnie świadczy z jaką opieką i troską Partia i Rząd PRL przygotowują wszystkich obywateli do obrony socjalistycznej Ojczyzny.

Wygłaszając referat Biura Politycznego na VI Zjeździe PZPR — I Sekretarz KC PZPR E. Gierek — na temat obronności naszego kraju powiedział: „Naród polski, pomny swych historycznych i tak bliskich jeszcze doświadczeń, do sprawy bezpieczeństwa i pokoju przywiązuje wagę najwyższą. W płaszczyźnie międzynarodowej filarem naszego bezpieczeństwa jest sojusz, braterska przyjaźń i wszechstronna współpraca ze Związkiem Radzieckim i innymi państwami wspólnoty socja-

listycznej, aktywne uczestnictwo Polski w obronnym Układzie Warszawskim. W płaszczyźnie wewnętrznej opieramy budowę sił obronnych na dynamicznym rozwoju potencjału ekonomicznego i naukowo-technicznego kraju, na stale zacieśniającej się zwartości i jedności moralno-politycznej społeczeństwa, na sile i gotowości bojowej Wojska Polskiego jako wyspecjalizowanego oręża obrony państwa i ważnego ogniwa socjalistycznej wspólnoty obronnej. Ze szczególną satysfakcją stwierdzamy, iż na miarę naszych możliwości i potrzeb obronnych — zarówno w skali narodowej, jak i sojuszniczej — posiadamy nowoczesną, prężnie zorganizowaną, dobrze uzbrojoną i wyszkoloną armię, której najbardziej wartościowym kapitałem jest kadra, jest żołnierz przepojęny duchem patriotyzmu i internacjonalizmu, oddany sprawie budownictwa socjalistycznego. Ludowe Wojsko Polskie dobrze łączy swą gotowość obronną ze służbą Ojczyźnie w rozbudowie gospodarki, szkoleniu kadr, rozwijaniu nauki i techniki oraz w pracy ideowo-wychowawczej.”

Lata zaborów i niewoli, przelana krew uczestników powstań narodowych, klęska wrześniowa 1939 r. i widmo zagłady narodu polskiego przez hitlerowskich ludobójców w czasie II wojny światowej nauczyły nas cenić wolność i niepodległość jako najwyższe dobro narodowe.

Obrona niepodległego bytu narodu polskiego ma dzisiaj znacznie głębszy sens niż to miało miejsce w przeszłości. Państwo polskie jest krajem socjalistycznym, którego zasadniczym zadaniem jest maksymalne zabezpieczenie dobrobytu ludzi pracy

miast i wsi i dlatego obrona niepodległości Polski jest zarazem obroną zdobyczy każdego Polaka.

Międzynarodowe warunki, w których naród polski realizuje program dalszego socjalistycznego rozwoju naszego kraju, dzięki pokojowej polityce państw obozu socjalistycznego uległy pewnej poprawie. W Europie zarysowują się korzystne procesy odprężeniowe, które doprowadziły do osłabienia wpływów zwolenników zimnej wojny i stworzyły warunki do zwołania w niedalekiej przyszłości Europejskiej Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy. Postęp sprawy pokoju odpowiada żywotnym interesom naszego narodu i całej wspólnoty socjalistycznej, których celem jest budowanie i pogłębianie socjalizmu w warunkach bezpieczeństwa i współpracy międzynarodowej.

Walcząc o dalszy postęp sprawy pokoju nie możemy zapominać jednak o tym, że klasowa istota imperializmu nie uległa zmianie. W państwach imperialistycznych czynne są wciąż potężne i wpływowe czynniki zainteresowane w utrzymaniu napięcia i wyścigu zbrojeń. Starają się one utrzymywać punkty zapalne w różnych rejonach świata, rozbudowują bazy wojskowe, walczą o stały wzrost budżetów na cele wojskowe, rozbudowują aktywnie potencjał zbrojeniowy i wyraźnie uchylają się od rozstrzygnięcia wielu ważnych dla pokoju problemów.

Dlatego zarysowujące się korzystne procesy odprężeniowe muszą być zabezpieczone. Jak uczy nas dotychczasowe doświadczenie, proces umacniania pokoju w świecie jest wprost proporcjonalny do sił socjalizmu, do stopnia zdolności obronnej

LWP łączy swą gotowość bojową ze służbą ojczyźnie
oraz pracą w rozbudowie gospodarki narodowej

krajów socjalistycznych, ich jedności i zwartości. Stąd też wszelka praca na rzecz umacniania siły i bezpieczeństwa naszego kraju, wnoszenie wkładu w sojuszniczy wysiłek obronny stanowi bardzo ważne państwowe i międzynarodowe, patriotyczne i internacjonalistyczne zadanie każdego obywatela Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Z istoty ludowego charakteru naszych sił zbrojnych jako armii nowego typu wynika ich służebna rola wobec narodu i socjalistycznej Ojczyzny. Spełniana jest ona poprzez dwie podstawowe funkcje: obronną i społecznie użyteczną. Wspólnym wysiłkiem całego narodu budujemy socjalistyczną Ojczyznę — wspólnie też i powszechnie staniemy w jej obronie, jeśli zaszłaby taka potrzeba. Sprawie obrony granic i niepodległego bytu państwowego służy ludowe Wojsko Polskie — armia nowego typu. Organizacja wewnętrzna tej armii, jej skład i pochodzenie społeczne dowódców świadczą o ścisłym powiązaniu z masami pracującymi, stanowią nie tylko kontynuację demokratycznych tradycji Wojska Polskiego, ale gwarantują bezpieczny byt wszystkim obywatelom naszego kraju.

Powołanie do służby wojskowej to wysokie wyróżnienie młodego obywatela, a zarazem dowód głębokiego zaufania wyrażonego w stosunku do niego przez partię, władzę ludową i całe społeczeństwo. Zaufanie to zostaje okazane poprzez powierzenie żołnierzom zaszczytnego obowiązku obrońców narodu, strażników rewolucyjnych zdobyczy ludu pracującego miast i wsi oraz bezpieczeństwa państwa. W Polsce Ludowej każda praca znajduje wysoką ocenę i uznanie, każda jest

przedmiotem obywatelskiej godności, sprawą honoru człowieka. Ale służba żołnierska jest szczególnie ceniona, posiada wysoką rangę społeczną. Każdy młody obywatel, wstępując w szeregi wojska, podejmuje się zaszczytnych i odpowiedzialnych obowiązków działania na rzecz obrony i dalszego socjalistycznego rozwoju Ojczyzny. Przyjmując je wyraża tym samym gotowość poświęcenia dla sprawy Polski i socjalizmu wszystkich swoich sił, a gdy zajdzie tego potrzeba złożenia dla nich tego, co jest dla człowieka najcenniejsze i niezastąpione — ofiary życia.

2. DOSKONALENIE GOTOWOŚCI BOJOWEJ — NACZELNYM ZADANIEM ŻOŁNIERZY LUDOWEGO WOJSKA POLSKIEGO

W czasach pokojowych wojsko musi być nieustannie przygotowywane do obrony kraju, czyli zawsze pozostawać w stanie jak najwyższej gotowości bojowej. Stąd też naszym zadaniem, zadaniem każdego żołnierza ludowego Wojska Polskiego, jest stałe podnoszenie swych kwalifikacji, by utrzymywać i podnosić na coraz wyższy poziom gotowość bojową swych pododdziałów i oddziałów.

Gotowość bojowa to zdolność do podjęcia natychmiast lub w określonym czasie działań bojowych, w celu zniszczenia przeciwnika, który naruszył granice pokojowego kraju. Ogólny poziom gotowości bojowej wojsk zależy od stanu moralno-politycznego żołnierzy, żelaznej, świadomej dyscypli-

ny, poziomowi ich wykształcenia i wyposażenia, stanu oraz stopnia zabezpieczenia materiałowego i technicznego.

Na sprawę stałego doskonalenia gotowości bojowej Sił Zbrojnych PRL, związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów oraz każdego żołnierza zwrócił uwagę VI Zjazd Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Uchwała Zjazdu stwierdza, że: „Umacniać należy bezpieczeństwo kraju i gotowość obronną Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Partia działać będzie na rzecz umacniania siły obronnej ludowego Wojska Polskiego, pogłębiania jego zawartości ideowej, usprawnienia procesów wychowania i szkolenia żołnierzy oraz wyposażenia ich w nowoczesny sprzęt bojowy. Umacniać będzie więc wojska ze społeczeństwem, a zwłaszcza z klasą robotniczą, widząc w niej podstawowe źródła siły ideowo-moralnej wojska.

Gotowość obronną ludowego Wojska Polskiego, jego wartości moralne i ideowe, patriotyzm i internacjonalizm, sprawność operacyjną i techniczną — należy nadal ze wszelkich miar rozwijać i umacniać, harmonijnie łącząc wzmaganie wysiłku szkoleniowo-obronnego z procesem aktywnego budownictwa socjalistycznego w naszym kraju.

Partia umacniać będzie więzi ideowe, braterstwo broni żołnierzy ludowego Wojska Polskiego z bohaterską Armią Radziecką i innymi sojusznikami armiami. Dbać będzie o to, by żołnierz polski rzetelną służbą pomnażał siłę koalicji obronnej Układu Warszawskiego, stanowiącej podstawę pokoju i bezpieczeństwa na naszym kontynencie.”

Fundamentem gotowości bojowej naszego wojska jest jego stan moralno-polityczny rozumiany przede wszystkim jako wysoka ideowość, wysoki stopień zdyscyplinowania i wyszkolenia oraz mistrzowskie opanowanie nowoczesnej broni i techniki bojowej. Doskonalone są one poprzez systematyczną i aktywną pracę partyjno-polityczną, hartowane w toku szkolenia bojowego i służby wojskowej, która stanowi formę twardej, zdyscyplinowanej pracy rozwijającej człowieka, identyfikującej bezpośrednio jego własne obowiązki ze sprawą obronności kraju.

Problem sił moralno-politycznych w wojsku ma swoją wielowiekową historię. Najznakomitsi dowódcy i teoretycy wojskowi różnych epok stawiali na równi troskę o materialne zapewnienie zwycięstwa z troską o stan moralno-polityczny i dyscyplinę, widząc w tym istotny sprawdzian walorów bojowych armii. Czynniki moralno-polityczne to wypadkowa takich elementów, jak: ideowość mas, ich gotowość do poświęceń w imię wspólnej sprawy, związanie z własnym systemem politycznym, wysoka dyscyplina społeczna.

Czynnik moralno-polityczny jest wyrazem zdolności narodu i jego sił zbrojnych do sprostania najważniejszym zadaniom ogólnonarodowym. Na czynnik ten oddziałuje szereg elementów takich jak: ustrój społeczno-ekonomiczny i polityczny, stopień rozwoju świadomości narodowej, socjalistyczny patriotyzm i proletariacki internacjonalizm, ogólna polityka państwa, postępowe i rewolucyjne tradycje narodu, sprawiedliwy charakter prowadzonej wojny, stan oświaty, odporność psy-

Dobre opanowanie żołnierskiego rzemiosła — podstawą gotowości bojowej LWP

chiczna i fizyczna narodu i armii. Szczególnie ważną rolę w podnoszeniu gotowości bojowej żołnierzy spełnia szkolenie wojskowe, które uczy umiętęnego działania na polu walki, mistrzow-

skiego władania bronią i sprzętem oraz znoszenia trudów i niebezpieczeństw w czasie wykonywania zadań bojowych.

Gotowość bojowa pododdziału, oddziału, związku taktycznego, jest jednym z najważniejszych wskaźników skuteczności wychowania ideowo-politycznego i wyszkolenia bojowego żołnierzy, jest probierzem ich zaangażowania na rzecz umacniania obronności Ojczyzny.

Przemawiając w imieniu wszystkich żołnierzy ludowego Wojska Polskiego na VI Zjeździe PZPR Minister Obrony Narodowej gen. broni Wojciech Jaruzelski powiedział: „Głęboką satysfakcję sprawia nam fakt, że w bilansie osiągnięć, w najbardziej autorytatywnej dla nas ocenie — referacie I Sekretarza KC PZPR, tow. Edwarda Gierka — znalazł uznanie i żołnierski trud. Jesteśmy wdzięczni partii za tę ocenę. Traktujemy ją jako zobowiązanie do dalszych, umacniających obronność Polski Ludowej wysiłków.

...Pragnę zameldować Zjazdowi, zameldować całej Partii, że i nasz wkład do sprawy umocnienia zdolności obronnych socjalistycznej wspólnoty do potencjału Zjednoczonych Sił Zbrojnych był i jest poważny, wielce użyteczny, zakrojony na miarę możliwości naszego narodu, na skalę naszego państwa. Ludowe Wojsko Polskie w serdecznym trudzie wszystkich żołnierzy systematycznie umacnia i doskonali swą siłę bojową, stanowi armię dobrą, sprawną, liczącą się realnie w Europie.

Jedną z głównych cech charakteryzujących ludowe Wojsko Polskie jest nowoczesność. Dzięki osiągnięciom naszej socjalistycznej gospodarki, a w

szczególności wysiłkowi klasy robotniczej, w tym pracowników przemysłu obronnego, dzięki twórczej myśli naszych naukowców i inżynierów, dzięki przyjaznej pomocy i gospodarczo-obronnej współpracy ze Związkiem Radzieckim, a także z innymi sojuszniczymi krajami — ludowe siły zbrojne wyposażone są w broń i sprzęt, który odpowiada współczesnym wymogom pola walki oraz zapewnia niezbędną rekompensatę intensywnego procesu zbrojenia porównywalnych ogniw armii NATO.

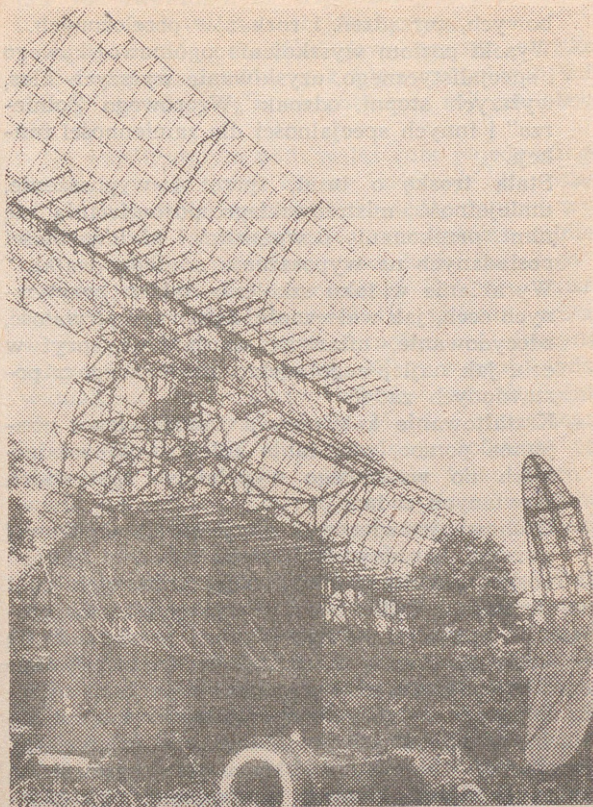
O sile bojowej naszego wojska decydują jednak ludzie. Władanie nowoczesną bronią, gotowość sprostania najcięższej bojowej próbie wymaga odpowiednich walorów ideowo-moralnych, fachowo-intelektualnych i psychofizycznych. Wymogi te spełniają żołnierze ludowego Wojska Polskiego — synowie robotników, chłopów i inteligencji, a zwłaszcza głęboko ideowa, niezawodnie ofiarna, wykształcona i sprawnie działająca kadra zawodowa.”

Przekładanie zadań w dziedzinie stałego utrzymania i nieustannego doskonalenia gotowości bojowej na zadania i obowiązki poszczególnego żołnierza oznacza:

- Pełną identyfikację celów osobistych z linią polityczną partii i rządu, z celami budownictwa socjalizmu w Polsce.
- Aktywne, ideowe zaangażowanie w realizacji zadań postawionych przez VI Zjazd Partii przed całym narodem i Siłami Zbrojnymi PRL.
- Socjalistyczny patriotyzm wyrażający się w oddaniu wszystkich swych sił w służbę naro-

dowi, a manifestujący się na co dzień we wzorowym spełnianiu powinności żołnierskich.

- Proletariacki internacionalizm wyrażający się uczuciami przyjaźni i braterstwa broni z narodami i armiami państw socjalistycznych, umacniany we wspólnych działaniach ćwiczebnych wojsk sprzymierzonych w Układzie Warszawskim, przygotowujących się do wykonywania wspólnych zadań.
- Przywiązanie do postępowych i rewolucyjnych tradycji narodu polskiego i bojowych tradycji LWP w walce o wyzwolenie Ojczyzny.
- Ukształtowany, materialistyczny światopogląd żołnierza, odporność ideową stanowiącą zapórę przeciwko oddziaływaniu wrogich środków propagandowych.
- Aprobata celów walki i pełne przekonanie, że ewentualna przyszła wojna, jaką narzuciłby nam agresor, będzie z naszej strony ze wszech miar sprawiedliwa i że ostateczne zwycięstwo w tej walce odniosą siły pokoju, postępu i socjalizmu.
- Pełną wiarę w doktrynę wojenną Układu Warszawskiego, w wysokie kwalifikacje i zdolności dowódcze sztabów i bezpośrednich przełożonych, których główną troską zawsze będzie zapewnienie maksymalnych osiągnięć przy minimum strat własnych.
- Wyrabianie hartu moralnego, odwagi, ofiarności i poświęcenia kiedy zajdzie tego potrzeba.
- Wysoką, świadomą dyscyplinę, przestrzeganie regulaminowego porządku, ściśle, terminowe i bezwzględne wykonywanie obowiązków służ-

Nowoczesność — to jedna z głównych cech ludowego
Wojska Polskiego

bowych, zarządzeń i rozkazów przełożonych.

- Wysoki poziom wyszkolenia ogólnowojskowego i specjalistycznego, uzyskiwanie wyższych klas, wyższych stopni, odznak „Wzorowego Żołnierza” i innych specjalności dla zamienności funkcji.
- Stałą troskę o broń, sprzęt i wyposażenie, umiejętność mistrzowskiego posługiwania się nimi, przekonanie o wyższości i niezawodności posiadanych na wyposażeniu środków walki.
- Wyrabianie w toku szkolenia takich pozytywnych cech, jak waleczność, męstwo, wytrwałość, zdecydowanie, ofiarność, czujność i spryt w celu jak najlepszego wykonania każdego z postawionych zadań.
- Kształtowanie koleżeństwa żołnierskiego, wzajemna pomoc, zespaland kolektywów żołnierskich do wzorowego wypełniania wszystkich stawianych zadań.
- Dochowanie wierności przysiędze wojskowej złożonej narodowi polskiemu.

Troska o kultywowanie najpiękniejszych cnót żołnierskich i walka o coraz wyższy poziom gotowości i sprawności bojowej musi przejawiać się wszędzie, na stanowiskach bojowych, placach ćwiczeń i poligonach, w warsztatach i parkach sprzętu bojowego, w salach wykładowych i laboratoriach, w świetlicach w klubie, na urlopie czy przepustce. Służba wojskowa jest więc formą trudnej, napiętej, wysoce zorganizowanej i zdyscyplinowanej pracy, która hartuje człowieka, wzbogaca jego osobowość, uczy przewyżczania trudności, a tym samym przygotowuje go do dzia-

łań na ewentualnym współczesnym polu walki i froncie budownictwa socjalistycznego.

Nigdy dotąd gotowość bojowa naszego wojska, zarówno pododdziałów, jak i poszczególnych żołnierzy nie odgrywała tak poważnej roli jak obecnie.

Na współczesnym polu walki rola pojedynczego żołnierza może mieć istotne znaczenie dla przebiegu działań bojowych; stąd między innymi wynika konieczność osiągnięcia przez każdego żołnierza wysokiego poziomu wyszkolenia bojowego i wysokiej odporności psychicznej. Żołnierz nawet działając samodzielnie realizuje zadania postawione przed określonym zespołem — drużyną, załogą, plutonem, kompanią. Miarą wartości indywidualnego działania zawsze będzie jego znaczenie dla realizacji zadań zespołu. Mówiąc o rosnącym znaczeniu działania indywidualnego żołnierza rozumieć je należy jako istotny, ale tylko jeden z wielu czynników, których suma dopiero stanowi o wartości działania danego zespołu, drużyny, załogi, pododdziału czy oddziału.

Na zwartość pododdziałów, na zwartość kolektywów żołnierskich — a w konsekwencji ich wartość bojową — ogromny wpływ mają stosunki międzyludzkie. Chodzi o to, aby stosunki te nie zakłócały toku służby, nie powodowały napięć psychicznych, nie wywoływały zniechęcenia. W trakcie służby wojskowej winno się dążyć do ukształtowania takich stosunków, które będą pozytywnie oddziaływały na wyniki szkolenia, poziom dyscypliny, wartość bojową pododdziału i oddziału. Niezwykle istotne znaczenie mają w tej dziedzinie

regulaminy, które szeroko omawiają zasady współżycia kolektywów żołnierskich.

W oparciu o nakazy regulaminów, w zgodzie z ich duchem i postanowieniami, stosunki służbowe i pozasłużbowe, stosunki między poszczególnymi członkami żołnierskiej społeczności mogą mieć jedynie taki kształt, jaki jest do przyjęcia w nowoczesnej, socjalistycznej armii. Ich wyznacznikami jest głębokie zrozumienie konieczności zadań wynikających ze wspólnego pełnienia służby wojskowej, szczere koleżeństwo, wzajemne zaufanie i wzajemny szacunek, podporządkowanie osobistych ambicji i interesów potrzebom wynikającym ze współżycia w kolektywie.

Odpowiedzialność za wysoki poziom szkolenia i dyscypliny, za właściwą atmosferę w społeczności żołnierskiej ponosi każdy żołnierz, bo obowiązkiem każdego żołnierza jest postępować zgodnie z nakazami przysięgi wojskowej i regulaminów, wszczepiać w swym środowisku i rozwijać współczesne, socjalistyczne normy współżycia społecznego. Szczególnie ważną rolę w utrzymywaniu i podnoszeniu na wyższy poziom gotowości bojowej swych pododdziałów mają członkowie partii i SZMW, wzorowi żołnierze i członkowie Drużyn Służby Socjalistycznej, gdyż od ich postawy i przykładu w dużej mierze zależy stworzenie właściwego klimatu współżycia służbowego i pozasłużbowego żołnierzy, w którym rozwijać się będzie zdrowa ambicja, potęgować się będzie zapał do służby i szkolenia, w którym wszyscy żołnierze uzyskają głęboką satysfakcję z dobrego wywiązywania się z obowiązków służbowych.

Reasumując należy stwierdzić, że szybki rozwój techniki i zmiany zachodzące w uzbrojeniu i wyposażeniu armii, wzrost tempa działań i odpowiedzialności każdego żołnierza za szybkie i bezbłędne wykonanie stawianych mu zadań, wymagają nieustannego doskonalenia sprawności każdego żołnierza oraz dalszego doskonalenia gotowości bojowej odpowiadającej wymogom współczesnego pola walki.

Rozporządzamy dziś armią, która godnie kontynuuje dziedzictwo patriotycznych i rewolucyjnych czynów orężnych przeszłości. Jest ona pod względem oblicza ideowego i charakteru swego potencjału armią nowego typu, którą powołał do życia socjalizm i która godnie spełnia jego ideały. Polskie ludowe siły zbrojne zbudowała partia i ona nimi kieruje. Wychowywane są one w duchu patriotyzmu i internacjonalizmu, ściślej więzi z ludźmi pracy i całym społeczeństwem. Mamy siły zbrojne na miarę potrzeb obrony narodowej: nowoczesne, zwarte ideowo, zdyscyplinowane i świetnie wyszkolone, wyposażone stosownie do współczesnych potrzeb.

Zapewnienie skutecznej obrony Ojczyzny stanowi główną powinność żołnierską. Ludowe Wojsko Polskie spełnia ją w korzystnych warunkach, które ukształtował socjalizm i których wykorzystaniu służy polityka partii.

Bezpieczeństwo Polski sprzężone jest najściślej z postępami, jakie osiąga świat socjalizmu w trudnej walce o pokojową przyszłość ludzkości. Z dumą możemy stwierdzić, że nasz wkład we wspólnym wysiłku państw przymierza warszaw-

skiego godny jest możliwości politycznych, gospodarczych i militarnych narodu polskiego. Przy współpracy z innymi bratnimi krajami unowocześniamy stale uzbrojenie i sprzęt techniczny naszego wojska, podwyższamy poziom wyszkolenia i gotowości bojowej. Dzięki wyposażeniu w rakiety różnych typów, dzięki nasyceniu wojsk lądowych czołgami i innymi pojazdami opancerzonymi, lotnictwo zaś najnowocześniejszymi typami samolotów, dzięki szerokiemu wykorzystaniu najnowocześniejszych zdobyczy radiotechniki i elektroniki, a przede wszystkim dzięki nieustannemu wysiłkowi na rzecz doskonalenia sprawności i gotowości bojowej wszystkich żołnierzy możemy śmiało powiedzieć, że nasz obowiązek w dziedzinie zapewnienia bezpieczeństwa wspólnoty socjalistycznej wypełniliśmy, wypełniamy i wypełniać będziemy nadal z honorem i pełnym oddaniem, tak jak przystoi żołnierzom ludowego Wojska Polskiego.

3. PRACA NA RZECZ GOSPODARKI NARODOWEJ WKŁADEM WOJSKA W DALSZY SOCJALISTYCZNY ROZWÓJ NASZEGO KRAJU

Drugim ważnym zadaniem żołnierzy ludowego Wojska Polskiego w okresie pokojowym jest aktywny i twórczy udział w pracach na rzecz dalszego socjalistycznego rozwoju kraju.

Dziś z perspektywy zbliżającego się trzydziestolecia powstania Polski Ludowej widać wyrażenie, że naród polski pod przewodnictwem swej marksistowsko-leninowskiej partii dokonał prawdzi-

wie historycznego dzieła. Kraj nasz szybko zaleczył wojenne rany, socjalistyczna industrializacja przyspieszyła rozwój społeczno-ekonomiczny i stworzyła podstawy dalszego postępu.

Zbudowaliśmy silny przemysł, unowocześniliśmy rolnictwo, wykształciliśmy setki tysięcy wysoko wykwalifikowanych specjalistów, upowszechniliśmy oświatę i kulturę. Zwielokrotniły się liczebnie i zyskały nowe jakościowo cechy szeregi czołowej siły narodu — klasy robotniczej. Głębokim przemianom uległo chłopstwo polskie. Mocno związała się z socjalizmem rosnąca szybko kadra ludowej inteligencji. Nasza Ojczyzna stała się socjalistycznym państwem przemysłowym, znajdującym się — pod względem rozmiarów produkcji — w pierwszej dziesiątce uprzemysłowionych państw świata. Nie była to droga łatwa, ponieważ musieliśmy przezwyciężyć wiele trudności, pokonać wiele przeszkód, naprawić niejednen błąd. Ale kraj nasz rozwijał się nieustannie. We wszystkich dziedzinach życia torował sobie drogę postęp społeczny, ekonomiczny, naukowo-techniczny i kulturalny.

Socjalizm wytyczył kierunek wszystkim przemianom w całokształcie stosunków życia społecznego, w stosunkach międzyludzkich, w świadomości całego narodu.

Od początku swego powstania ludowe Wojsko Polskie mocno związało się z narodem. Stawało w pierwszych szeregach budowniczych i obrońców Polski Ludowej, w latach 1944—1945 żołnierze i oficerowie prowadzili prace wyjaśniające wśród ludności miast i wsi, niosąc jej prawdę o Polsce

Poważny wkład w podnoszenie gotowości bojowej pododdziałów wnoszą członkowie partii i SZMW

Ludowej, pomagali w organizowaniu administracji terenowej, przeprowadzali i zabezpieczali przeprowadzenie reformy rolnej, rozminowywali i odgruzowywali miasta, wsie, pola i lasy.

Żołnierze ludowego Wojska Polskiego jako pierwsi przystąpili do zagospodarowywania ziem wyzwoleńskich, walczyli z reakcyjnym podziemiem, włączali się do akcji politycznych, takich jak referendum i wybory do Sejmu PRL — oddając swe głosy na władzę ludową.

Wszędzie tam, gdzie racje narodowe wymagały czynnej, zaangażowanej postawy, gdzie tętnił rytm pracy społecznej na rzecz rozwoju Ojczyzny, nie zabrakło nigdy żołnierzy. W ciągu 30 lat swe-

go istnienia nasze ludowe Siły Zbrojne swą podstawą i pracą, walką i służbą, swymi świadczeniami na rzecz gospodarki narodowej zyskały godne miano szkoły obywatelskiego wychowania, szkoły sumiennej pracy.

W konstytucji PRL z 22 lipca 1952 roku stwierdza się, że: „Państwo polskie jest wspólnym dobrem obywateli”, znaczy to, że praca, twórczy wysiłek, czyli działalność każdego obywatela, każdego z nas przyczynia się do podniesienia bogactwa oraz umacniania potencjału ekonomicznego i obronnego państwa. W ustroju socjalistycznym, w którym państwo jest wspólnym dobrem narodu, obowiązkiem każdego obywatela jest tak się uczyć, tak pracować i służyć Ojczyźnie, by pomnażać siły państwa, rozwijać nieustannie jego dobrobyt. Jest to nie tylko nasz obowiązek — leży to także w naszym interesie, bo państwo dba o pomyślność swoich obywateli, zabiega o zaspokojenie ich potrzeb, organizuje warunki ich zawodowego, społecznego i kulturalnego rozwoju. Współzależność dobrobytu obywateli od ich stosunku do pracy i ogólnego rozwoju kraju jest jednoznaczna: im bardziej fachowa umiejętność, pilna praca obywateli, im bardziej skrupulatne przestrzeganie prawa i większa dyscyplina — tym większa pomyślność państwa, a im bogatsze, bardziej zasobne państwo — tym większa pomyślność obywateli. Dlatego też można stwierdzić, że jacy są obywatele, taka jest ojczyzna i taka jest jej pozycja w świecie.

Partia i władza ludowa wielką troską i opieką otaczają swych obywateli, a szczególnie młode

pokolenie. Celem wychowania socjalistycznego jest systematyczne podnoszenie poziomu świadomości społecznej, kształtowanie właściwego stosunku do pracy i obowiązków społecznych, rozwijanie patriotyzmu i internacjonalizmu, ciągły wzrost kultury, stałe kształtowanie umiejętności i nawyków niezbędnych do wydajnej pracy, a w wojsku do sumiennego wykonywania obowiązku żołnierskiego. Cel jest jeden, a mianowicie, wychowanie swych obywateli na prawdziwych patriotów — budowniczych i obrońców naszej socjalistycznej Ojczyzny. Patriotyzm socjalistyczny wymaga od każdego obywatela zaangażowanej postawy. Zaangażowanie to nie tylko deklaracja słowna i akceptacja zachodzących zmian. Nie wystarczą gołosłowne deklaracje przy zachowaniu postawy biernego obserwatora dokonujących się przemian. Postawa taka w swej istocie jest aspołeczna i wręcz szkodliwa, ponieważ na jej gruncie wyrastają różne negatywne zjawiska społeczne, których szybka i skuteczna likwidacja staje się nakazem chwili: likwidacja przejawów niegospodarności, lekceważenia obowiązków, niechlujstwa i bałaganu, braku dyscypliny jest dziś niezbędnym warunkiem utrzymania i przyspieszenia tempa społeczno-gospodarczego rozwoju kraju, jego powszechnej obronności. W realizacji tego zadania powinniśmy uczestniczyć wszyscy. Skutki zaniedbań jednego żołnierza czy pracownika nie zamykają się przecież w ramach jego stanowiska, lecz rzutują na rezultaty pracy innych, dezorganizują ją, obniżają jej jakość, zmuszają do dodatkowego wysiłku, powodują marnotrawstwo czasu, ma-

teriałów i sprzętu. W skali całej gospodarki te pojedyncze zaniedbania sumują się i wpływają bezpośrednio na obniżenie gotowości bojowej lub społecznej wydajności pracy.

Toteż zwiększając starania o to, by ludzie dobrej roboty i rzetelnej służby uzyskiwali pełną moralną i materialną satysfakcję, trzeba jednocześnie zdecydowanie pozbawiać takiej satysfakcji ludzi, którzy na nią nie zasłużyli. Tylko rzeczywisty, rzetelny wkład w rozwój potencjału ekonomicznego i obronnego kraju, w tworzenie warunków szybszej poprawy bytu społeczeństwa, może być w naszym ustroju podstawą do dzielenia z całym narodem jego dumy z osiągniętych sukcesów i jego moralnego prawa do korzystania z efektów lepszej i wydajniejszej pracy.

W wydajnej i zaangażowanej pracy dla dobra Polski socjalistycznej wyraża się współczesny patriotyzm. Efektami swej działalności każdy z nas uczestniczy w rozwoju kraju i budowaniu jego przyszłości, w umacnianiu socjalistycznej wspólnoty — sił postępu i pokoju.

Dlatego patriotycznym obowiązkiem każdego Polaka jest bezustanne doskonalenie swych kwalifikacji i umiejętności, ciągle równanie w górę, do najlepszych.

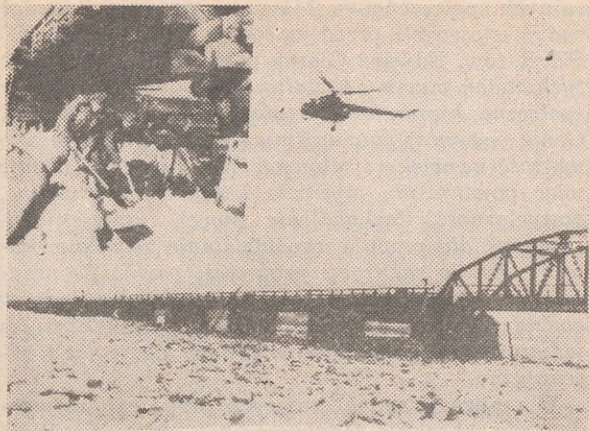
Nie jest prawdą, że wraz z hukiem działań zakończyły się czasy bohaterstwa. Bohaterem doby współczesnej jest człowiek, który wyrasta ponad przeciętność, który świadczy ofiarny, ponad przeciętny wkład dla dobra wspólnej sprawy, który swym przykładem tworzy atmosferę społecznego czynu i nie waha się postawić dobro społeczne po-

nad własne jednostkowe wygody i interesy. Ideowe i społeczne zaangażowanie w procesy dokonujących się przemian oto jedna z najważniejszych cech współczesnego bohatera — budowniczego i obrońcy Polski Ludowej.

Zaangażowanie obywateli — to utrwalenie poprzez szeroko pojętą pracę racji państwa socjalistycznego. Obywatel musi mieć poczucie, że w tym uczestniczy i że te racje polityczne są jego racjami, służą jemu i całemu narodowi. Człowiek zaangażowany utożsamia się niejako z Ojczyzną, potrafi umiejętnie kojarzyć interes osobisty z interesem i racją ogółu. Pracując, poświęcając swe siły i zdolności dla państwa i całego narodu, pracujemy dla siebie, budujemy przyszłość swoją i przyszłych pokoleń.

Pozycję Polski w świecie współczesnym, jej szybki wszechstronny rozwój warunkuje oprócz twórczego wysiłku całego narodu również przynależność do systemu państw socjalistycznych, przyjaźń i współpraca ze Związkiem Radzieckim i krajami obozu socjalistycznego, jej udział w Radzie Wzajemnej Pomocy Gospodarczej i Układzie Warszawskim.

Prowadząc od chwili swego powstania rozsądną i aktywną politykę zagraniczną Polska Ludowa zyskała sobie dużą sympatię i poważny prestiż polityczny w świecie, a system sojuszów z państwami socjalistycznymi, udział Polski w światowej polityce wzmocnił bezpieczeństwo naszych granic i suwerenność narodową. W stosunkach z państwami socjalistycznymi kierujemy się wskazaniem wielkiego Lenina, który pisał, że „dla narodów budu-

Wszędzie tam, gdzie potrzebna jest głęboka ofiarność i poświęcenie nie zabraknie nigdy polskiego żołnierza

jących socjalizm — nieodzowny jest ścisły wojskowy i gospodarczy sojusz, gdyż w przeciwnym wypadku kapitaliści zdławią i zduszą nas po kolei.”

Słowa te są po dziś dzień aktualne, znajdują one pełne zastosowanie w praktyce budownictwa socjalistycznego zarówno w Polsce, jak i w bratnich krajach socjalistycznych.

VI Zjazd Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej sformułował program dalszego socjalistycznego rozwoju Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej na lata 1971—1975. Zasadniczym celem polityki społeczno-ekonomicznej partii jest systematyczna poprawa warunków bytowych, socjalnych i kultu-

ralnych społeczeństwa. Mówiąc o ogromie i randze zadań stojących przed narodem I Sekretarz KC PZPR tow. Edward Gierek powiedział: „Na miarę tych zadań musimy kształtować poglądy i postawy społeczne, hierarchię wartości i motywacje ideowe. Cenić najwyżej powinniśmy rzetelną pracę, jest to wartość największa, główne źródło postępu. Cenić więc powinniśmy myślenie kategoriami państwa, gospodarność, doskonalenie swych umiejętności, szacunek dla pracy i współdziałanie ze swoim kolektywem w realizacji programu partii. Te przymioty i cechy ludzkich postaw manifestując się w codziennym życiu mają wartość największą, są jedynym racjonalnym miernikiem ideowości i patriotyzmu.”

W realizacji zadań stojących przed całym narodem nie zabraknie żadnego z nas — żołnierzy Wojska Polskiego — będziemy jak zawsze w pierwszym szeregu budowniczych i obrońców naszej Ojczyzny.

Mówiąc o wysiłkach żołnierzy ludowego Wojska Polskiego, o powszednim dniu służby i pracy dla dobra socjalistycznej Ojczyzny Minister Obrony Narodowej gen. broni Wojciech Jaruzelski na VI Zjeździe PZPR powiedział: „Dokonują się te procesy w napiętym, nie liczącym godzin trudzie żołnierskim: na stanowiskach bojowych i dyżurnych posterunkach, na poligonach i placach ćwiczeń, na lotniskach i w bazach morskich, w warsztatach i laboratoriach.

Taki dzień powszedni kształtuje zdolność do działania w każdej sytuacji, na odcinkach najtrudniejszych i najbardziej zagrożonych. W okresie

pokojowym są to również odcinki frontu społeczno-gospodarczego. Tam, gdzie konieczny jest najwyższy wysiłek, dyscyplina i organizatorska precyzja działania, tam gdzie powstają awaryjne sytuacje, gdzie ludzkiemu życiu i mieniu zagraża niszczący żywioł, tam gdzie trzeba honorowo oddać krew, tam jest żołnierz i tam zawsze będzie żołnierz."

Ofiarność, odwaga, wytrwałość, hart, poświęcenie żołnierza polskiego to cechy, które znane są powszechnie całemu narodowi.

Żołnierze LWP budowali szkoły i internaty, w ramach praktycznego szkolenia brali udział przy budowie i modernizacji dróg, wybudowali tysiące izb mieszkalnych, zmeliorowali tysiące hektarów ziemi, budowali wiadukty kolejowe i mosty, udzielali pomocy przy uzbrajaniu terenów pod budownictwo komunalne, biorą aktywny udział w odbudowie Zamku Królewskiego. Żołnierze Wojsk Obrony Terytorialnej w ramach praktycznego szkolenia biorą udział w trudnych i odpowiedzialnych pracach na wszystkich ważniejszych budowlach socjalizmu.

Oprócz tych prac ludowe Wojsko Polskie przygotowuje dla gospodarki narodowej tysiące wysoko kwalifikowanych specjalistów: kierowców samochodowych, traktorzystów, operatorów maszyn budowlanych i dźwigów, mechaników silników samochodowych i lotniczych, elektryków, łącznościowców, ślusarzy, zbrojarzy, murarzy i wielu innych specjalistów.

Ludowe Wojsko Polskie bierze więc aktywny udział w życiu politycznym kraju i aktywnie

uczestniczy w ambitnym programie budowy drugiej Polski.

Powiedzieliśmy powyżej, jakich korzyści przysparza wojsko gospodarce narodowej. Spróbujmy teraz odpowiedzieć na pytanie — jakie korzyści osobiste daje służba wojskowa obywatelom w mundurach odbywającym służbę wojskową?

Z poprzednich rozważań wynika wyraźnie, że Wojsko Polskie jest szkołą wychowania patriotycznego i obywatelskiego. Znaczy to, że podczas służby wojskowej żołnierze otrzymują gruntowne przygotowanie nie tylko z zakresu podstawowych obowiązków wynikających z przynależności do określonego rodzaju broni czy służby, ale również przygotowanie z podstawowych wiadomości o naszym wojsku, państwie, o postępowych i rewolucyjnych tradycjach narodu polskiego oraz o prawach i obowiązkach obywateli PRL. Żołnierze nie posiadający podstawowego wykształcenia mogą je uzupełniać podczas odbywania zasadniczej służby wojskowej.

Szkoląc się w zakresie różnych specjalności wojskowych wielu żołnierzy służby zasadniczej zdobywa tradycyjne zawody, jak np.: kierowców różnych pojazdów mechanicznych, mechaników, elektryków, monterów, łącznościowców, wykwalifikowanych robotników drogowych i mostowych operatorów maszyn budowlanych i innych.

Podczas służby wojskowej żołnierze nabywają również umiejętności życia w zespole, udzielania sobie wzajemnej pomocy, uczą się pracowitości i sumienności, właściwego stosunku do obowiązków obywatelskich i żołnierskich.

LWP oddaje corocznie gospodarce narodowej tysiące
wysoko kwalifikowanych specjalistów

Działając w organizacjach partyjnych i młodzieżowych żołnierze pogłębiają swoją wiedzę polityczną i nabierają nawyków organizatorskich, jak również przystosowują się do czynnego udziału w życiu politycznym i kulturalnym kraju, a szczególnie w swoim środowisku. Służba wojskowa przypada na 19—21 rok życia, które w umyśle człowieka są okresem utrwalania się określonych postaw i poglądów. Fakt, że żołnierze odbywają w tym czasie służbę wojskową wpływa bardzo korzystnie na ukształtowanie prawidłowych, zaangażowanych postaw ideowo-moralnych, właściwego stosunku do pracy i mienia społecznego.

Dzięki właściwemu wychowaniu, szerokiej politelnizacji, racjonalizatorstwu i nowatorstwu w wojsku w poważnym stopniu zmniejszyła się w ostatnich latach awaryjność sprzętu, coraz bardziej przedłuża się jego żywotność i sprawność techniczną, wydłużają się okresy międzyremontowe, dając wojsku, a tym samym i państwu, poważne oszczędności.

Dlatego też stwierdzenie, że ludowe Wojsko Polskie jest szkołą obywatelskiego wychowania ma pełne uzasadnienie. Wychowuje ono ideowych i wysoko kwalifikowanych budowniczych i obrońców Polski Ludowej, bezgranicznie oddanych narodowi i partii, poświęcających wszystkie swe siły rozwojowi naszej Ojczyzny.

CZEGO WYMAGA OD ŻOŁNIERZY WSPÓŁ- CZESNA WALKA?

Odpowiedź najkrótsza na postawione w tytule pytanie może brzmieć: umiejętności jej prowadzenia. Prawdziwości tego stwierdzenia nikt nie jest w stanie podważyć. Jednak niewiele z niego wynika; jest zbyt ogólne. Sformułowanie zaś odpowiedzi zawierającej pierwiastek praktycznej użyteczności wymaga wyjaśnienia przynajmniej kilku istotnych kwestii. Nieodzowne staje się przede wszystkim uzmysłowienie sobie właściwości ewentualnego konfliktu zbrojnego, w którym możemy uczestniczyć. Konieczne jest to, tym bardziej że wywierają one bezpośredni wpływ na jakość walki, kształtują jej cechy. Poznanie zaś tych ostatnich jest niezbędne do sprecyzowania wymogów, z jakimi mogą spotkać się żołnierze we współczesnych działaniach bojowych. Aby lepiej zrozumieć wymagania stawiane już dziś podczas codziennego szkolenia, musimy — przynajmniej krótko — zatrzymać się nad zjawiskiem ewentualnego konfliktu zbrojnego.

1. PRZYMIOITY EWENTUALNEGO KONFLIKTU ZBROJNEGO

Dwie przesłanki: nasze usytuowanie geopolityczne oraz znikome prawdopodobieństwo w warunkach europejskich konfliktu lokalnego, ograniczonego sprawiają, że ewentualne starcie zbrojne z naszym udziałem będzie konfliktem o zasięgu globalnym. Innymi słowy — będzie to walka pomiędzy dwoma odmiennymi systemami społeczno-politycznymi: kapitalizmem i socjalizmem. Stwierdzenie to prowadzi nas do wniosku, że będzie to starcie o niespotykanej dotąd *zaciętości*. Przy globalnym zasięgu ewentualnego konfliktu militarnego będzie bowiem chodziło o „być albo nie być” ustroju socjalistycznego, jak również kapitalistycznego. Jest rzeczą zrozumiałą więc, że w takich przypadkach nie może być mowy o rozwiązaniach pośrednich, o zatrzymaniu się „w połowie drogi”. Obie walczące strony będą organizowały wszystkie swoje siły w celu osiągnięcia ostatecznego zwycięstwa.

Z powyższego wynika druga zasadnicza cecha ewentualnego starcia zbrojnego — zostaną zaangażowane w nim wszystkie siły i środki pozostające w dyspozycji stron walczących, łącznie z najnowszymi osiągnięciami myśli ludzkiej. Spekulacje części polityków i niektórych teoretyków wojсковych, że w konflikcie o zasięgu światowym nie dojdzie do użycia broni rakietowo-jądrowej, pozostają w sferze mrzonek. Trudno bowiem wyobrazić sobie, że w momencie zarysowującej się przegranej kapitalizmu jego przywódcy nie sięgną

po argument najwymowniejszy — broń atomową. Liczenie na takie ich postępowanie i zaniechanie w związku z tym przygotowań do prowadzenia walki właśnie z użyciem broni jądrowej, nie byłoby dowodem najwyższego rozsądku. Nie po to przecież podczas zakończonych w maju 1973 roku obrad Grupy Planowania Nuklearnego NATO debatowano m.in. nad sprawą minipocisku atomowego, o mocy 50 KT i regulowanym natężeniu promieniowania, aby — kiedy zajdzie po temu konieczność — nie zastosować go w działaniach bojowych.

Zastosowanie zaś we współczesnej wojnie broni masowego rażenia, chociażby tylko w postaci broni atomowej, znacznie podnosi rangę czynnika odporności i hartu psychicznego, ich wpływu na końcowy przebieg walki. Tym bardziej że — zważywszy iż broń ta może być użyta przeciwko całym społeczeństwom — ów hart psychiczny i niezłomna wiara w ostateczne zwycięstwo powinny cechować nie tylko żołnierzy, lecz całe narody. O tym zaś, że czynnik ten wywiera przemożny wpływ na przebieg i końcowy rezultat wojny, dowodnie przekonują zmagania narodu wietnamskiego.

2. CECHY WSPÓŁCZESNEJ WALKI

„We współczesnej walce biorą udział wszystkie rodzaje sił zbrojnych i wojsk, wyposażone w różnorodną broń, i stosujące różną technikę bojową. Współczesna walka różni się od dawnej siłą uderzenia, ruchliwością, zasięgiem, wzrostem ważno-

ci czynnika moralnego, złożoną organizacją, a przez to zwiększonymi wymaganiami w stosunku do dowódcy i sztabów kierujących takimi działaniami. Może rozwijać się na szerokim froncie i na dużą głębokość. Przy użyciu nowoczesnych środków walki i sprzętu technicznego działania mogą być prowadzone w szybkim tempie i w warunkach gwałtownie zmieniających się sytuacji. Ogień i manewr wojsk mający na celu wyzyskanie skutków ognia, są czynnikami decydującymi o powodzeniu. Osiągnięcie celu walki wymaga ścisłego współdziałania wojsk dysponujących bronią raketowo-jądrową z innymi rodzajami wojsk”.¹

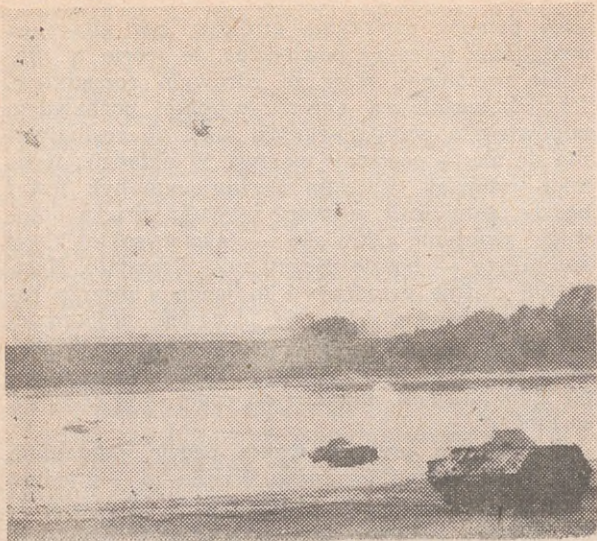
Z tej lapidarnej definicji można wyciągnąć kilka wniosków o znaczeniu praktycznym, odnoszących się zarówno do stopnia złożoności współczesnej walki, jak i jej cech charakterystycznych. W prostej linii prowadzą one też do sprecyzowania wymogów stawianych żołnierzom uczestniczącym w walce.

Wystarczy uważnie przyjrzeć się wyposażeniu obecnego pułku zmechanizowanego lub pułku czołgów — nie mówiąc już o jednostkach artylerii czy raketowych — aby utwierdzić się w przeświadczeniu, że jedną z cech współczesnej walki będzie masowe zastosowanie techniki. Burzliwy rozwój sprzętu bojowego po II wojnie światowej sprawił, że już pod koniec lat czterdziestych i w latach pięćdziesiątych zaczęły pojawiać się teorie o możliwości prowadzenia wojny

¹ *Mała Encyklopedia Wojskowa*, Warszawa 1971, t. 3, s. 396.

przy pomocy naciskania guzików. Bez głębszych uzasadnień możemy powiedzieć, że teorie te niewiele wspólnego mają ze zdrowym rozsądkiem. Najnowocześniejsza nawet technika, pozbawiona odpowiednio przygotowanych ludzi do posługiwania się nią — pozostaje martwa. W układzie: technika—człowiek ogniwem decydującym był, jest i będzie człowiek. I w miarę rozwoju sprzętu bojowego, znaczenie człowieka — jako wysokiej klasy specjalisty — będzie nieustannie wzrastało. Niezwykłe trafnie przedstawił to jeden z pisarzy radzieckich stwierdzając, że „...nawet najbardziej doskonały samolot — to człowiek w samolocie, bateria rakietowa — to człowiek stojący przy pulpicie sterowniczym, najsilniejszy czołg — to człowiek w czołgu”.

Ewentualna przyszła walka będzie działaniem niezwykle skomplikowanym. Wynika to — z jednej strony — z masowego wprowadzenia na pole walki techniki bojowej oraz — z drugiej strony — z faktu, że w każdym działaniu bojowym, poczynsz już od najniższych szczebli dowodzenia, uczestniczyć będą różne rodzaje wojsk — piechota zmotoryzowana, artyleria, czołgi, pododdziały chemiczne, saperskie itd. Trzeba więc będzie nie lada wysiłku, aby poczynania tych wszystkich pododdziałów i oddziałów — spełniających w walce różną rolę i w różny sposób realizujących swoje zadania — odpowiednio zgrać, podporządkować najważniejszemu w danej chwili celowi walki. Wysiłki uczestniczących w walce wojsk mogą przynieść pożądany efekt jedynie wówczas, kiedy zostaną dokładnie zsynchronizowane co do miejsca, czasu

Szybkie tempo, gwałtownie zmieniające się sytuacje, ogień i manewr wojsk — oto niektóre z cech współczesnej walki

i przestrzeni. Innymi słowy — na każdym szczeblu dowodzenia, poczynawszy już właśnie od załogi wozu bojowego i drużyny piechoty, od wyrzutni rakietowej i stacji radiolokacyjnej — wszystko musi być tak zorganizowane, żeby w określonym czasie wyznaczone pododdziały lub elementy ugrupowania bojowego wykonały uderzenie (ogniem bądź manewrem) w ściśle określone miejsce broniącego

się przeciwnika. Przy czym w każdym absolutnie przypadku, w każdej sytuacji bojowej, planując określone działanie, trzeba będzie brać pod uwagę nie tylko własne zamiary i możliwości posiadanego sprzętu, lecz także uwzględniać możliwość oddziaływania przeciwnika. Zdawać bowiem musimy sobie sprawę, że nie tylko my, lecz również nieprzyjaciel dysponuje nowoczesnym uzbrojeniem i wyposażeniem technicznym umożliwiającym mu prowadzenie rozpoznania (rozszyfrowywania naszych zamiarów) i wykonywania zaskakujących uderzeń.

Mówiąc o ewentualnym współczesnym konflikcie zbrojnym m.in. stwierdziliśmy, że będzie on charakteryzował się zaciętością wynikającą ze zdecydowanych celów politycznych walczących stron. Dążenie do osiągnięcia tych celów w możliwie najkrótszym czasie sprawi, że współczesna walka będzie prowadzona bez przerwy — w dzień i w nocy, w dużym tempie i na znaczne głębokości. **Ciągłość** walki będzie więc jedną z jej istotnych cech. W przełożeniu powyższego na język praktyki oznacza to, iż od wszystkich żołnierzy uczestniczących w walce wymagana będzie duża wytrzymałość fizyczna i hart psychiczny, wielka siła woli i poświęcenie. Ale nie tylko. Szybkie tempo będzie wymagało jednocześnie wysokiej precyzji działania. Można będzie ją osiągnąć tylko w przypadku dokładnego wykonywania stawianych zadań, a więc wysokiej dyscypliny realizacyjnej, a także — przedsiębiorczości, inicjatywy, pomysowości, samodzielności, szybkości podejmowania decyzji i zdecydowanego wcielania jej w życie

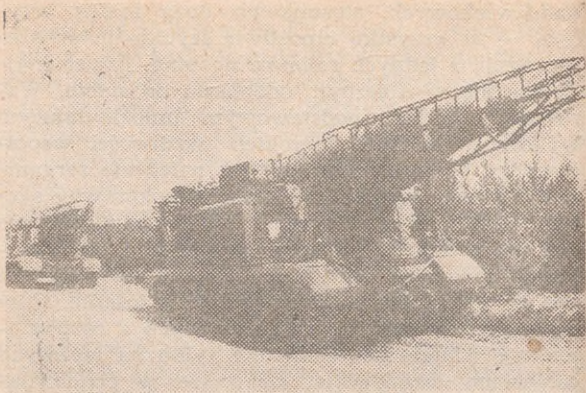
przez wszystkich żołnierzy. Przymioty te, rzecz jasna, muszą być kształtowane u żołnierzy już teraz, podczas szkolenia w warunkach pokojowych.

Zdecydowany charakter i ciągłość walki będzie wymagała od walczących wojsk także nieprzeciętnych umiejętności w organizowaniu zaopatrzenia we wszystko, co będzie niezbędne do prowadzenia działań bojowych. Istotnym warunkiem uzyskania powodzenia w walce stanie się więc umiejętność gospodarowania posiadanymi zapasami amunicji, materiałów pędnych, części zamiennych i żywności. Więcej — w odniesieniu do żywności bardzo ważnego znaczenia nabierze przechowywanie jej i chronienie przed skażeniem środkami chemicznymi, biologicznymi i promieniotwórczymi. Nie tylko więc siebie, ale również zapasy trzeba będzie odpowiednio chronić i zabezpieczać, aby móc z nich skorzystać.

Z faktu wyposażenia wojsk w nowoczesny sprzęt bojowy: szybki, o dużym zasięgu, mogący pokonywać przeszkody wodne bez pomocy wojsk inżynieryjnych, o wysokim stopniu sprawności technicznej — wynika kolejna cecha współczesnej walki. **Obok prowadzenia działań bojowych w wysokim tempie, walczące wojska będą mogły w szerokim stopniu stosować manewr** — obchodzić wykryte zgrupowania nieprzyjaciela bądź szczególnie silnie umocnione rejony jego obrony i uderzać na nie z kierunków najmniej oczekiwanych, gwarantujących osiągnięcie powodzenia. Przy czym oprócz manewru wojsk na współczesnym polu walki niezwykle szeroko będzie stosowany manewr ogniem. Wyrzutnie raketowe, lotnictwo o szybkościach

naddźwiękowych, stosunkowo duży zasięg artylerii — to wszystko umożliwia szybkie przenoszenie ognia z jednych rejonów na inne, nawet znajdujące się w znacznym oddaleniu od siebie. Warunkiem jednak podstawowym umożliwiającym wykorzystanie tych szerokich możliwości współczesnego sprzętu bojowego jest należyte zorganizowanie rozpoznania oraz niezwykle sprawny system dowodzenia. Musimy bowiem pamiętać, że również przeciwnik dysponuje sprzętem zapewniającym mu dużą ruchliwość i może — podobnie jak my — szybko zmieniać swoje położenie. Przy czym szybkość przekazywania danych z rozpoznania ma wielkie znaczenie nie tylko na wyższych szczeblach dowodzenia, ale także w pododdziałach — w kompanii, plutonie, załodze wozu bojowego. Słowem czas — obok innych czynników — spełnia na współczesnym polu walki niezwykle ważną rolę.

Możliwość szybkiego przemieszczania się wojsk, duże możliwości ogniowe współczesnych środków rażenia, a także różnorodność oddziaływania na walczące wojska — wszystko to sprawia, że sytuacje bojowe we współczesnych działaniach będą zmieniały się niezwykle szybko. I właśnie gwałtowność zmian sytuacji jest kolejną cechą rozważanej tu walki. Żeby sprostać temu wymogowi, żeby szybka, nieoczekiwana zmiana sytuacji nas nie zaskoczyła — należy po prostu bez przerwy śledzić wydarzenia zachodzące na polu walki. Wymóg ten odnosi się absolutnie do wszystkich, bowiem gdy dowódców wyższych szczebli będą interesowały np. duże zgrupowania przeciwnika, kie-

Współczesna walka — to między innymi działanie broni masowego rażenia we wszystkich jej postaciach, na co żołnierz musi być przygotowany w okresie pokojowego szkolenia

runki ich przemieszczania, bądź rozlokowanie wyrzutni rakietowych, to celowniczego działa, erka-emistę czy dowódcę wozu bojowego będzie interesowało rozmieszczenie środków ogniowych nieprzyjaciela, które — o czym nie wolno zapominać — mogą bardzo szybko zmieniać stanowiska ogniowe powodując, że np. kierunek, który jeszcze pół godziny temu był dogodny do uderzenia, stał się nagle niebezpieczny.

Współczesna walka wyróżnia się jeszcze dwiema zupełnie nowymi cechami. Są to: **złożoność sytuacji skażeń i „wojna radioelektroniczna”**. Podkreślić wypada, że oba te zjawiska dotyczą abso-

lutnie wszystkich żołnierzy uczestniczących w działaniach bojowych.

W odniesieniu do cechy pierwszej — złożoności skażeń — wypada zauważyć, że obok skażeń chemicznych, których groźba istniała już w czasie II wojny światowej, mogą występować — bardzo często równocześnie, w tych samych rejonach — także skażenia radioaktywne powstałe w wyniku wybuchów jądrowych, własnych i nieprzyjaciela oraz promieniotwórczego skażenia terenu — zarówno jako rezultatu eksplozji jądrowych bądź też stosowania przez strony walczące bojowych środków promieniotwórczych. Trzeba się także liczyć ze stosowaniem przez nieprzyjaciela broni biologicznej.

Chcąc więc we współczesnej walce podejmować trafne decyzje i zapewnić możliwość ich realizacji, nie można nie uwzględniać działania broni masowego rażenia we wszystkich jej postaciach. Zastosowanie tej broni stawia przed wszystkimi żołnierzami, niezależnie od zajmowanego stanowiska i posiadanego stopnia wojskowego, dodatkowe, niezwykle złożone i ważne zadania.

Podobnie złożone zadania dla wszystkich żołnierzy wynikają ze wspomnianej wyżej „wojny radioelektronicznej”. W przełożeniu tego pojęcia na język praktycznych zastosowań można najkrócej powiedzieć, że przeciwnik przez cały czas będzie starał się nie tylko podsłuchiwać nasze rozmowy, co miało miejsce już w drugiej wojnie światowej, lecz będzie usilnie dążył także, a może nawet przede wszystkim do skutecznego zakłócenia naszej łączności radiowej. Oznacza to, że we współczesnej walce trzeba się liczyć z możliwością okresowej

utraty łączności. W tym świetle zupełnie nowych wartości nabiera wspomniana wyżej już samodzielność i inicjatywa wszystkich żołnierzy. Trzeba brać pod uwagę ewentualność, że niekiedy prowadzić się będzie działania jedynie opierając się na wcześniej poznanym zamiarze wyższego przełożonego — na własnej ocenie sytuacji na swoim odcinku i o samodzielnie podjęte decyzje.

Prowadzenie przez przeciwnika zakłóceń radioelektronicznych stawia jednocześnie przed wszystkimi żołnierzami obsługującymi radiowe środki łączności nowe dodatkowe wymagania — muszą oni poznać nie tylko doskonale sprzęt, lecz równocześnie opanować zasady i sposoby praktycznego zwalczania zakłóceń, a także: umiejętność oceny sytuacji radioelektronicznej, aby w odpowiednim momencie — równocześnie ze współpracującymi w danej sieci lub na danym kierunku radiostacjami — przejść na zapasowe (ustalone wcześniej) dane radiowe. Odnosi się to także do wszystkich obsług stacji radiolokacyjnych.

3. WYMOGI WSPÓŁCZESNEJ WALKI STAWIAJĄCE ŻOŁNIERZOM

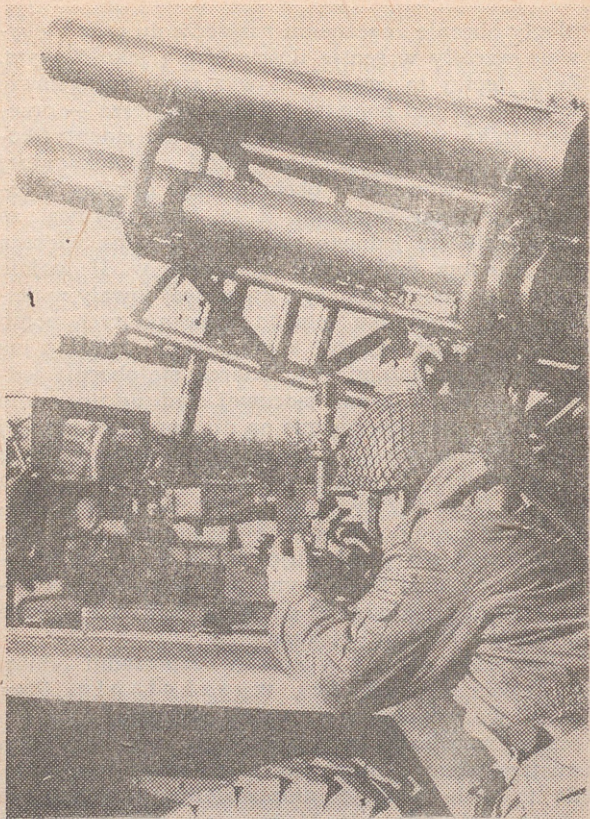
Przeprowadzając analizę cech współczesnej walki, z konieczności jedynie w bardzo ogólnych zarysach, akcentowaliśmy równocześnie wypływające z nich wymagania w stosunku do żołnierzy. Spróbujmy je niejako usystematyzować.

Stwierdzić przede wszystkim wypada, że w porównaniu np. z drugą wojną światową wymagania te

uległy obecnie znacznemu rozszerzeniu oraz niebywale wzrosły w sensie ilościowym i jakościowym. Żeby lepiej to zrozumieć wystarczy uzmysłowić sobie np. skutki pomyłki jednego żołnierza — przeciwnika w okresie II wojny i nie zidentyfikowanie celu przez operatora stacji radiolokacyjnej obecnie. I wówczas, i obecnie rzecz dotyczy właściwie jednego samolotu. Z tą tylko różnicą, że przedarcie się jednego samolotu z jedną większą czy kilkoma mniejszymi bombami w II wojnie mogło spowodować straty, które decydowały w pełni — w przypadku celnego zrzućenia tych bomb — o zdolności bojowej kompanii, nie mówiąc już o batalionie. Natomiast przedarcie się obecnie jednego nosiciela broni jądrowej nad ugrupowanie naszych wojsk i zrzućenie na nie bomby atomowej może wyeliminować z walki wielokrotnie większą ilość żołnierzy i sprzętu bojowego, niż owa bomba okresu II wojny światowej, powodując przejściową utratę zdolności bojowej nawet całego pułku.

Przykład ten przekonuje chyba w wystarczającym stopniu, że skala wymogów w zakresie skrupulatności i dokładności działania jest więc obecnie nieporównywalnie większa.

Powyższy wymóg w sposób bezpośredni odnosi się także do **jakości wyszkolenia**. Przy czym we współczesnej walce występuje bardzo ścisła współzależność pomiędzy indywidualnym mistrzostwem i precyzją zespołowego działania. Są to dwie wartości nierozdzielne, warunkujące skuteczność działania. Można się o tym przekonać chociażby na przykładzie załogi czołgu. Cóż z tego np., że mechanik-kierowca będzie bezbłędnie pro-

Mistrzowskie opanowanie nowoczesnego sprzętu —
podstawą powodzenia na współczesnym polu walki

wadził czołg, jeżeli działonowy na oddanie celnego strzału — zamiast kilkunastu sekund — będzie potrzebował paru minut? Trudno w takiej sytuacji myśleć o powodzeniu działania.

Te współzależności można rozszerzyć na żołnierzy różnych rodzajów wojsk, a nawet sił zbrojnych, z których każdy w jakimś stopniu współdecyduje o powodzeniu w realizacji określonego zadania. Oto na przykład współzależności występujące w Wojskach Obrony Powietrznej Kraju — żołnierze wojsk radiotechnicznych wykrywają cele powietrzne; systemem specjalnej łączności dane te przekazywane są do przełożonych, którzy podejmują stosowne decyzje. Ich rozkazy docierają do wyrzutni rakietowych bądź do lotnictwa — względnie do obu realizatorów jednocześnie. W określonym czasie mają być odpalone rakiety i w takim samym określonym czasie mają wystartować samoloty. To wszystko może być wykonane zgodnie z wolą przełożonych jedynie wówczas, gdy w żadnym z tych licznych i bardzo skomplikowanych ogniów nic „nie wysiadzie”, jeżeli absolutnie wszyscy wykonają swoje czynności bezbłędnie i w ściśle określonym czasie. Wystarczy jednak że ktoś z niewielkim opóźnieniem przekaze pilotowi sygnał do startu, że jeden z licznych specjalistów wyrzutni rakietowej nie uruchomi w odpowiedniej chwili swego urządzenia, nie podłączy na czas jednego z licznych przewodów — wówczas cały wysiłek pozostałych zostanie zaprzepaszczone. Więcej — cel powietrzny być może pozostanie wówczas nie zniszczony, co umożliwi nieprzyjacielowi zrealizowanie zaplanowanego uderzenia jądrowego na nasze woj-

ska bądź na znajdujący się na zapleczu ważny obiekt gospodarczy. To jedno uderzenie — na skutek niedokładnego wykonania czynności przez jednego tylko żołnierza — może zadecydować o niepowodzeniu.

Głębsze zastanowienie się nad powyższymi wywodami doprowadzi nas niewątpliwie do wniosku, że przy tak daleko posuniętych współzależnościach pierwszorzędnego znaczenia nabiera sprawa dyscypliny. Przy czym chodzi tu nie tylko o dyscyplinę formalną, lecz przede wszystkim o dyscyplinę działania — dokładność i skrupulatność w realizacji otrzymywanych zadań. Tylko takie postępowanie może bowiem zapewnić pożądaną skuteczność działania.

Mając zaś na uwadze wyszkolenie wypada podkreślić, że niezwykle istotnym momentem mającym zapewnić trwałość poszczególnych zespołów oraz ich pełną sprawność bojową na współczesnym polu walki nawet w momentach, kiedy któryś z członków np. załogi czołgu będzie niedysponowany — jest opanowywanie przez poszczególnych żołnierzy dodatkowych specjalności. Łączy to się niewątpliwie z dodatkowym wysiłkiem szkoleniowym. Jest on jednak celowy i bardzo opłacalny. Na polu walki może procentować nawet uratowanym życiem.

Rekapitulując poczynione wyżej wywody warto jeszcze raz podkreślić, że wymogom współczesnego pola walki będą mogli sprostać żołnierze odporni na trudy zmęczenia, zahartowani psychicznie, umiejący znaleźć wyjście z każdej, najtrudniejszej nawet sytuacji. Stąd też już podczas poko-

owego szkolenia wiele uwagi poświęca się sprawie wychowania fizycznego, ćwiczeń wyrabiających odporność psychiczną, rozwijających inicjatywę, pomysłowość, zaradność i samodzielność myślenia. Cechy te, tak pożądane u żołnierzy współczesnej armii, można bowiem ukształtować jedynie podczas dobrze przemyślanego, długotrwałego procesu szkoleniowo-wychowawczego.

* * *

Fakt, że współczesna ewentualna wojna swoim zasięgiem może objąć całe narody sprawia, iż wszyscy powinni być do niej odpowiednio przygotowani. Stąd też wiadomości i nawyki zdobyte podczas służby wojskowej powinny być przez wszystkich rezerwistów wykorzystane w trakcie szkolenia ludności w zakresie obrony cywilnej. Zadania związane z przygotowywaniem się do obrony ojczyzny nie mogą i nie powinny kończyć się wraz ze zdjęciem żołnierskiego munduru.

**ZASADY ŻOŁNIERSKIEGO ZACHOWANIA
WYNIKAJĄCE Z POSTANOWIEŃ
REGULAMINÓW,
PRZYSIĘGI WOJSKOWEJ ORAZ ETYKI
I OBYCZAJU WOJSKOWEGO**

**1. LUDOWE WOJSKO POLSKIE SZKOŁĄ
OBYWATELSKIEGO WYCHOWANIA**

Od trzech dziesięcioleci nasze ludowe Wojsko Polskie niezawodnie służy narodowi polskiemu i Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Dzięki swej właściwej postawie, aktywności i inicjatywie na wszystkich frontach budownictwa socjalistycznego żołnierze ludowego Wojska Polskiego zaskarbili sobie wdzięczność i szacunek społeczeństwa. Naród polski dumny jest ze swej armii, z jej patriotycznej ideowości, z wysokiego poziomu jej wyszkolenia i nowoczesnego wyposażenia.

Dzięki szeroko zakrojonej pracy ideowo-wychowawczej i szkoleniowej z wieloma pokoleniami młodzieży poborowej, z których wyrosli pełnowartościowi obywatele naszego kraju, ludowe Wojsko Polskie zyskało sobie zaszczytne miano „szkoły patriotycznego i obywatelskiego wychowania”, „szkoły charakterów”, kuźni kadr budowniczych i obrońców Polski Ludowej.

Partia i naród wysoko cenią dotychczasowy dorobek ludowych Sił Zbrojnych w zakresie wycho-

wania młodego pokolenia i zgodnie z wytycznymi VII Plenum KC PZPR stawia przed całym narodem, a tym samym przed wojskiem kolejne wyższe zadania. Doniosłe znaczenie programu opracowanego przez VII Plenum polega przede wszystkim na jego kompleksowości, na tym że stworzył on realną wizję rozwoju naszego kraju do końca bieżącego wieku i z tych konkretnych potrzeb rozwojowych wyprowadza zadania i obowiązki w dziedzinie wychowania całej młodzieży polskiej. Są to zadania i obowiązki wychowania nie tylko na dziś, dostosowane do aktualnego rozwoju społeczno-ekonomicznego kraju, ale również zadania i obowiązki na przyszłość odpowiadające wszechstronnemu rozwojowi naszej Ojczyzny końca XX wieku.

Przemawiając na konferencji sprawozdawczo-wyborczej PZPR Pomorskiego Okręgu Wojskowego w kwietniu 1973 r. I Sekretarz Komitetu Centralnego tow. Edward Gierek tak na ten temat powiedział:

„Komitet Centralny partii widzi szczególną rolę ludowego wojska w dziele kształcenia i wychowania młodzieży. Macie — Towarzysze — na tym polu duży dorobek. Liczymy na Waszą dalszą pomoc, na Wasze doświadczenie i aktywność...

...Na poglądy i postawę młodego pokolenia decydująco wpływa rzeczywistość domu, szkoły, zakładu pracy, jednostki wojskowej. Młody człowiek w każdym środowisku zastaje określony układ stosunków, do którego się adaptuje. Jeśli spotka ideowych, wartościowych ludzi, właściwe stosunki międzyludzkie, wysoką dyscyplinę i dobrą orga-

Służba w wojsku stwarza możliwość poznania nowoczesnego sprzętu, podniesienia wiedzy technicznej — niezbędnej we współczesnym życiu

nizację, łatwiej dostosowuje własne postępowanie do tych pozytywnych wzorów.

Ludowe Wojsko Polskie dobrze wypełniło wychowawcze zadania wobec wielu pokoleń polskiej młodzieży. Tak jednak, jak w każdej dziedzinie życia kraju i na tym odcinku trzeba stawiać sobie coraz wyższe zadania i coraz lepiej je wykonywać.

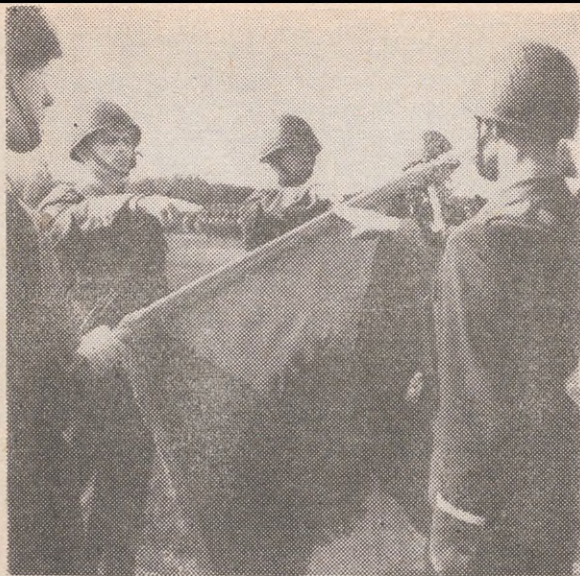
Nasza armia ma duży dorobek w przygotowywaniu żołnierzy do pracy po zakończeniu służby, w podwyższaniu ich kwalifikacji zawodowych. Służba w wojsku daje młodym ludziom obycie z no-

woczesnym sprzętem, podnosi ich kulturę techniczną, wpaja troskę o mienie społeczne. Wysiłki w tym kierunku trzeba kontynuować kojarząc w coraz większym stopniu specyficzne potrzeby szkolenia wojskowego z aktualnymi potrzebami kraju.

Szczególnie ważną i potrzebną człowiekowi właściwością jest w naszych czasach i warunkach harmonijne kojarzenie inicjatywy i samodzielności z dyscypliną i konsekwencją działania, jak również ducha kolektywizmu i koleżeństwa z szacunkiem dla przełożonych oraz wysoką odpowiedzialnością. Nie są to cechy sprzeczne. Dopiero z ich zespolenia rodzi się zdolność do wielkich dokonań. Nasza socjalistyczna armia ma szczególnie dobre warunki do wyrabiania u żołnierzy tych właśnie cech.

Każdego roku tysiące młodych ludzi odchodzi z wojska do cywilnego życia, do pracy zawodowej. Niech doświadczenia wyniesione ze służby wojskowej będą rękojmą ich przodownictwa w miejscu pracy, zdolności zorganizowanego działania i umiejętności radzenia sobie w trudnych sytuacjach, inicjatywy i obywatelskiej dyscypliny. Żołnierz powinien być zawsze człowiekiem czynu i walki, wszędzie i zawsze powinien przeciwstawić się złu i nieprawości, wszelkiemu naruszaniu norm i praw socjalistycznego społeczeństwa."

Ludowe Wojsko Polskie posiada chlubną przeszłość, bogate tradycje, z których czerpać może i powinien wzór każdy żołnierz naszej armii. Są to postępowe tradycje walk narodowowyzwoleńczych „za wolność Waszą i naszą”, w trakcie których ujawniały się wysokie wartości moralne żoł-

„...Przysięgam Narodowi Polskiemu ... nie splamić
nigdy honoru i godności żołnierza polskiego...”

nierza polskiego. Są to rewolucyjne tradycje walk o wyzwolenie społeczne ludzi pracy w trakcie których kształtował się wzór ideowych i ofiarnych bojowników o ideały socjalizmu.

Historia nie szczędziła narodowi polskiemu momentów trudnych i tragicznych, lecz równocześnie stwarzała warunki do rozwijania najwyższych wartości moralnych ludu polskiego i jego żołnierzy.

Dowodem jest patriotyzm i bohaterstwo bojowników o niepodległość i postępowy rozwój naszego kraju. Przykładem i wzorem najbliższym są postawy moralne żołnierzy Gwardii i Armii Ludowej, 1 i 2 armii Wojska Polskiego oraz wszystkich tych, którzy w latach ostatniej wojny z faszystowskim najeźdźcą walczyli ofiarnie o najwyższe dobra narodu: jego byt niepodległy i wyzwolenie społeczne.

Partia nasza, która zgodnie z wolą narodu i dla obrony jego interesów powołała do życia, zorganizowała i uformowała ludowe Wojsko Polskie, wychowywała zawsze i wychowuje nadal wszystkich jego żołnierzy w bezwzględny poszanowaniu humanistycznych zasad moralnych, w wierności socjalistycznym ideałom etycznym, w gotowości do obrony rewolucyjnych zdobyczy naszego narodu.

We współczesnym wojsku znaczenie i rola wzorowej postawy moralnej niepomniernie wzrasta. Żołnierz ludowego wojska, jako świadomy członek społeczeństwa socjalistycznego, obrońca i bojownik słusznej sprawy, aktywny współuczestnik życia społecznego musi być żywo zainteresowany rozwojem socjalistycznych norm moralnych, jak również szczególnie zobowiązany do ścisłego ich przestrzegania.

Postulat wzorowej postawy moralnej każdego żołnierza wynika również z wymogów przysięgi złożonej na wierność Ojczyźnie i Narodowi Polskiemu, z zasad etyki i obyczaju oraz regulaminów wojskowych.

Przysięga wojskowa wyraża cele i zadania stawiane każdemu żołnierzowi ludowego Wojska Pol-

skiego przez partię i naród. Jest ona źródłem siły moralnej żołnierza, wyrazem nierozzerwalnej więzi sił zbrojnych z narodem i jego ideowym przewodnikiem Polską Zjednoczoną Partią Robotniczą. W każdej sytuacji w jakiej przyjdzie nam działać zawsze musimy pamiętać i ściśle przestrzegać idei i zasad postępowania zawartych w rocie przysięgi wojskowej, której treść między innymi brzmi:

„...przysięgam Narodowi Polskiemu być uczciwym, zdyscyplinowanym, mężnym i czujnym żołnierzem, wykonywać dokładnie rozkazy przełożonych i regulaminów, dochować ściśle tajemnicy wojskowej i państwowej, nie splamić nigdy honoru i godności żołnierza polskiego.. i dalej ...Gdybym nie bacząc na tę moją uroczystą przysięgę, obowiązek wierności wobec Ojczyzny złamał, niechaj mnie dosięgnie surowa ręka sprawiedliwości ludowej.”

2. ZASADY ETYCZNO-MORALNE ŻOŁNIERZY LUDOWEGO WOJSKA POLSKIEGO

Kształtowanie się nowych, wyższych stosunków społecznych i odpowiadających im zasad etyczno-moralnych jest naturalnym następstwem socjalistycznych przeobrażeń, którym podlega cały nasz naród i nasze ludowe wojsko.

Moralność w społeczeństwie odgrywa doniosłą rolę. Składa się na nią historycznie ukształtowany zespół poglądów, norm, ocen i wzorów osobowych, regulujących stosunki między poszczególnymi jednostkami ludzkimi oraz grupami społecznymi.

Z punktu widzenia etyki marksistowskiej moralność ma podłoże społeczno-ekonomiczne i wywodzi się ze źródeł klasowych.

Nowe socjalistyczne stosunki społeczne stworzyły naturalne warunki zgodności interesów wszystkich ludzi pracy, których głównym celem jest dalszy socjalistyczny rozwój naszej Ojczyzny oraz zabezpieczenie nienaruszalności jej granic. W ustroju socjalistycznym podstawowym kryterium moralności jest rzetelne, aktywne zaangażowanie w budowę socjalistycznego życia. Jej funkcja polega na regulowaniu współżycia między ludźmi i przyspieszaniu postępowych przeobrażeń społecznych. Toteż etyka marksistowska odrzuca cynizm i nihilizm moralny, głosi potrzebę poszanowania norm etycznych — zarówno tych, które ludzkość wytworzyła w toku swego rozwoju, jak i w szczególności tych, które wyrastają z istoty i potrzeb socjalistycznej przebudowy społecznej oraz wiecznie żywych humanistycznych idei marksizmu-leninizmu.

Powyższa zgodność celów ogólnonarodowych i norm etyczno-moralnych przejawiająca się we wspólnym umiłowaniu ludowej Ojczyzny oraz w zrozumieniu potrzeby stałego umacniania sił obozu socjalistycznego walczącego o pokój, postęp i socjalizm, nie likwiduje jednak różnych trudności występujących w stosunkach międzyludzkich „na co dzień”, a przede wszystkim tych, których źródło tkwi w psychice poszczególnych osób. Do wojska będącego zarazem instytucją wychowawczą trafiają młodzi ludzie z różnych środowisk społecznych, a tym samym o różnym profilu

wychowawczym i postawach etyczno-moralnych. Przybywają oni ze wsi i osiedli, z dużych miast i miasteczek. Jedni prosto z ław szkolnych, inni z zakładów pracy, biur i gospodarstw rolnych. Oprócz różnic środowiskowych, zawodowych i wykształcenia wśród nowo wcielonych występują też znaczne różnice w doświadczeniu życiowym i postawach etyczno-moralnych, przejawiających się m.in. w zachowaniu żołnierzy, w ich stosunkach z innymi ludźmi zarówno wojskowymi jak i cywilnymi.

W wyniku szkolenia i wychowania wojskowego jak również pod wpływem oddziaływania stosunków międzyosobniczych dokonuje się proces kryształizacji poglądów i postaw oraz form zachowania wielu żołnierzy, niezmiernie korzystny z punktu widzenia dojrzałości obywatelskiej.

Bardzo ważną rolę wychowawczą w tym procesie odgrywają zasady etyki żołnierzy ludowego Wojska Polskiego. Istotne znaczenie tych zasad polega przede wszystkim na tym, że określają one sylwetkę ideowo-moralną żołnierza polskiego jako świadomego, aktywnego i w pełni zaangażowanego obywatela — budowniczego i obrońcę naszej socjalistycznej Ojczyzny.

Treści zawarte w rocie przysięgi, regulaminach i obyczaju wojskowym określają również wzór osobowy żołnierza ludowych Sił Zbrojnych, lecz żaden chociażby najlepiej opracowany regulamin czy kodeks prawny nie jest w stanie przewidzieć wszelkich sytuacji, w jakich znaleźć się może żołnierz i w których będzie zmuszony oceniać lub wybierać w sensie etyczno-moralnym.

Nie sposób również przewidzieć wszystkich sytuacji konfliktowych, w których nie wystarczy tylko widzieć co jest dobre a co złe, lecz nieraz trzeba wybierać między różnymi wartościami dodatnimi lub ujemnymi mając na uwadze przede wszystkim dobro społeczne i interes naszego państwa.

Etyka i zbiór norm moralnych nie dają zatem „gotowych recept” na sposób zachowania się w każdej społecznej sytuacji, stanowią one jedynie propozycje rozwiązań moralnych, uczą współkształtować własne oceny moralne i umacniać poczucie odpowiedzialności żołnierza za swe czyny. Stanowią zbiór uznawanych w społeczeństwie socjalistycznym wartości etycznych oraz reguł moralnego postępowania.

W świetle naszych dotychczasowych rozważań rodzi się pytanie jaka postawa ideowo-moralna cechować powinna każdego obywatela naszego kraju, a szczególnie żołnierza ludowych Sił Zbrojnych. Pomyślne bowiem wykonanie zadań, jakie partia i naród stawiają swym siłom zbrojnym jest ściśle uzależnione od w pełni zaangażowanej postawy ideowo-moralnej całego wojska, a w tej liczbie każdego z nas.

Z wieloletnich doświadczeń wynika, że im wyższa jest świadomość polityczna żołnierzy, ich hart ideowy, tym lepiej rozumieją i wykonują swój obywatelski obowiązek wobec ojczyzny. W celu pełnego wyjaśnienia ideowo-zaangażowanych postaw ludzi, oraz motywów ich działania, zachodzi potrzeba jednoznacznego określenia ważniejszych pojęć wchodzących w zakres tematu. I tak:

Ideologia oznacza: system poglądów, idei, pojęć politycznych, społecznych, prawnych, etycznych i filozoficznych jednostki, bądź grupy ludzi w określonych warunkach historycznych i społecznych. Nasza ideologia — to nauka marksistowsko-leninowska, to naukowy socjalizm wskazujący ludzkości drogę walki z kapitalistycznym wyzyskiem, drogę do zbudowania ustroju bezklasowego, ustroju sprawiedliwości społecznej jakim jest ustrój socjalistyczny.

Człowiek ideowy — to człowiek związany z pewną ideą, oddany i wierny idei, aktywnie walczący o jej urzeczywistnienie bez oglądania się na korzyści własne. Człowiek ideowy w naszym pojęciu, to człowiek bez reszty oddany sprawie budownictwa i obrony socjalizmu.

Postawa człowieka — to wykształcone w toku indywidualnego i społecznego rozwoju jednostki tendencje do specyficznie, względnie trwałych sposobów zachowania się. Jest ona motywem działania — wyraża rozumowy (poznawczy) i emocjonalny (uczuciowy) stosunek człowieka do otaczającego go świata.

Z powyższego wynika, że ideowo-polityczne zaangażowanie to nic innego jak postawa świadomego i aktywnego uczestnictwa obywatela-żołnierza w codziennym życiu, w procesach życia politycznego, społecznego, kulturalnego i gospodarczego, w przedsięwzięciach służących umacnianiu obronności naszego kraju.

Punktem wyjścia ideowo-politycznego i społecznego zaangażowania jest socjalistyczny patriotyzm, polityczne opowiedzenie się za socjalizmem, przy-

Ideowo-polityczne zaangażowanie — to wierne oddanie sprawie budownictwa i obrony socjalistycznej Ojczyzny

jęcie ideologii socjalizmu za własną, oddanie się bez reszty sprawie jego budownictwa i sprawie obrony socjalistycznej Ojczyzny. Zaangażowanie to nie tylko deklaracja polityczna, to akceptacja socjalizmu, aprobowanie dokonanych przemian socjalistycznych w naszym kraju. Nie wystarczy uznawać socjalizm i deklarować się jego zwolennikiem. Jednocześnie bowiem można zajmować postawę biernego obserwatora, nic nie czyniącego na rzecz budownictwa socjalizmu w kraju, a zarazem korzystającego z efektów pracy innych. Postawa taka

jest w istocie swej **niesocjalistyczna**, **aspołeczna** i wręcz **szkodliwa**.

Człowiekowi zaangażowanemu obce są postawy społecznie szkodliwe, wyrażające się m.in. w mał-kontenctwie, cynizmie, chuligaństwie. Obce są mu również postawy bezideowe ludzi, którym dobrze jest tylko tam, gdzie mogą wygodniej i zamożniej żyć. Człowiek zaangażowany nie pozostaje również obojętny wobec szkodliwych bądź wrogich poglądów, głoszonych przez ludzi poddających krytyce ofiarność, poświęcenie, ideowe i patriotyczne zaangażowanie, bohaterstwo na polu walki, ludzi traktujących to wszystko jako przeżytek i bohaterszczyznę.

Człowiek zaangażowany przejawia aktywny stosunek do życia społecznego, kieruje nim ambicja współtworzenia socjalistycznej rzeczywistości. Stosowana przezeń krytyka zjawisk ujemnych i hamujących nasz rozwój ma charakter konstruktywny nacechowany troską o udoskonalenie form i metod służących rozwiązywaniu skomplikowanych problemów, jakie niesie ze sobą każdy dzień naszego życia społecznego i wojskowego. Jest to więc człowiek, który potrafi umiejętnie kojarzyć interesy osobiste z interesami ogółu, który z jednakową pasją uczestniczy w rozwiązywaniu spraw małych, jak i wielkich, spraw rodzinnej wioski czy miasta, jak i całego kraju, problemów stojących przed jednostką, w której odbywa służbę wojskową, jak i przed całymi siłami zbrojnymi. Człowiek zaangażowany utożsamia się niejako z ojczyzną. Mocno przeżywa jej sukcesy i niepowodzenia.

Zaangażowanie społeczne nie jest czymś niewymiernym, nie oznacza czegoś nadzwyczajnego, czegoś co jest możliwe poza normalnymi codziennymi obowiązkami. Wprost przeciwnie — oznacza ono aktywny stosunek do zwykłych, codziennych obowiązków oraz do innych typowych sytuacji, w jakich znajduje się współczesny człowiek. Postawy zaangażowane rodzą się niemal zawsze w wyniku społecznej działalności, w wyniku realizacji inicjatyw społecznych. Stąd też wynika naturalna potrzeba aktywnego udziału i poparcia wszystkich żołnierzy dla wszelkich inicjatyw społecznych.

Ideowo-polityczne i społeczne zaangażowanie w warunkach pokojowego szkolenia wojsk, to nie oczekiwanie na okazję dokonania wielkiego, bohaterskiego czynu, a aktywne uczestnictwo w codziennej żmudnej służbie, pracy i szkoleniu na placach ćwiczeń, poligonach, warsztatach i parkach obsługi, w salach wykładowych i czynach na rzecz wojska i gospodarki narodowej. Wśród największych, najszczytniejszych idei, które kształtują walory etyczno-moralne i wyzwalają zaangażowanie jednostki ludzkiej oraz całych społeczeństw, znajdują się: **socjalistyczny patriotyzm i proletariacki internacjonalizm.**

Patriotyzm wyraża się w głębokim umiłowaniu swojej ludowej Ojczyzny w gotowości do ponoszenia najwyższych ofiar dla dobra narodu oraz w podporządkowaniu interesów osobistych celom i zadaniom ogólnonarodowym. Patriotyzm stanowi jeden z najbardziej dynamicznych i twórczych składników społecznej świadomości i jeden z naj-

Patriotyzm — to gotowość do ponoszenia największych ofiar dla dobra kraju i narodu

istotniejszych czynników w duchowym życiu narodu. Jako zjawisko historyczne stale wzbogaca się i przeobraża, w miarę następowania przemian, którym podlega naród w procesie historycznego rozwoju. Po drugiej wojnie światowej, gdy w Polsce Ludowej interesy ludu pracującego sprzęgły się i utożsamiły z interesami całego narodu i ludowego państwa, ukształtował się patriotyzm socjalistyczny.

Nowe warunki społeczno-polityczne i ekonomiczne sprawiły, że pojęcia „patriotyzm” i „socjalizm” w naszym kraju są pojęciami nierozdzielnymi, że nie może być dziś w Polsce innego patriotyzmu jak patriotyzm socjalistyczny, bo — jak

dowiodła historia — socjalizm jest tym ustrojem społecznym, który najlepiej i najpełniej zabezpiecza interesy narodowe i społeczne mas pracujących naszego kraju. Obok socjalistycznego patriotyzmu czynnikiem współkształtującym ideowo-moralne postawy i społeczne zaangażowanie jest proletariacki internacjonalizm.

Naród nasz jest narodem tradycyjnie patriotycznym i równie tradycyjnie internacjonalistycznym. W chwilach potrzeby gotów był w imię Ojczyzny do najwyższych ofiar i poświęceń, ale naszych rodaków nie brakowało też nigdy tam, gdzie toczyła się walka o wolność innych narodów. Socjalistyczny patriotyzm winien opierać się zawsze na proletariackim internacjonalizmie, nie można bowiem szanować własnego narodu i troszczyć się o jego dobro, nie szanując równocześnie innych narodów i tych sił społecznych w świecie, które walczą przeciwko imperializmowi o postęp, pokój i socjalizm.

Jak pokazuje doświadczenie ostatnich lat internacjonalizm jest szczególnie ostro atakowany przez siły wrogie socjalizmowi. Przeciwwstawiając nacjonalizm socjalistycznemu patriotyzmowi, a kosmopolityzm proletariackiemu internacjonalizmowi, imperializm usiłuje podważyć jedność państw socjalistycznych. Dywersja ideologiczna wroga, mimo małych szans powodzenia musi być skutecznie zwalczana przez świadomą postawę we wszelkich jej przejawach, a przyjaźń i współpraca z narodami państw socjalistycznych stale rozwijana.

W warunkach wojska proletariacki internacjonalizm posiada szczególne znaczenie. To nie tylko

pojęcie ideowo-moralne, to nie tylko uczucie przyjaźni, ale jednocześnie w pierwszym rzędzie poczucie braterstwa broni z armiami Układu Warszawskiego, realizowane we wszystkich dziedzinach ich współpracy i współdziałania.

Tak więc internacjonalizm to zaangażowanie na rzecz umacniania jedności państw obozu socjalistycznego, ich zwartości i zdolności obronnej oraz poparcie dla postępowych i rewolucyjnych sił na całym świecie.

Reasumując stwierdzić należy, że na postawy etyczno-moralne świadomego budowniczego i obrońcy naszego kraju przede wszystkim rzutuje głęboka ideowość, aktywność społeczno-polityczna i pełne zaangażowanie w sprawy budownictwa socjalizmu, socjalistyczny patriotyzm i proletariacki internacjonalizm, szacunek do postępowych i rewolucyjnych tradycji naszego narodu oraz postawy antyimperialistyczne.

Socjalistyczna moralność żołnierza-obywatela przejawia się przede wszystkim w działaniu, w przestrzeganiu przepisów prawa i socjalistycznych norm życia społecznego, w stosunku do służby wojskowej oraz wynikających z niej obowiązków i zadań.

3. ZASADY ŻOŁNIERSKIEGO ZACHOWANIA WYNIKAJĄCE Z POSTANOWIEŃ REGULAMINÓW I SOCJALISTYCZNYCH NORM WSPÓŁŻYCIA SPOŁECZNEGO

Żołnierza — na równi z każdym obywatelem — obowiązuje ściśle przestrzeganie przepisów prawa

i socjalistycznych norm współżycia społecznego. Postępowanie żołnierza zarówno w koszarach — w środowisku wojskowym, jak i na urlopie czy przepustce — w środowisku cywilnym, powinno stanowić wzór osobistego poszanowania obowiązujących zasad, jak również oddziaływanie w tym kierunku na kolegów i współobywateli.

W służbie postępowanie żołnierza regulują rozkazy przełożonych, regulaminy i przepisy wojskowe, których przestrzeganie jest zarówno obowiązkiem jak i nakazem moralnym dla każdego żołnierza. Ale jak już wspomnieliśmy do wojska przychodzą młodzi ludzie z różnych środowisk społecznych z różnymi doświadczeniami życia społecznego, a tym samym ze zróżnicowanymi postawami etyczno-moralnymi. Zespół taki nie stanowi jeszcze zwartego kolektywu żołnierskiego, lecz zbiorowość w której zachowanie się niektórych członków znacznie odbiega od norm współżycia w kolektywie czy zasad regulaminowego i kulturalnego zachowania się.

W wojsku jak w każdej społeczności istnieją obowiązujące zasady zachowania i formy towarzyskie, których przestrzeganie świadczy o takcie i kulturze osobistej żołnierza. Każda z tych form coś znaczy, może być wyrazem szacunku, uprzejmości, grzeczności, delikatności i innych uczuć ułatwiających współżycie. Poziom i przestrzeganie obowiązujących zasad i form zachowania się obywateli tworzy obraz kultury społeczeństwa. Nie przestrzeganie tych konwenansów cofnęło by ludzkość do poziomu dzikusów. Wyobraźmy sobie przez chwilę ludzi, którzy rozmawiają z papierosem w

ustach i rękami w kieszeniach, którzy pluja na podłogę i rzucają niedopałki po kątach, którzy gwizdzą w pokoju i czytają w towarzystwie, którzy jedząc głośno siorbią. Najogłędniej powiedzieć by można, że są to ludzie mało kulturalni.

Brakiem form kulturalnego zachowania się zrażamy do siebie innych ludzi. Nikt nie lubi bowiem ludzi nieuprzejmych, niegrzecznych, gburowatych, mówiących ordynarnym językiem, czy awanturujących się z byle powodu. I odwrotnie. Do ludzi przestrzegających zasad dobrego wychowania, grzecznych, serdecznych, uśmiechniętych, wypowiadających się i zachowujących bez zarzutu — garną się wszyscy, chcą z nimi współżyć i współpracować.

Po przybyciu młodych żołnierzy do jednostki i w toku dalszej służby wojskowej większość kontaktów międzyosobniczych nawiązuje się w obrębie tej samej kompanii, toteż jest ona dla każdego z żołnierzy podstawową komórką życia społecznego, taką jak „w cywilu” dobrze żyta rodzina.

Wspólne wykonywanie obowiązków służbowych, wspólne zakwaterowanie, wspólne doznania i przeżycia, podobieństwo zainteresowań, wieku, wykształcenia itp. wpływają na bezpośrednie kontakty między ludźmi, na wzajemne ustosunkowanie się i wzajemną ocenę. W wyniku wzajemnego wartościowania tych ocen powstają takie wzajemne lub jednostronne stosunki uczuciowe wśród żołnierzy jak koleżeństwo i przyjaźń lub obojętność czy niechęć. W budowaniu zdrowej kolektywnej atmosfery, koleżeństwa i przyjaźni bardzo ważną rolę odgrywają walory etyczno-moralne żoł-

Grzeczność i taktowne zachowanie świadczą o kulturze osobistej człowieka

nierza i przestrzeganie zasad kulturalnego i regu-
laminowego zachowania się w każdej sytuacji ży-
ciowej.

Koleżeństwo i przyjaźń to piękne i najwartoś-
ciowsze uczucia. Wielki filozof starożytnego Rzy-
mu Cyceron twierdził, że „Czym sen dla ciała,
tym przyjaźń dla ducha — odświeża siły”, a stare
przysłowia powiadają „jaka przyjaźń — takie
życie” lub „podwójnie żyje, kto przyjaciela posia-
da”. W tych krótkich i treściwych określeniach
zawarta jest wielka życiowa prawda, z której wy-
nika, że właśnie człowiek człowiekowi najbardziej
potrzebny jest do szczęścia. Ludzie z którymi ra-
zem mieszkamy, wykonujemy różne obowiązki,

pracujemy czy uczymy się, są najczęstszą przyczyną naszych radości i smutków, uniesień lub depresji. Nasze samopoczucie dobre czy złe, nasz optymizm czy pesymizm, dynamizm lub bierność, wesołość czy przygnębienie, całe nasze życie zależy od stosunków z najbliższym otoczeniem. Od tego czy są to stosunki koleżeństwa i przyjaźni nacechowane serdecznym stosunkiem, dobrą współpracą i wzajemną pomocą, czy stosunki niechęci lub nienawiści nacechowane ciągłymi konfliktami, wzajemnym oskarżaniem i utrudnianiem sobie życia.

O ile dobrze pojęte stosunki międzyludzkie, koleżeństwo i przyjaźń odgrywają bardzo ważną rolę w każdej dziedzinie działalności ludzkiej, o tyle w warunkach wojska nabierają one szczególnie ważnego znaczenia. Koleżeństwo żołnierskie uwarunkowane jest specyfiką zadań stojących przed żołnierzami. Służba wojskowa nakłada na każdego żołnierza wielką odpowiedzialność. Nakazuje ona świadomie i sumiennie wypełniać obowiązek żołnierski w czasie pokojowej służby i szkolenia oraz gdy zajdzie potrzeba nie szczędzić swej krwi i życia w obronie ojczyzny. Doświadczenia minionej wojny i pokojowego szkolenia uczą, że tylko taki oddział, pododdział czy załoga, w którym panuje zdrowa solidarność oparta na zasadach moralności socjalistycznej, w którym panuje życzliwość i wzajemna pomoc zdolny jest do mistrzowskiego wykonania wszystkich zadań tak na placu ćwiczeń jak i na polu walki. Każdy żołnierz musi stale pamiętać, że ewentualna przyszła wojna przy użyciu broni masowego rażenia i współczesnej techniki

będzie wymagała wykazania najwyższych walorów moralno-bojowych do których między innymi zaliczają się solidarność i koleżeństwo, wzajemne ratowanie się przed utratą życia i groźbą kalectwa, wspólnie walczących żołnierzy.

W trosce o ukształtowanie i rozwój cnót etyczno-moralnych w tym również właściwie pojętego koleżeństwa *Regulamin Służby Wewnętrznej Sił Zbrojnych PRL* w rozdz. I w punkcie 12 stwierdza, że: „Koleżeństwo oparte na szacunku, przywiązaniu i trosce o towarzysza broni stanowi jedną z zasadniczych cnót żołnierza. Koleżeństwo zobowiązuje do życzliwej — a gdy potrzeba — do ofiarnej pomocy każdemu żołnierzowi — towarzyszowi broni. Żołnierz bez względu na niebezpieczeństwo i trudności, szczególnie na polu walki, powinien spieszyć na pomoc koledze, wiedząc, że gdy on sam znajdzie się w potrzebie, każdy żołnierz udzieli mu również pomocy. Powinien zawsze szczerze i odważnie zwracać koledze uwagę wtedy, gdy ten postępuje nieodpowiednio. Żołnierz źle pojmuje koleżeństwo, jeśli pomaga w popełnieniu wykroczeń lub je przemilcza”.

Mówiąc o postawach ideowo-moralnych i bojowych żołnierza ludowego Wojska Polskiego, o socjalistycznych stosunkach międzyludzkich, oraz o zasadach żołnierskiego zachowania się nie sposób nie zwrócić uwagi na treści dotyczące tego tematu, zawarte w *Regulaminach Sił Zbrojnych PRL*. One bowiem warunkują zakres zadań i obowiązków wszystkich żołnierzy. Stanowią swoisty kodeks moralny, który nakazuje żołnierzowi polskiemu: — wiernie stać na straży wolności i niepodle-

- głości Narodu Polskiego, jego bezpieczeństwa, pokoju oraz ustroju socjalistycznego;
- głęboko miłować ludową Ojczyznę i niezłomnie dochowywać przysięgi wojskowej, którą złożył na wierność narodowi;
 - świadomie i sumiennie spełniać obowiązek żołnierski w czasie pokoju, a gdy zajdzie potrzeba nie szczędzić krwi i życia w obronie socjalistycznej Ojczyzny;
 - kultywować i czerpać wzory z postępowych i rewolucyjnych tradycji narodu polskiego stanowiących fundament socjalistycznego patriotyzmu;
 - być zdyscyplinowanym, ściśle przestrzegać ustalonego porządku wojskowego, spełniać postanowienia regulaminów wojskowych oraz bezwzględnie, dokładnie i terminowo wykonywać rozkazy przełożonych i starszych;
 - godnie reprezentować honor i dobre imię żołnierza polskiego, być wzorem godnego i kulturalnego zachowania się w każdej okoliczności i w każdym miejscu;
 - okazywać szacunek, zaufanie i posłuszeństwo przełożonym i starszym, udzielać im wszelkiej pomocy, a w czasie walki bronić ich z całkowitym poświęceniem;
 - rozwijać koleżeństwo żołnierskie jako jedną z zasadniczych cnót żołnierza, udzielać wszechstronnej pomocy kolegom w służbie i szkoleniu, a w czasie walki spieszyć z pomocą bez względu na trudności i niebezpieczeństwo;
 - szacunkiem i przyjaźnią darzyć żołnierzy Sił Zbrojnych ZSRR i pozostałych zaprzyjaźnionych

Żołnierska przyjaźń — to najwartościowsze uczucie

państw socjalistycznych umacniając tym samym przyjaźń i braterstwo broni narodów i armii wspólnoty socjalistycznej;

- szanować mienie wojskowe i społeczne, jako dobro i własność osobistą i ogólnowojskową;
- bezwzględnie podporządkowywać się zarządzeniom administracji państwowej dotyczących porządku i bezpieczeństwa publicznego, a w razie potrzeby udzielać pomocy w tym względzie organom państwowym;
- przeciwdziałać wszelkim wybrykom naruszającym porządek, mienie i normy socjalistycznego współżycia społecznego. Meldować przełożonym o wszelkich przestępstwach lub próbach ich popełnienia;

- strzec jak żrenicy oka, tajemnicy państwowej i służbowej, tak w toku służby jak i po przejściu do rezerwy. Zdecydowanie przeciwdziałać wszelkim próbom zdrady Ojczyzny, szpiegostwu, dywersji i sabotażu;
- w toku służby i szkolenia stale pogłębiać i rozszerzać swą wiedzę wojskową, cenić powierzoną sobie broń i strzec by nikt jej nie mógł zabrać, czy uszkodzić, nie dopuszczać do bezprawnego użycia broni;
- przestrzegać regulaminowych zasad wzajemnego zwracania się, sprężystego zachowania i oddawania honorów wojskowych, które są zewnętrzną oznaką zdyscyplinowania, wyszkolenia i kultury osobistej żołnierza;
- postępować zawsze zgodnie z zasadami etyki i moralności socjalistycznej oraz godności i honoru żołnierskiego, być uczciwym, prawdomównym, taktownym i uprzejmym w każdej okoliczności.

Wymienione nakazy i obowiązki wynikające z regulaminów wojskowych tworzą jakby „wzór osobowy” żołnierza armii nowego typu. Wzorowi temu musimy sprostać, każdy indywidualnie i wszyscy razem. Chodzi o to, by wzorowa postawa ideowo-moralna każdego żołnierza polskiego przysparzała nowych wartości w dziele umacniania obronności kraju i rozwoju naszej socjalistycznej Ojczyzny.

ŚWIADOMA DYSCYPLINA ŹRÓDŁEM SIŁY LUDOWEGO WOJSKA POLSKIEGO

(O istocie, cechach i formach odzwierciedlenia się
świadomej dyscypliny w postawach żołnierzy)

1. DYSCYPLINA SPOŁECZNA WYRAZEM DOJRZAŁOŚCI I WYROBIENIA OBYWATELSKIEGO

Człowiek jest istotą społeczną. Oznacza to, że nie żyje sam, lecz przychodzi na świat, wychowuje się i działa w określonym środowisku społecznym, toteż musi podporządkować się obowiązującym w nim normom zwyczajowym i przepisom prawa. Każde zorganizowane społeczeństwo bowiem dla zabezpieczenia swego bytu i rozwoju musi posiadać określone normy etyczno-moralne i prawne, ład i wewnętrzną dyscyplinę społeczną.

W potocznym języku pojęcie „dyscyplina społeczna” kojarzy się ze zdolnością społeczeństwa, jego poszczególnych zbiorowości do postępowania zgodnego z przepisami prawnymi, ze społecznymi normami, z przyjętymi zasadami moralnymi, obyczajami czy zwyczajami regulującymi zachowanie się grup i poszczególnych jednostek w zbiorowym współżyciu.

Z przejawami dyscypliny społecznej spotykamy się zawsze i wszędzie: w domu rodzinnym, szkołach

i uczelniach, w zakładach pracy, instytucjach, w życiu towarzyskim, w kinie, teatrze i na ulicy. Obowiązuje ona wszystkich — zarówno dorosłych, jak i młodzież.

Dla prawidłowego funkcjonowania organizmu społecznego i państwowego określono szereg przepisów dyscypliny społecznej dostosowanych do różnych dziedzin życia publicznego. W tym sensie też mówimy o dyscyplinie pracy, dyscyplinie wojskowej, dyscyplinie studiów, dyscyplinie organizacyjnej itp. Dyscyplina w każdym wypadku wymaga pewnego ograniczenia swobody i podporządkowania interesów jednostki interesom większej społeczności — interesom grupowym, klasowym i ogólnonarodowym.

Obecny etap w rozwoju społeczeństwa polskiego i jego gospodarki charakteryzuje się szybkimi zmianami jakie niesie ze sobą postęp techniczny obejmujący swym zasięgiem wszystkie dziedziny gospodarki narodowej, oraz dynamicznym rozwojem nauki, kultury i oświaty.

Dziś nie do pomyślenia jest wykonanie jakiegokolwiek zadania gospodarczego, naukowego, społecznego bez wysokiego stopnia organizacji, sprawnego kierownictwa i odpowiedniej dyscypliny społecznej. W każdej dziedzinie życia i działalności nastąpił niewspółmierny wzrost znaczenia dyscypliny społecznej. Dlatego bez przesady możemy stwierdzić, że głębokie poczucie dyscypliny stało się nakazem czasów, w których żyjemy.

Ogólnie dyscyplinę scharakteryzować można jako karność i podporządkowanie postępowania określonych osób obowiązującym przepisom, poleceniom

przełożonych lub wymaganiom stawianym przez społeczeństwo, organizacje i instytucje. Natomiast samodyscyplinę — jako panowanie obywatela nad swym zachowaniem, podporządkowanie go określonym normom społecznym, kryteriom lub celom.

Podstawowym konstytucyjnym obowiązkiem obywateli jest ściśle przestrzeganie praw Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, a więc konstytucji i uchwał oraz przepisów wydawanych na ich podstawie. Dla głębszego zrozumienia problemu dyscypliny społecznej w aspekcie obowiązującego u nas prawa konieczna jest znajomość dwóch podstawowych pojęć z tego zakresu, a mianowicie praworządności i poszanowania prawa.

Praworządność — to zgodne z przepisami prawa działanie organów władzy i administracji państwowej, instytucji i urzędów, skrupulatne przestrzeganie przez ich pracowników zasad praworządności w stosunku do obywateli.

Poszanowanie prawa — to postawa, jakiej wymagamy od każdego obywatela. Jest to postawa społecznego zdyscyplinowania, która powinna cechować go zarówno w stosunkach z przedstawicielami władzy, administracji i porządku publicznego, jak i w stosunkach ze współobywatelami.

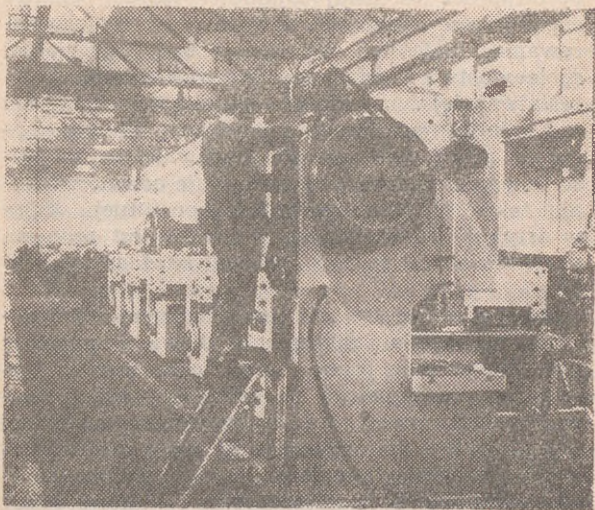
W systemie demokracji socjalistycznej, na który składają się ludowładztwo i demokracja społeczno-gospodarcza mieści się nie tylko pośredni udział mas w rządzeniu państwem poprzez organy przedstawicielskie, ale również bezpośrednie współdecydowanie o sprawach publicznych. Dlatego dalszy rozwój demokracji — to w naszych warunkach nie tylko zacieśnienie więzi organów władzy pań-

stwowej z ogółem obywateli, lecz również wzrost bezpośredniego udziału mas w rządzeniu państwem.

Zasady porządku społecznego wymagają, by nakazy przestrzegania praworządności i poszanowania prawa nie pozostawały tylko w sferze życzeń i postulatów, by były stosowane w praktyce zarówno przez obywateli, jak i przedstawicieli administracji państwowej.

Państwo zmierza do tego, by w działalności organów państwowych w pełni respektowana była zasada praworządności ludowej, ale ugruntowanie i umocnienie praworządności zależne jest również od tego, czy obywatele w swej masie są zdyscyplinowani, czy przestrzegają obowiązujących przepisów. Dlatego z pełnym przekonaniem możemy stwierdzić, że posłuszeństwo wobec prawa stanowi gwarancję zgodności wszelkich działań organów państwowych z interesami i wolą ludu pracującego.

Nie wszystkie kwestie wzajemnych stosunków między obywatelami a państwem są regulowane przepisami prawa. Nie jest to ani możliwe, ani potrzebne. Przepisy prawa określają tylko minimum obowiązków obywatela, to minimum, które władza ludowa jest gotowa egzekwować drogą przymusu. Przepisy prawa w PRL wyrastają na gruncie moralności socjalistycznej, której konkretnym wyrazem są powszechne zasady życia społecznego. Na straży tych zasad stoi głównie i przede wszystkim opinia kolektywów, przełożeni, jak również organa sprawiedliwości i porządku publicznego.

Obowiązkowość w pracy zawodowej — to wyraz poszanowania prawa i porządku społecznego

Konstytucja PRL nakłada na każdego obywatela równy obowiązek przestrzegania praw i poszanowania socjalistycznych zasad współżycia społecznego. Artykuł 76 Konstytucji stwierdza, że obywatel powinien „wypełniać sumiennie obowiązki wobec państwa”. Dlatego też organa władzy i administracji państwowej w przestrzeganiu praworządności odwołują się przede wszystkim do świadomości społecznej, bazują na czynnym współdziałaniu z nimi najszerszych mas ludowych, na któ-

rych oprócz osobistej lojalności wobec państwa ciąży jeszcze obowiązek aktywnego współgospodarowania, dbałości o pomnażanie bazy materialnej społeczeństwa i jego wszechstronny rozwój.

Najważniejszym terenem aktywności obywatela jest miejsce jego pracy zawodowej. Wielkie znaczenie pracy dla rozwoju budownictwa socjalistycznego w naszym kraju znajduje odzwierciedlenie także w postanowieniach konstytucji, która w artykule 14 stwierdza, że *„praca jest prawem, obowiązkiem i sprawą honoru każdego obywatela.”*

Dyscyplina pracy jest podstawowym obowiązkiem obywatela, zabezpiecza bowiem należyty przebieg procesu pracy i jego dobre wyniki. Dyscyplina pracy polega na przestrzeganiu ustalonego czasu pracy, na wykonywaniu ustalonej normy pracy, na zapewnieniu jej należytej jakości, dbałości o mienie zakładu pracy, na przestrzeganiu zasad bezpieczeństwa i higieny pracy i wreszcie na przestrzeganiu zasad koleżeńskej współpracy ze wszystkimi współtowarzyszami. Nasza dyscyplina pracy nie jest, w odróżnieniu od społeczeństw eksploatorskich „dyscypliną głodu i pałki”, lecz świadomą dyscypliną ludzi gospodarujących na swoim i dla siebie.

Socjalistycznej dyscypliny nie można jednak sprowadzać jedynie do wymienionych tu obowiązków prawnych. Postawę coraz liczniejszej rzeszy robotników i pracowników socjalistycznych zakładów pracy Polski Ludowej charakteryzuje pojmowanie dyscypliny pracy również jako szeregu obowiązków moralnych, obowiązek starania się

o przekraczanie ustalonych norm pracy, wykazywanie inicjatyw produkcyjnych we współzawodnictwie, w brygadach pracy socjalistycznej, w ruchu racjonalizatorskim. Ta postawa całych rzesz pracowniczych świadczy o nowej jakości owej dyscypliny polegającej właściwie na tym, że praca jest sprawą honoru każdego obywatela, wskazuje też kierunek rozwoju dyscypliny pracy w perspektywie rozwoju demokracji socjalistycznej ku społeczeństwu komunistycznemu, w którym regulatorami stosunków społecznych będą świadomość obywatela i moralność komunistyczna.

Wprawdzie przepisy prawa nie uzależniają na ogół korzystania z praw obywatelskich od uprzedniego dopełnienia obywatelskich obowiązków wobec państwa, ani nie stopniają praw w zależności od stopnia wypełnienia obowiązków, ale każdy z nas ma przekonanie, że obywatel, który skrupulatnie, rzetelnie, a nierzadko ofiarnie wypełnia swoje obowiązki, ma większe prawo moralne do korzystania z uprawnień niż człowiek nieuspołeczniony, dążący tylko do tego, by jak najwięcej wziąć, a jak najmniej dać z siebie społeczeństwu.

Być dojrzałym społecznie oznacza posiąść niezbędne każdemu cnoty obywatelskie, głębokie poczucie odpowiedzialności za losy kraju, zrozumienie nadrzędności jego interesów, poszanowanie władzy ludowej i umiejętność codziennego z nią współdziałania, nieprzejednanie wobec wszelkich przejawów zacofania i stagnacji, manifestujące się w odważnym dążeniu do przekształcenia najbliższego środowiska, do przekształcenia życia wokół siebie.

Współczesne myślenie jest myśleniem kategoriami państwa, wymaga poszanowania dla spraw państwa oraz właściwego zrozumienia obowiązków obywatelskich: „...nie można dziś służyć Polsce inaczej, lepiej, niż poprzez zdyscyplinowane wcielanie zasad polityki socjalistycznego państwa, poprzez niezłomne poszanowanie jego praw, poprzez umacnianie jego autorytetu i budowanie jego siły ideowo-politycznej, ekonomicznej i obronnej — mówił E. Gierek na VII Plenum KC PZPR. — Nie ma bowiem sprzeczności między dyscypliną a demokracją socjalistyczną, między twórczą inicjatywą a solidnością w wykonywaniu obowiązków.”

Im więcej człowiek bierze na siebie obowiązków, tym więcej ma praw i odwrotnie. Dobrze wiedzą o tym ci, którzy przejęli patronat nad głównymi budowlami socjalizmu, ci, co zakasali rękawy i w pocie czoła i trudzie wznoszą gmach „nowej Polski”. Wiedzą o tym ci, którzy się uczą, uczą się nie z obowiązku, ale aktywnie, dobrze i z przekonaniem, że to co się robi dziś procentować będzie w przyszłości dla nas wszystkich.

W uchwale tegoż plenum poświęconego w całości sprawom młodzieży, stwierdzono, że: „Polsce potrzeba dziś większego zdyscyplinowania młodzieży; w życiu rodzinnym, szkole, miejscu pracy i zamieszkania, powszechnego respektowania przez nią zasad ładu i porządku, większej gotowości do jednolitego działania, powszechnego dążenia do sprawnej organizacji i coraz wyższej wydajności pracy.”

Stwierdzenie to dotyczy całej młodzieży w tym

również żołnierzy ludowego Wojska Polskiego, którzy w społeczeństwie naszym zdobyli sobie dumne miano — budowniczych i obrońców Polski Ludowej.

Dyscyplina wojskowa obowiązująca wszystkich obywateli w żołnierskich mundurach obejmuje zasady dyscypliny obowiązujące w naszym społeczeństwie i jest swoistym pogłębieniem ich o te elementy, które wynikają z doniosłej funkcji armii jako organu powołanego do czuwania nad bezpieczeństwem i nienaruszalnością granic naszej Ojczyzny.

2. ŚWIADOMA DYSCYPLINA WOJSKOWA — POGŁĘBIONĄ FORMĄ DYSCYPLINY SPOŁECZNEJ DOSTOSOWANĄ DO ZADAŃ I FUNKCJI ARMII

Świadoma dyscyplina wojskowa jest specyficznym, pogłębionym rodzajem dyscypliny społecznej. Charakteryzuje się ona pewnymi szczególnymi właściwościami wynikającymi z istoty i charakteru wojska, z jego organizacji i funkcji w państwie socjalistycznym.

Wojsko jest wysoko zorganizowaną instytucją społeczną o szczególnym charakterze zadań wynikających z obrony bezpieczeństwa państwa, instytucją, w której działalność służbowa opiera się na przepisach regulaminów, na bezwzględnym podporządkowaniu się podwładnych woli przełożonych oraz na dokładnym i terminowym wykonywaniu ich rozkazów.

Celem dyscypliny wojskowej jest zapewnienie niezbędnej operatywności, sprężystości i skuteczności działań jako czynników warunkujących szczególną realizację każdego zadania. Na potrzebę utrzymania żelaznej dyscypliny w armii zwracali uwagę wszyscy wybitni dowódcy wojskowi. Zwracał na to uwagę również budowniczy pierwszego w dziejach państwa socjalistycznego i armii nowego typu W. Lenin, który w dziełach swoich między innymi pisał: *„Bez wysokiej dyscypliny nie do pomyślenia są sukcesy w szkoleniu i wychowaniu...”* Nieprzemijające znaczenie myśli Lenina na temat dyscypliny wojskowej polega na tym, że główne jej źródło widzi on nie w przymusie, lecz w socjalistycznych stosunkach społecznych i w świadomości mas. Z wielu wypowiedzi Lenina na temat dyscypliny wojskowej niezbieżnie wynika, że w armii konieczna jest niezwykle surowa, a jednocześnie świadoma dyscyplina jako zasadniczy warunek zdolności i gotowości bojowej armii oraz skuteczności działań bojowych. *„Dyscyplina potrzebna jest we wszystkich dziedzinach życia, jednakże w armii — podkreślał Lenin — konieczna jest najsurowsza dyscyplina”,* gdyż *„aby zwyciężyć, potrzebna jest najzacieklejsza walka, potrzebna jest żelazna dyscyplina wojskowa. Kto tego nie zrozumiał, ten nie zrozumiał nie z tego, co jest warunkiem utrzymania władzy robotniczej i rozumowaniem swoim wyrządza wielką szkodę tej właśnie władzy.”* We wszystkich swoich pracach Lenin podkreślał, że dyscyplina ma być oparta przede wszystkim na świadomości i wskazywał, że *„Armia Czerwona stworzyła niezwykle*

surową dyscyplinę, ale nie dyscyplinę kija, lecz dyscyplinę opartą na świadomości, oddaniu, ofiarności samych robotników i chłopów."

Oparcie dyscypliny na wspomnianych podstawach jest głównie zasługą Lenina. W Liście do robotników i chłopów w związku ze zwycięstwem nad Kołczakiem pisał: „Nie z musu, lecz z przekonania należy wykonywać wszystkie ustawy dotyczące Armii Czerwonej, wszystkie rozkazy; podtrzymywać wszelkimi sposobami dyscyplinę w jej szeregach.” I dalej: „Kto nie pomaga Armii Czerwonej całą duszą i z bezgranicznym poświęceniem, kto nie podtrzymuje ze wszystkich sił porządku i dyscypliny w jej szeregach, ten jest sprzedawczykiem i zdrajcą.”

Z powyższych określeń niedwuznacznie wynika, że bez żelaznej, świadomej dyscypliny nie można sobie wyobrazić istnienia siły zbrojnej, bez dyscypliny nie ma wojska i nie ma zwycięstwa.

Cała struktura organizacyjna wojska, stosunki międzyludzkie w wojsku, najdrobniejsze szczegóły jego życia jako określonej grupy społecznej i poszczególnych żołnierzy jako członków tej grupy, są ujęte w ramy przepisów wojskowych: zarządzeń, rozkazów, regulaminów, instrukcji i innych norm prawnych. Przestrzeganie tych wszystkich przepisów wojskowych oraz rozkazów i zarządzeń przełożonych stanowi — z punktu widzenia praktycznego — dyscyplinę wojskową.

Ustawa o dyscyplinie wojskowej oraz odpowiedzialności żołnierzy za naruszenie honoru i godności żołnierskiej określa: „Dyscyplina wojskowa — to ściśle przestrzeganie przez wszystkich

żołnierzy porządku i zasad określonych w przepisach prawa, a w szczególności w regulaminach i innych przepisach wojskowych o rozkazach i zarządzeniach przełożonych."

Trudna i stawiająca wysokie wymagania służba wojskowa i obowiązująca w niej karność stanowi dla wielu młodych ludzi w mundurach, stojących na progu samodzielnego, dojrzałego życia, twardą szkołę charakteru, zdyscyplinowania i solidarności żołnierskiej. Jest ona zarazem szkołą obywatelskiego i wojskowego wychowania.

Żołnierze ludowego Wojska Polskiego, spełniając obowiązki obywatelskie wynikające ze służby wojskowej, korzystają równocześnie w całej pełni z praw obywatelskich. Przysługuje im również prawo wyborcze, co świadczy o ścisłym powiązaniu wojska z narodem i wszystkimi ogniwami administracyjnymi, gospodarczymi i społecznymi państwa.

Treść, forma i metody dyscypliny wojskowej zależne są od charakteru państwa i armii oraz stopnia rozwoju i świadomości politycznej społeczeństwa. W państwach feudalnych i kapitalistycznych na skutek istnienia sprzeczności klasowych, dyscyplinę opierano na przymusie i strachu. Był to typ dyscypliny nieświadomej, tzw. „dyscypliny pruskiej”, której istota sprowadzała się do tego, aby zwykły żołnierz stanowiący podstawową masę potencjału ludzkiego sił zbrojnych był bezwolnym narzędziem, automatem w rękach bezwzględnych i brutalnych dowódców; żołnierz miał ślepo wierzyć i ufać swoim przełożonym, choć dzieliła ich przepaść społeczna i klasowa nie do pokonania.

Operatywność działania każdego zespołu zależy od jego zdyscyplinowania oraz ścisłego przestrzegania przepisów i regulaminów wojskowych

Takie ujęcie dyscypliny i wynikających z niego metod wdrażania żołnierzy do ślepego posłuszeństwa nie były rzeczą przypadku. Armia pruska, podobnie zresztą jak i inne armie feudalne tego okresu, składała się głównie z chłopów pańszczyźnianych wcielonych do wojska przemocą, często w drodze formalnych łapanek. Brano do armii także ludzi obcej narodowości, z terenów zagrabionych w wyniku wojen zaborczych. Poziom umysłowy tego żołnierza był niski. Sprawa, w imię której kazano mu walczyć, była dla niego zupełnie obca lub niezrozumiała. Wojska walczyły w szyku zwartym i stale były pod nadzorem oficerów i podoficerów. Żołnierzy nie traktowano jako istoty myślące, lecz jako automaty reagujące

tylko na dźwięk komendy. W takich właśnie warunkach historycznych zrodziła się teoria „ślepych bagnetów” będąca przejawem ślepego posłuszeństwa, teoria w myśl której żołnierz powinien bać się bardziej pałki swego kaprała, niż kuli nieprzyjaciela. W armiach tych stosowano drakońskie moralne i cielesne kary, kończące się często śmiercią żołnierza.

Dopiero wstrząsy rewolucyjne a szczególnie Wielka Rewolucja Październikowa i związany z nią wzrost rewolucyjności mas zmusiły szereg rządów burżuazyjnych do przejścia od koncepcji „ślepych bagnetów” do tzw. „umiarkowanego posłuszeństwa”. Na tej koncepcji oparta była również dyscyplina w armii przedwrześniowej, w której mimo postępowych tradycji z okresu insurekcji kościuszkowskiej, Legionów Polskich i in., mimo demokratycznego ducha regulaminów wojskowych, dochodziło do różnych wynaturzeń, gdyż pomiędzy oficerami i żołnierzami istniała przepaść. System wychowania w wojsku, klasowy charakter korpusu oficerskiego oraz oficjalna polityka nie pozwalały na prawdziwe zbliżenie między oficerem i żołnierzem. W książce Adama Zakrzewskiego pt. „Wspomnienia”, autor tak na ten temat pisze:

„...oficer w większości wypadków nie rozumiał potrzeb żołnierza (...) oficer nie uświadamiał sobie, że »atmosfera« egzystencji żołnierza jest inna niż jego. (...) Nie rozumiejąc, nie wczuwając się w całokształt potrzeb życia żołnierza, jako równowartościowego obywatela kraju, oficer nie mógł go właściwie wychować i szedł nie razem z nim, a

obok niego." Ale czasy te minęły już dawno. Zmienił się świat, zmądrzeli ludzie, rozwinęła się nauka i technika, co m.in. spowodowało także olbrzymie zmiany w sposobach prowadzenia walki. Z tych też względów „ślepa dyscyplina” w jej klasycznej postaci przestała być skutecznym narzędziem utrzymywania w ryzach posłuszeństwa robotników i chłopów odzianych w mundury i zapędzonych do armii kapitalistycznych. Ale duch tej dyscypliny nie zginął. Pokutował on niekiedy w koszarach przedwrześniowej armii polskiej, występuje nadal, w formie mniej lub więcej zamaskowanej, we współczesnych armiach kapitalistycznych.

Kadra zawodowa w armiach kapitalistycznych sprawuje prawie nieograniczoną władzę nad szeregowcami, wykorzystuje ją dla utrzymania w armii stosunków klasowego podporządkowania, a nierzadko dla moralnego i fizycznego znęcania się nad żołnierzem o czym dość często donosi prasa zachodnia.

Ponieważ sam przymus i terror nie stanowią dostatecznej podstawy kształtowania morale żołnierzy i karności wojskowej, burżuazja szuka innych sposobów i środków oddziaływania na masy żołnierskie. Klasy rządzące nie mogą ujawnić, komu żołnierz w rzeczywistości służy i czyich broni interesów, toteż uciekają się do fałszowania rzeczywistości i ideologicznego urabiania żołnierzy, prób utożsamiania interesów kapitalistycznych monopolii z interesami narodu, roznieciania nacjonalistycznych tendencji i nastrojów nienawiści do innych narodów i dopiero w oparciu o tę wy-

placzoną rzeczywistość tworzą „ideologię” i kształtują „świadomość” żołnierzy.

W celu oddziaływania na żołnierzy oddziałów ekspedycyjnych, którym szczególnie trudno jest wytłumaczyć — czyich interesów „bronią” w bazach rozsianych po różnych rejonach świata, w czyim interesie tłumią ruchy narodowowyzwoleńcze w odległości setek tysięcy kilometrów od swych rodzin i bliskich, stosuje się specjalne wynagrodzenie, które żołnierz wydaje w domach publicznych, na narkotyki i hazard w czasie specjalnie organizowanych urlopów i przepustek dla „wyróżniających się w wykonywaniu obowiązków służbowych”. Tak więc rządy kapitalistyczne, które nie mogą oczekiwać od żołnierza, aby bez zastrzeżeń wykonywał rozkazy, imają się przekupstwa, czynią z pieniądza wartość, która ma przewyższyć idee społeczne, zniweczyć ludzkie sumienie. Usiłują niestety jeszcze często z powodzeniem — za dolary zapewnić sobie posłuszną realizację swej reakcyjnej imperialistycznej polityki.

Na wręcz odmiennych zasadach opiera się system dyscypliny w armiach nowego typu, w armiach państw socjalistycznych. Socjalizm jako ustrój likwiduje klasy eksploatorskie, wyzysk człowieka przez człowieka, stwarzając postawy jedności moralno-politycznej całego narodu. Wzajemne stosunki między przełożonymi i podwładnymi opierają się na trwałych więzach wynikających ze wspólnych interesów klasowych. Dlatego tylko w armiach socjalistycznych, w których panują socjalistyczne stosunki międzyludzkie, możliwa jest dyscyplina rzeczywiście świadoma, wpływająca

z głębokiego przeświadczenia żołnierzy, że służą słusznej i sprawiedliwej sprawie. Wyraża się ona nie w mechanicznym stukocie żołnierskich butów w obliczu przełożonego, ale w poczuciu obowiązku i odpowiedzialności za wykonanie każdego powierzonego zadania. Nie strach przed karą, nie zaszczerpiony tresurą nawyk czy chęć zysku, lecz świadoma akceptacja ideologii i celów budownictwa socjalistycznego oraz roli armii jako zbrojnego ramienia narodu stanowią decydujący czynnik żołnierskiej karności w armii nowego typu.

Położenie głównego akcentu w kształtowaniu dyscypliny na świadomość nie oznacza jednak, że w armii kraju socjalistycznego dyscyplina i karność wojskowa wykluczają jakikolwiek przymus i środki represji.

W armii nowego typu — bardziej niż kiedykolwiek indziej — każdy rozkaz, polecenie czy regulaminowy obowiązek muszą być wykonywane dokładnie i w nakazanym terminie. Przełożeni i starsi stopniem mają nie tylko prawo, ale i obowiązek reagowania na każdy przejaw niezdyscyplinowania ze strony opornych i krnąbrnych żołnierzy, którzy opieszale wykonują rozkazy lub zarządzenia przełożonych względnie uchylają się od swych obywatelskich i żołnierskich obowiązków. Mają również obowiązek stosować regulaminowe środki w celu wymuszenia posłuszeństwa. Z praktyki dyscyplinarnej przyjętej w ludowym Wojsku Polskim wyraźnie wynika, że kary to jedynie środki pomocnicze stosowane na mocy postanowień regulaminów — gdy zachodzi potrzeba — wobec żołnierzy nieposłusznych, lekce-

Wspólny cel łączy żołnierza i dowódcę w armiach nowego typu — służba socjalistycznej Ojczyźnie

ważących zasady dyscypliny, złośliwie uchylających się od swoich obowiązków. Głównym natomiast środkiem kształtowania dyscypliny jest sy-

stem wyróżnień i nagród oraz praca ideowo-wychowawcza. Jej celem jest okazanie żołnierzom pomocy w zrozumieniu ich obowiązków, w wyrobieniu świadomego stosunku do nakładanych na nich zadań.

Dlatego też omawiając źródła świadomej dyscypliny w ludowym Wojsku Polskim ustawa **O dyscyplinie wojskowej** jak najśluszniej stwierdza, że: „Podstawą dyscypliny — jest miłość Ojczyzny i wierność Narodowi, obywatelska i patriotyczna świadomość żołnierzy, poczucie odpowiedzialności za powierzony mu przez Naród obowiązek obrony niepodległości i suwerenności Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i jej socjalistycznego ustroju oraz szacunek i całkowite zaufanie do przełożonych i starszych.”

Świadoma dyscyplina żołnierzy ludowego Wojska Polskiego polega zatem na zrozumieniu celów i zadań stawianych przez naród i partię całemu wojsku oraz celów i zadań dotyczących każdego żołnierza na świadomym wynikającym z jego przekonań i postaw dążeniu do jak najlepszego wywiązywania się z żołnierskiego obowiązku.

Obywatelskie sumienie oraz żołnierskie poczucie obowiązku stają się wówczas w naszej świadomości nierozdzielalną całością, rodzą postawę ideowego zaangażowania i aktywnego wysiłku na rzecz umacniania gotowości bojowej wojska i aktywnego uczestnictwa w dalszym socjalistycznym rozwoju naszego kraju. Niezmiernie istotny wpływ na świadomą dyscyplinę żołnierza ma poziom wykształcenia.

Wieloletnie doświadczenia pracy szkoleniowo-

-wychowawczej wykazują, że wyniki wyszkolenia i stan dyscypliny są od siebie ściśle zależne. Żołnierza dobrze wyszkolonego pod względem bojowym i politycznym cechuje na ogół wzorowe zdyscyplinowanie i odwrotnie — słabe wyniki w wyszkoleniu łączą się często z niezdyscyplinowaniem. Brak zdyscyplinowania jest przyczyną wszelkiego zła. Z braku świadomej dyscypliny powstaje większość wypadków nadzwyczajnych kończących się nieraz kalectwem, a nawet śmiercią żołnierza, z tej przyczyny zdarzają się również wypadki pijaństwa, awantur chuligańskich, nadużyć, arogancji i przejawów niekulturalnego zachowania, nie licującego z mundurem i mianem żołnierza polskiego. Nie mówiąc już o skutkach, jakie może spowodować niezdyscyplinowanie pojedynczego żołnierza na współczesnym polu walki, co analizowaliśmy już w temacie dotyczącym istoty rozkazu i posłuszeństwa wojskowego.

Dlatego też dążenie poszczególnych żołnierzy, jak i całych kolektywów żołnierskich do dalszego umacniania świadomej dyscypliny wojskowej jako zadania ogólnonarodowego oraz jako integralnej części gotowości bojowej, powinny być traktowane jak nakaz chwili.

Zadanie to postawił VI Zjazd Partii przed całym narodem i przed naszymi ludowymi Siłami Zbrojnymi. Przemawiając na naradzie aktywu młodzieżowego Sił Zbrojnych PRL w dniu 5 marca 1973 r. Członek Biura Politycznego KC PZPR, Minister Obrony Narodowej Gen. broni Wojciech Jaruzelski między innymi powiedział: „Oczekujemy od Was coraz wyższych efektów w umacnianiu

głęboko rozumianej i uświadomionej dyscypliny żołnierskiej, w konsekwentnym stosowaniu regulaminów wojskowych stanowiących syntezę doświadczeń i fundament funkcjonowania wojska. W ustroju socjalistycznym dyscyplina życia i pracy jest jedną z form przejawiania się świadomości społecznej. Jej wysoce zorganizowanym kształtem jest właśnie dyscyplina wojskowa. To znak rozpoznawczy żołnierza, świadczący o jego poczuciu odpowiedzialności, o jego dojrzałości społecznej i zorganizowaniu wewnętrznym. To wartość, która zdobi żołnierza."

Realizując to zadanie postawione w imieniu Komitetu Centralnego naszej partii i Kierownictwa Resortu Obrony Narodowej musimy zawsze pamiętać o tym, że najmniejsze nawet rozluźnienie dyscypliny zarówno w czasie wykonywania obowiązków służbowych, jak i na przepustce czy urlopie osłabia zwartość i gotowość bojową wojska. Natomiast przykładne, regulaminowe zachowanie się każdego z nas we wszystkich okolicznościach, przestrzeganie zasad dyscypliny i porządku wojskowego sprzyjają wyrabianiu określonych nawyków i przyzwyczajzeń, kształtują poczucie obowiązkowości, rzetelności i skrupulatności — tych walorów, które cechować muszą każdego świadomego budowniczego i obrońcę Polski Ludowej.

* * *

Reasumując to, cośmy dotychczas powiedzieli o świadomej dyscyplinie i jej wpływie na stan gotowości bojowej oddziałów i pododdziałów przy-

pomnieć należy stare żołnierskie porzekadło w myśl którego „dyscyplina jest matką zwycięstwa”. Jak nam wiadomo określenie to — od wielu lat nic nie straciło na swej aktualności. Od bezwzględnego przestrzegania nakazów dyscypliny na froncie zależało powodzenie bądź niepowodzenie podejmowanych działań oraz wielkość poniesionych strat.

Dyscyplina i karność żołnierzy pozwalała na planowe realizowanie zamierzeń dowódców i sztabów, ułatwiała dowodzenie, przyczyniała się do uzyskiwania powodzenia w walce. Również w warunkach pokojowego szkolenia dyscyplina jest bezwzględnie konieczna jak w warunkach wojny. Kto ma wątpliwości, kto sądzi inaczej, niech przypomni sobie jakikolwiek nieszczęśliwy wypadek, jaki miał miejsce w jednostce czy w Związku Taktycznym. Niech zastanowi się i spróbuje dać sobie odpowiedź, czy nie udałoby się uniknąć go, gdyby wszyscy żołnierze — w jakikolwiek sposób związani z tym wydarzeniem — bezwzględnie przestrzegali dyscypliny, regulaminowego porządku i rozkazów swych przełożonych.

Oczywiście nie wszystkie przypadki naruszania dyscypliny kończą się tragicznie, choć niejedno doświadczenie wykazuje, że z małych błędów rodzą się wielkie.

Niezdyscyplinowana postawa żołnierza prędzej czy później doprowadzi go do konfliktów z przełożonymi, kolektywem lub przepisami prawa wojskowego, w każdym wypadku też żołnierz naruszający dyscyplinę spotka się z sankcjami karnymi, które bez względu na ich zakres i charakter są

niemiłe dla każdego ambitnego człowieka. Dlatego trzeba sobie szczerze powiedzieć, że realizacja wszystkich zadań w warunkach wojska możliwa jest jedynie i wyłącznie w atmosferze wysokiej dyscypliny i ścisłego przestrzegania regulaminów i rozkazów przełożonych.

Każdemu z nas wiadomo, że za stan dyscypliny przed wyższym przełożonym zgodnie z regulaminem odpowiada bezpośredni przełożony. Obowiązany jest on podejmować wszystkie niezbędne kroki, by zapewnić wysoki poziom dyscypliny. Ale wiadomo nam również, że dowódca nie może być w swych działaniach osamotniony. W ludowym Wojsku Polskim za poziom dyscypliny powinien czuć się odpowiedzialny każdy żołnierz. Czuwać nad samodzyscyplinowaniem i dyscypliną swych kolegów powinni przede wszystkim starsi służbą żołnierze, członkowie partii i SZMW, wzorowi żołnierze i członkowie DSS. Ich obowiązkiem jest codzienne dawanie przykładu wzorowego pełnienia służby pozostałym żołnierzom, zachęcanie ich i mobilizowanie do kroczenia tą właśnie drogą.

Wewnętrzne zdyscyplinowanie każdego żołnierza, to fundament dyscypliny, zwartości bojowej każdego oddziału i pododdziału. Takiego stanu nie stworzą wyłącznie przełożeni, nawet wówczas, gdy będą wydawać najdoskonalsze zarządzenia i rozkazy. Wysoka dyscyplina może być jedynie wspólnym dziełem całego żołnierskiego kolektywu, dziełem nas wszystkich.

SPIS TREŚCI

	Str.
Polska Ludowa państwem ludu pracującego	
Istota demokracji socjalistycznej	3
Spółczeństwo socjalistyczne i jego cechy. Prawa i obowiązki obywateli PRL	29
Ogólne wiadomości o przestępstwie i karze	63
Służba socjalistycznej Ojczyźnie patriotycznym umacnianiem jej siły i bezpieczeństwa. Żołnierska powinność wobec Ojczyzny, partii i społeczeństwa	82
Czego wymaga od żołnierzy współczesna walka?	115
Zasady żołnierskiego zachowania wynikające z postanowień regulaminów, przysięgi wojskowej oraz etyki i obyczaju wojskowego	132
Świadoma dyscyplina źródłem siły ludowego Wojska Polskiego. (O istocie, cechach i formach odzwierciedlenia się świadomej dyscypliny w postawach żołnierzy)	157

NOTATKI

3862